

molesto

EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

CİLT 3

SAYI 1

OCAK 2020

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi
MOLESTO: Rivista di studi letterari
MOLESTO: Journal of Literary Studies

E-ISSN 2636-798X

molesto

Editörler / Editors / Editori

DR. ÖĞR. ÜYESİ İLHAN KARASUBAŐI

DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜLENT AYYILDIZ

Editör Yardımcısı / Assistant Editor / Vice Editore

ÖĞR. GÖR. OĞUZ KORAN

Yayın Kurulu / Editorial Board / Comitato di redazione

DR. ÖĞR. ÜYESİ EBRU BALAMİR

DR. ÖĞR. ÜYESİ İLHAN KARASUBAŐI

ARŐ. GÖR. DR. ECE YASSITEPE AYYILDIZ

ARŐ. GÖR. BARIŐ YÜCESAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ DENİZ DİŐSAD KARAİL

DR. ÖĞR. ÜYESİ SAMET KALECİK

ARŐ. GÖR. DR. AHMET ÖZKAN

ARŐ. GÖR. AYŐE KAYĐUN TEKTAŐ

DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜLENT AYYILDIZ

CİLT 3 / SAYI 1 / OCAK 2020

Volume 3 / Numero 1 / JANUARY 2020

Volume 3 / No 1 / GENNAIO 2020

ANKARA

YazıŐma ve İnternet Adresi / Mailing Address and Web-site

E-mail: molestoedebiyat@gmail.com

Web-sitesi: <http://dergipark.gov.tr/molesto>

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi uluslararası hakemli bir dergidir.

Dergide yer alan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlara aittir.

MOLESTO: Rivista di studi letterari è una pubblicazione scientifica internazionale dedicata allo studio della letteratura.

MOLESTO: Journal of Literary Studies is an international review journal that covers the entire field of literature.

*MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi*nde yayımlanan yazılar INDEX COPERNICUS, ESJI, BASE, ROAD tarafından taranmaktadır

MOLESTO: Journal of Literary Studies is indexed in INDEX COPERNICUS, ESJI, BASE, ROAD.

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi
MOLESTO: Rivista di studi letterari
MOLESTO: Journal of Literary Studies

ULUSLARARASI DANIşMA KURULU
COMITATO SCIENTIFICO INTERNAZIONALE
INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

UFUK ÖZDAĞ-HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ŞEBNEM ATAKAN-ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SABRINA MACHETTI-UNIVERSITA' PER STRANIERI DI SIENA
ROSITA D'AMORA-UNIVERSITA' DEL SALENTO
ROSA GALLI PELLEGRINI-UNIVERSITA' DI GENOVA
RANIERO SPEELMAN-UTRECHT UNIVERSITY
STEFANO ADAMI-UNIVERSITY OF CHICAGO
ÖZEN NERGİS DOLCEROCCA-KOÇ ÜNİVERSİTESİ
NECATİ KUTLU-ANKARA ÜNİVERSİTESİ
MELEK ÖZYETGİN-YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MATTHIAS KAPPLER-CA' FOSCARI DI VENEZIA
LEA NOCERA-NAPOLI L'ORIENTALE
GONCA GÖKALP ALPASLAN-HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GIAMPERO BELLINGERI-CA' FOSCARI DI VENEZIA
GANDOLFO CASCIO-UTRECHT UNIVERSITY
FRANCO SUTTNER-UNIVERSITA' DEGLI STUDI ROMA TRE
ESİN GÖREN-İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EBRU BALAMİR-ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DÜRRİN ALPAKIN MARTÍNEZ CARO-ODTÜ
DİLEK PEÇENEK-ANKARA ÜNİVERSİTESİ
CEM KILIÇARSLAN-HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
BEATRICE STASI-UNIVERSITA' DEL SALENTO
BARBARA DELL'ABATE ÇELEBİ-BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
AYFER ALTAY-ATILIM ÜNİVERSİTESİ
ANNA LIA PROETTI ERGÜN-YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
PAOLO RIGO-ROMA TRE
ELİF KAHYAOĞLU-ANKARA ÜNİVERSİTESİ

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi'ne gönderilen tüm çalışmaların hakem değerlendirme sürecinde, çalışmaların yazar ve hakem kimliklerinin saklandığı çift kör hakem değerlendirme yöntemi kullanılmaktadır.

I saggi pubblicati in **MOLESTO** sono stati valutati, in forma anonima, dal Comitato direttivo e/o dal Comitato scientifico e dai referees anche internazionali, tutti coperti da anonimato. Per informazioni sul sistema peer review utilizzato della rivista si rinvia alla pagina iniziale.

MOLESTO employs the double-blind peer review process. For further information please visit the journal homepage.

Dergimiz ULAKBİM Dergi Sistemleri (UDS) DergiPark tarafından sağlanan <http://dergipark.gov.tr/molesto> adresi üzerinden yayımlanmaktadır.

La versione elettronica ad accesso gratuito è disponibile all'indirizzo <http://dergipark.gov.tr/molesto>

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi
MOLESTO: Rivista di studi letterari
MOLESTO: Journal of Literary Studies

YAYIN İLKELERİ, YAZIM KURALLARI VE MLA KAYNAK GÖSTERME VE METİN İÇİ GÖNDERME BİÇİMLERİ

-Derginin Amacı

Uluslararası nitelikte ve hakemli olması planlanan dergimizin kuruluş amacı çeşitli kuramlar ve yaklaşımlarla İtalyan, Fransız, İspanyol edebiyatları alanında ve Türk edebiyatında yeni çalışmalara olanak sağlayan nitelikli bir akademik yayın çıkarmaktır.

-Odak ve Kapsam

Dergimizin içeriği disiplinler arası ve karşılaştırmalı bir yaklaşımla yazılmış özgün akademik makalelerden oluşması planlanmakta olup, Türkçe, İtalyanca, Fransızca ve İspanyolca dillerinde farklı çalışmalara yer vermesi planlanmaktadır. Dergimiz yılda iki sayı olarak yayımlanacaktır. Yayımlanmak üzere dergimize gönderilen tüm yazılar yayın kurulu tarafından belirlenen, alanında yetkin hakemlerce değerlendirilecektir.

-Yayın Sıklığı

MOLESTO: EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ Ocak ve Temmuz aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanmaktadır.

-Yayın Dili

Türkçe, İtalyanca, Fransızca ve İspanyolca.

-Gizlilik Beyanı

MOLESTO: EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ gönderilecek tüm veriler (isim, elektronik posta adresleri gibi kişisel bilgiler vb.) yalnızca Dergi'nin bilimsel çalışmaları için kullanılır. Bu veriler, başka bir amaç için kullanılmaz, üçüncü kişilerle paylaşılmaz.

-Telif Hakkı

Makalelerdeki düşünce ve öneriler ile kaynakların doğruluğundan ve kullanımından yazarlar sorumludur. Dergi'de yayınlanan makalelere telif hakkı ödenmez. Yazarlar, makalelerinin telif hakkından feragat etmeyi kabul ederek, basıma kabul edilen makalelerin telif hakkını **MOLESTO: EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ**'ne devretmiş sayılırlar. Yayın Kurulu, makalelerin yayımlanması konusunda yetkilidir.

YAZIM KURALLARI

MOLESTO: EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI DERĞİSİ'ne yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların aşağıdaki koşulları yerine getirmesi gerekmektedir:

Dergi'de yer alacak çalışmalar, başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergiye gönderilmemiş olmalıdır.

-Dergi Yazım Kuralları'na uymayan çalışmalar değerlendirmeye alınmaz.

-Dergiye gönderilecek çalışmalar,

-A4 dikey boyutunda, tek aralık, kenar boşlukları her bir kenardan 2,5 cm olacak şekilde hazırlanmalıdır.

-Öz, Abstract, Anahtar Sözcükler, Keywords ve Kaynakça sayfası hariç, çalışmanın metin kısmı, 2750 sözcükten az olmamak ve 12000 sözcüğü aşmamak kaydıyla, Garamond, 12 punto yazı karakteriyle bir buçuk aralıkla yazılmalı ve Microsoft Word dosyası olarak oluşturulmalıdır.

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi
MOLESTO: Rivista di studi letterari
MOLESTO: Journal of Literary Studies

Çalışmalar, aşağıda belirtilen bölümlerden (sırasıyla) ve bu bölümlere yönelik düzenleme ilkelerine uyularak yapılandırılmalıdır:

-Türkçe Başlık: Çalışmanın Türkçe başlığı, 12 Punto **Koyu BÜYÜK HARFLERLE** sayfanın soluna yaslı olarak yazılmalıdır.

-Yabancı Dilde Başlık (Fransızca, İtalyanca veya İspanyolca): Yabancı Dilde Başlık (Fransızca, İtalyanca veya İspanyolca) başlık, Türkçe başlıktan sonra, 12 Punto **Koyu BÜYÜK HARFLERLE** sayfanın soluna yaslı olarak yazılmalıdır.

-Yazar / Yazarlar: Başlıklardan sonra, yazarın sadece adı (ilk harfi BÜYÜK) ve soyadı (BÜYÜK HARFLERLE) 12 Punto **Koyu** olarak yazılmalı ve sola yaslanmalıdır. Ardından yazar ile ilgili bilgiler (unvan, kurum ve yazarın e-posta adresi) dipnotta verilmelidir.

-Öz: Türkçe “Öz”, 10 Punto olarak, 1 satır aralığıyla yazılmalı ve 250 sözcüğü geçmemelidir.

-Anahtar sözcükler: Çalışmaların konularını yansıtan en az dört, en fazla altı Türkçe anahtar sözcük eklenmeli ve tüm sözcükler *italik* olarak verilmelidir.

-Yabancı Dilde Özet (Fransızca, İtalyanca veya İspanyolca): “Öz” kısmında yazılı olan metin Yabancı Dilde (Fransızca, İtalyanca veya İspanyolca) verilmelidir.

-Yabancı Dilde Anahtar Sözcükler (Fransızca, İtalyanca veya İspanyolca): Çalışmaların konularını yansıtan en az dört en fazla altı Yabancı Dilde anahtar sözcükler, Türkçe verilen anahtar sözcüklerle aynı sırada ve tüm sözcükler *italik* olarak verilmelidir.

MLA KAYNAK GÖSTERME VE METİN İÇİ GÖNDERME BİÇİMLERİ

Kaynak gösterme, kaynakça oluşturma ve göndermelerde, *MLA Handbook for Writers of Research Papers (7th edition)* kullanılmalıdır.

-Ana metinde alt başlıklar, sözcüklerin baş harfleri büyük olmak üzere küçük harflerle 11 punto ve koyu yazılmalıdır.

-Çalışmada, yapılan alıntılar ve yararlanılan kaynakların belirtilmesi gerekmektedir. Metin içinde yapılacak doğrudan kısa alıntılar, tırnak içinde (“...”) *italik* verilmelidir. Uzun alıntılar (40 sözcükten fazla) ise tırnak kullanılmaksızın, paragraf başı yapıldıktan sonra soldan 1 cm., sağdan 1 cm. bırakılarak, düz ve 11 punto yazılmalı, ardından nokta konulmalıdır.

-Fotoğraf, şema vb. görsel malzeme kullanılması durumunda kaynak gösterilmesi gerekmektedir. İzin ya da telif konularındaki hukuki sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

KÖR HAKEMLİK VE DEğERLENDİRME SÜRECİ

-Kör Hakemlik

MOLESTO: EDEBİYAT ARAşTIRMALARI DERęİSİ'ne gönderilen tüm çalışmaların hakem değerlendirme sürecinde, çalışmaların yazar ve hakem kimliklerinin saklandığı çift kör hakem değerlendirme yöntemi kullanılmaktadır.

-Ön Değerlendirme Süreci

MOLESTO: EDEBİYAT ARAşTIRMALARI DERęİSİ'ne gönderilen çalışmalar, öncelikle Editör ve Yayın Kurulu tarafından değerlendirilir.

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi
MOLESTO: Rivista di studi letterari
MOLESTO: Journal of Literary Studies

Derginin amaç ve kapsamına, Türkçe ve Yabancı Dilde (Fransızca, İtalyanca veya İspanyolca): ve anlatım kurallarına uymayan, özgünlük değeri taşımayan ve yayın politikalarına uymayan çalışmalar reddedilir. Reddedilen çalışmaların yazarları, çalışmanın Dergi'ye gönderim tarihinden itibaren en geç on beş gün içerisinde Editör tarafından bilgilendirilir. Uygun bulunan çalışmalar, hakem sürecine alınır.

-Hakem Süreci

alışmalar, içerikleri doğrultusunda ilgili hakemlere gönderilir. Çalışmayı inceleyen Yayın Kurulu yesi, **MOLESTO: EDEBİYAT ARAşTIRMALARI DERęİSİ**'nin hakem havuzundan uzmanlık alanlarına göre en az iki hakem önerisinde bulunur veya çalışmanın alanına uygun yeni hakem/hakemler önerebilir.

-Hakem Değerlendirme Süreci

Hakem değerlendirme süreci için hakemlere verilen süre yirmi gündür. Hakemlerden gelen düzeltme önerilerinin, yazarlar tarafından öneriler doğrultusunda en geç bir hafta içerisinde tamamlanması gereklidir. Hakemler, değerlendirmesini yaptıkları bir çalışma için en fazla iki düzeltme önerebilirler. Hakemler, çalışmanın düzeltilmiş halini (en fazla iki düzeltme nerisi sonrası) inceleyerek, “yayınlanabilir” veya “yayınlanamaz” kararı vermek durumundadırlar.

-Değerlendirme Sonucu

Hakemlerden gelen görüşler, çalışmadan sorumlu Yayın Kurulu yesi tarafından en geç iki hafta içerisinde incelenir. Yayın Kurulu yesi, çalışmanın hakem değerlendirme sonuçlarına göre çalışma hakkındaki görüşünü Editöre iletir.

-Çalışma Gönderme Rehberi

MOLESTO: EDEBİYAT ARAşTIRMALARI DERęİSİ'ne çalışma gönderecek yazarlar <http://dergipark.gov.tr/> adresinde yer alan Dergi Yönetim Sistemi'ne ye olarak çalışmalarını gönderebilirler.

-Düzeltme Yönergesi ve Yükleme Rehberi

MOLESTO: EDEBİYAT ARAşTIRMALARI DERęİSİ'nde değerlendirme sürecindeki çalışmalar için, Editör, Yayın Kurulu yeleri ve/veya hakemler, en fazla iki düzeltme veya iyileştirme önerebilirler. Yazarlar, nerilen düzeltme veya iyileştirmeleri eksiksiz, açıklayıcı ve zamanında tamamlamakla ykmldrlar.

-Çalışmayı Geri ekme

MOLESTO: EDEBİYAT ARAşTIRMALARI DERęİSİ yayın politikaları gereği, değerlendirme aşamasındaki çalışmalarını geri çekmek isteyen yazarlar, geri çekme isteklerini e-posta aracılığıyla Editör'e iletme durumundadırlar. Editörler, geri çekme bildirimini inceleyerek, en geç on gün içerisinde yazarlara dönüş sağlar.

MOLESTO: Edebiyat Araştırmaları Dergisi
MOLESTO: Rivista di studi letterari
MOLESTO: Journal of Literary Studies

molesto

CİLT 3 / SAYI 1 / OCAK 2020
Volume 3 / Numero 1 / JANUARY 2020
Volume 3 / No 1 / GENNAIO 2020
ANKARA

İÇİNDEKİLER/INDICE/CONTENTS

MAKALELER/ARTICOLI/ARTICLES

1. **NAZIM HIKMET: POESIE D'AMORE DAL CARCERE**
NAZIM HIKMET: LOVE POEMS FROM PRISON s.169-177
2. **THE TRACES OF GAIA IN THE GAVILAN:**
RECONSIDERATIONS FOR A PLANETARY LAND ETHIC IN THE
ENCOUNTER OF AN ECOCRITIC AND AN ENVIRONMENTAL SCIENTIST
GAVILAN'DA GAIA'NIN İZLERİ: s.178-202
ÇEVRECİ ELEŐTİRMEN İLE ÇEVRE BİLİMCİNİN BAKIŐINDAN KÜRESEL
TOPRAK ETİŐİ
3. **ÇOCUK VE GENÇLER İÇİN İSPANYOL POLİŐİYESİ**
NOVELA POLICIACA INFANTIL Y JUVENIL EN ESPAŐA s.203-212
4. **ELSA MORANTE'NİN EDEBİYAT ANLAYIŐI ÜZERİNE ANALİTİK BİR**
ÇALIŞMA
UNO STUDIO ANALITICO SUL CONCETTO MORANTIANO DI s.213-228
LETTERATURA
5. **HANSEN'İN EVLATLARI: AVRUPA'NIN SON CÜZZAM HASTANESİ**
SAKİNLERİNİN HİKAYESİ s. 229-240
HANSEN'S CHILDREN: THE STORY OF THE INHABITANTS OF THE
LAST REMAINING EUROPEAN LEPROSARIUM

NAZIM HIKMET: POESIE D'AMORE DAL CARCERE
NAZIM HIKMET: LOVE POEMS FROM PRISON

Nevin ÖZKAN¹

Makale Bilgisi
<i>Gönderildiği tarih:</i> 24.10.2019
<i>Kabul edildiği tarih:</i> 20.01.2020
<i>Yayınlandığı tarih:</i> 05.02.2020
Article Info
<i>Date submitted:</i> 24.10.2019
<i>Date accepted:</i> 20.01.2020
<i>Date published:</i> 05.02.2020

Öz

Bu makalede büyük Türk şairi Nazım Hikmet'in hapisane yıllarında yazdığı aşk şiirlerini incelemek amaçlanmaktadır. Şiirlerinde yansıttığı derin duygular insanlarına, ülkesine, aşık olduğu kadınlara ve oğluna yöneliktir. Şair Hikmet, uzun yıllarını hapisanede geçirmiştir. Yine de, şiirleri insana olan aşk ve geleceğe yönelik umutlar üzerine temellendirilmiş idealizmi yansıtır. Şairin söz konusu olumlu tutumu İngilizce, Almanca ve İtalyanca gibi pek çok dile çevrilmesini kolaylaştıran saf ve anlaşılır bir Türkçe ile yazılan aşk şiirlerinde daima mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Aşk Şiirleri, Türk Şiiri, Nazım Hikmet, Münevver, Piraye, Vera.

Abstract

This article aims to highlight the great Turkish poet Nazım Hikmet's poems of love written from prison. The profound feelings he expresses are mainly related to his people, his country, the woman he loved and his son. The poet Hikmet has spent long years in prison. Nevertheless, his poems reflect an idealism based on love for mankind and hope for the future. This positive attitude of the poet is always present in his poems of love written in an elegant and comprehensible Turkish which has facilitated its translation to many languages, among which English, German and Italian.

Keywords: Love poems, Turkish poetry, Nazım Hikmet, Münevver, Piraye, Vera.

Introduzione: Poesie Per Respirare

Nel mondo delicato e complesso del Sufismo l'uomo, nel suo cammino verso la verità e verso Dio, passa da varie tappe di sofferenza fisica per raggiungere il livello della maturità, perdendo il concetto del tempo e dello spazio. Anzi, il tempo, lo spazio e l'individuo, rompendo ogni barriera, diventano tutt'uno. In un certo senso, si può parlare di un parallelismo tra questo mondo e la vita di Nazım Hikmet, il maggior poeta turco moderno, che nei suoi periodi di reclusione totale si ritira in un mondo tutto suo, spirituale, alto, proprio da sufi e comincia a parlare a se stesso, anche perché gli viene tolta ogni possibilità di conversare con un altro ... Trovandosi tristemente in una cella da solo, spesso non può nemmeno scrivere, perché non gli viene data né carta né penna. Il poeta

¹ Prof. Dr., Università di Ankara. Le traduzioni delle poesie qui presenti sono di chi scrive quest'articolo. ORCID: 0000-0003-2550-1787

stesso fa allusione a questo avvicinamento al mondo sufi in una poesia intitolata "Imprigionato nel castello di Bursa" (Hikmet, 2008, p. 889) dove menziona il grande filosofo materialista sufi, Şeyh Bedreddin che ricorda anche in una raccolta di poesie:

*Il Suo amato è [...]
da dieci anni incarcerato
nel castello di Bursa.*

*Incarcerato, eppure rotte le catene,
incarcerato, eppure raggiunto il sommo grado,
nel castello di Bursa.*

*Con le radici nella terra natia,
come Bedreddin, il peso sulle spalle,
incarcerato nel castello di Bursa.*

[...]

La grande poesia di Nazım, nato a Salonico nel 1902 che assiste al crollo dell'Impero Ottomano e alla formazione della repubblica, viene composta in gravi condizioni di persecuzione e oppressione anche se il grande padre della patria cerca di difenderlo da una repressione eccessiva ammirando le sue liriche non politiche. Infatti dopo la morte di Mustafa Kemal, il regime si irrigidisce nei suoi confronti e il periodo di permanenza in carcere aumenta, mentre diminuisce la probabilità di un'assoluzione o amnistia per lui.

Nelle poesie hikmetiane che portano un respiro nuovo spesso il passato si confonde con il presente ed il sogno con la realtà. I limiti tra di essi sembrano svanire. Si tratta di una poesia pura, vera, sincera che tutti possono capire e che oggi forse più di prima si ama ascoltare, recitare e cantare. Non c'è un turco che non conosca a memoria qualche verso bello ed armonioso scritto da Nazım e che non lo reciti all'amata. Grazie al famoso compositore Fazıl Say nel 2001 emerge un oratorio ispirato alle sue poesie che viene recitato ancora oggi in varie città della Turchia.

Nazım che porta una grande novità alla letteratura turca moderna con l'uso di versi liberi scrive, in fondo, per respirare e sopravvivere. Ci viene in mente Primo Levi a questo punto: Nel capitolo intitolato "Il canto di Ulisse" in "Se questo è uomo", poter ricordare ancora e recitare Dante all'amico Jean Samuel gli fa capire che è in vita e gli dà la forza di continuare a vivere nel campo (Levi, 1997, pp. 105-111).

E noi leggiamo Nazım per respirare con lui quell'aria di libert  desiderata con tutto il suo essere e cantata nelle sue poesie senza tempo n  spazio, tanto comuni sono questi fatti a noi uomini di diverse terre e culture:

Oggi   domenica.

Mi portarono fuori al sole per la prima volta.

Ed io meravigliato di quanto il cielo mi   lontano

di quanto   azzurro

di quanto   vasto

restai fermo.

Poi mi sedetti rispettoso sulla terra,

Appoggiai la schiena al muro.

In questo momento n  cadere alle onde,

in questo momento n  lottare, n  la libert , n  mia moglie.

La terra, il sole ed io

Beato sono.

(Carcere del Comando centrale di Buhara - 1938) (Hikmet, 2008, p. 668).

Nazım e l'amore

Se il Sufismo potesse essere pensato in relazione al nome e all'opera di Nazım, questo sarebbe, senza dubbio, nell'ambito del concetto dell'amore. Infatti l'amore profondo dei suoi versi   diretto alla donna, al figlio Memed, alla patria (in particolare all'Anatolia) e alla vita stessa, vissuta da uomo dignitoso e libero:

Nazım non ha mai complottato. Ha sempre detto a voce alta quel che aveva da dire, e l'ha detto anche quando pretendevano d'impedirglielo. Se gli arresti erano seguiti dall'evasione, e persecuzioni dalla clandestinit , di chi la colpa? Arrestato, rilasciato, applaudito, seguito da sbirri e provocatori, da amici e compagni, adorato dalle donne, detestato dai mariti, Nazım aveva messo sottosopra Bisanzio. Fu favoloso. [...] Nazım fece arrivare la poesia turca al suo popolo e alle orecchie del mondo.... (Lussu, 2013, p. 37).

La poesia   il linguaggio di comunicazione di questo poeta cos  originale e rivoluzionario - se si pensa che compone poesie come "Al quinto giorno dello sciopero di fame" (Hikmet, 2008, p.

944-945) ininterrottamente durante la sua vita, anche in condizioni difficilissime: lui riesce a esprimere tutto ciò che sente con parole chiare, precise e significative in una "forma perfetta":

“Credo che la forma sia perfetta”, diceva, “quando dà la possibilità di costruire il ponte più solido e più comodo tra me, poeta, e il lettore. Detesto non solo le celle della prigione, ma anche quelle dell'arte, dove si sta in pochi o da soli. Sono per la chiarezza senza ombra del sole allo zenit, che non nasconde nulla del bene e del male. Se la poesia regge a questa gran luce, allora è vera poesia” (Lussu, 2013, p. 36).

E' importante notare che per il poeta conta molto la traducibilità della sua opera. Anche perché pensa in termini pratici. Nazim è decisamente il poeta delle parole "oneste" e comprensibili. Per dirlo con le parole del suo traduttore italiano Lussu che ha contribuito in gran misura alla sua conoscenza in Italia con la sua opera e che lo incontra nel processo della traduzione dei suoi versi:

Hikmet è un poeta molto traducibile. [...] Anche l'allusione incompiuta, l'evocazione senza contorni, si precisavano inconfondibilmente, e l'immagine riemergeva così in un'altra lingua, servendosi di una struttura diversa e di altri suoni, ma analoga nella forma e aderente al significato (Lussu, 2013, p. 10).

La sua una poesia che nella forma e nel linguaggio esprime le nuove tendenze, come conferma lui stesso in una lettera scritta a Lussu da Stoccolma il 20 dicembre del 1961.²

Nell'opus hikmetiano si vede un realismo tragico in molte poesie, si direbbe quasi un'impronta digitale e facilmente riconoscibile, come in questa poesia scritta all'amata Piraye :

*Lettera a mia moglie
33-11-11
Bursa-Carcere
Amore!
Dici nelle tue ultime lettere
"La testa mi duole
il mio cuore è impazzito!
Se ti impiccano
se ti perdo"
dici
"Non posso più vivere!"*

² Nazim Hikmet, <https://www.altroveappuntidipoesia.com/2017/10/lettera-di-hikmet-alla-poetessa>, consultato il 14 agosto 2019 alle 13.02.

*Puoi vivere, mogliettina mia,
come un fumo nero nel vento si dissolverebbe il mio ricordo;
puoi vivere, sorellina dai capelli rossi del mio cuore
dura al massimo un anno
in quelli nati nel ventesimo secolo
il dolore della morte. (Hikmet, 2008, p. 420).
[...]*

Ed è a Piraye che il poeta dedica i suoi "Paesaggi umani", a Piraye che è "la più bella donna del mondo" (Hikmet, 2008, p. 959). per lui, almeno per un certo periodo. Nazım ama le donne e viene molto amato. Si può parlare, tra tanti altri, di tre grandi amori nella sua vita, Piraye, Münevver e Vera.

Gli anni passati in carcere, la sofferenza della solitudine e l'allontanamento dall'amata si fanno spesso sentire nei suoi versi:

*Color nocciola gli occhi della mia signora
con dentro verdi onde:
verdi onde su foglie d'oro.
Che cos'è questo, amici,
per nove anni, la sua mano non ha potuto toccare la mia,
lei è invecchiata laggiù, io qua.
Figlia mia, con rughe sul collo bianco taurino,
è impossibile che invecchiamo,
bisogna chiamare altrimenti la pelle che s'allenta
perché invecchiare vuol dire:
amare se stessi soltanto. (Hikmet, 2008, p. 888).*

E lui non ama mai solo se stesso - nel suo cuore c'è amore per donne, uomini, bambini, patria e ideali.

A Münevver dedica poesie belle dove viene menzionato anche l'amore per il figlio Memed (o Mehmet) e per la patria:

*Ho scritto a Münevver e le ho detto
Gli alberi ci sono ancora, ma i vecchi banchi sono spariti.
"Parco Boris" è diventato "Parco della Libertà".
Ho pensato solo a te sotto il castagno,*

Solo a te, cioè a Memed

Solo a te e a Memed, cioè alla patria... (Hikmet, 2008, p. 1616).

Accanto a poesie elaborate, ci sono anche quelle che sono semplici e naturali come, del resto, l'amore stesso:

A Vera

Vieni mi disse

Stai mi disse

Ridi mi disse

Muori mi disse

Venni

Stetti

Risi

Morii

1963 (Hikmet, 2008, p. 1868).

Forse più delle poesie scritte per le sue donne, colpiscono - per la loro sincerità e amarezza - i versi in cui Nazım si rivolge al figlio Mehmet (o Memed), visto solo a 10 anni, nel 1961 e per poco tempo. Il presentimento di morire tra alcuni anni in una terra lontana è toccante:

[...] *Mehmet,*

forse morirò lontano dalla mia lingua

lontano dalle mie canzoni,

lontano dal mio sale e dal mio pane,

con la nostalgia di tua madre e di te,

del mio popolo dei miei compagni,

ma non in esilio,

non in terra straniera,

morirò nel paese dei miei sogni,

nella bianca città dei miei giorni più belli.

[...]

Me ne vado

ma con il cuore in pace.

La vita che si disperde in me

continuerà in te per lungo tempo

e nel mio popolo

per sempre.

Mosca, 1955 (Hikmet, 2008, p. 1550-1551).

Anni in esilio in Russia che conosce da viaggi precedenti e che, come leggiamo sopra, non considera più tale alla fine, non alleggeriscono la sua nostalgia per le sue terre, espressa con parole cariche di sentimento. Il poeta, a diciott'anni, allontanandosi decisamente dall'Accademia di Marina e dalle tradizioni famigliari, attraversa a piedi l'Anatolia per raggiungere il quartier generale dei Nazionalisti, vicino alla futura capitale Ankara. Vede, per la prima volta, i contadini; entra non solo nelle loro abitazioni ma anche nel loro mondo e parlando con gli abitanti di Anatolia scopre il loro linguaggio e i loro canti. Così conosce la vita delle steppe, la grande solitudine dei pastori e la miseria in cui vivono. Ama e adora questo popolo che pur vivendo in condizioni misere lotta con il poco che ha per la patria. Così decide di cantarlo nelle sue poesie (Lussu, 2013, p. 18-20).

Nella poesia intitolata "Il contadino turco" (Hikmet, 2008, p. 658), trapunto di motivi folkloristici, descrive i contadini anatoliani come "quelli che imparano dalla terra/ e che sanno senza l'aiuto dei libri". D'altronde anche in questa poesia c'è allusione al grande mistico duecentesco sufi Yunus Emre come in tante altre, dedicate alle sue terre (Cfr. *Istanbul* in "Dört Hapishaneden"; Hikmet, 2008, p. 646). Ricorda la sua amatissima Anatolia in molte occasioni, viaggiando e pensando, con versi come, "La mia Anatolia, la mia Anatolia, la mia Anatolia. / Da qui sei a due alate a distanza di volo" ne "Un'intervista lirica sulla Romania" (Hikmet, 2008, p. 1820-1821).

Questo grande amore per le sue terre si trova forse la sua forma più toccante ed espressiva in "Uno sguardo a Anatolia Centrale" (Hikmet, 2008, p. 1973): "*Due amici prendemmo la strada che porta alle montagne. / [...] Che bel paese è questo: nelle sue montagne alte c'è inverno/ Nelle sue strade autunno, nei suoi fumicelli la primavera/ E l'estate nel suo sole dorato.*". Più passa il tempo, più si rende acuto e struggente il sentimento di allontananza dalle sue terre e la disperazione di non poterci ritornare. In "Ancora sulla mia patria" (Hikmet, 2008, p. 1639) Nazım canta la sua amata terra così: "*Ormai tu sei solo nel bianco dei miei capelli/ nell'infarto del mio cuore/ nelle rughe della mia fronte, patria mia/ patria mia/ patria mia...*". Persino il paesaggio dei paesi che attraversa gli ricordano le sue terre, come i campi ungheresi cantati nella poesia intitolata "La sera" (Hikmet, 2008, p. 1533).

Il legame con la sua terra è talmente potente e sentito che pensa e scrive soltanto in turco, anche se conosce il francese ed il russo, senza impegnarsi tanto a conoscerne le regole grammaticali. Comunque è decisamente cittadino del mondo sentendosi legato a ogni essere umano, in particolare se sta lottando per conquistare la propria libertà (Lussu, 2013, p. 12). Ne è prova la

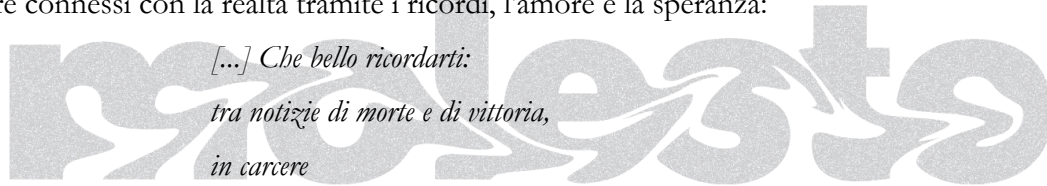
poesia intitolata "Laggiù" (Hikmet, 2008, p. 1663-1664) dove il poeta saluta con rispetto gli abitanti di tutti i paesi del mondo, dicendo così: "Con rispetto, con affetto, felice, vi voglio bene./Né uno più dell'altro/né meno/state uno accanto all'altro al trono del mio cuore."

Nazım che canta "La patria, le stelle/ o la mia giovinezza, qual'è più lontana?" nella famosa poesia intitolata "Nella foresta delle quercie nevose" (Hikmet, 2008, p. 1561-1562), diventata anche una canzone conosciuta e amata da tanti, grazie al cantante e scrittore Zülfü Livaneli, muore nel 1963 a Mosca, come presentiva, e viene sepolto lontano dalle sue terre.

Conclusione: Amare il mondo, gli uomini ma soprattutto i propri ideali

Nazım dalla sua cella o dall'esilio, ovunque fosse, si rivolge agli uomini con un messaggio chiaro d'amore e di fratellanza; aspira ad un mondo libero senza distinzioni di religione o razza, dove si è consci di essere creati uguali, liberi di mente, liberi di spirito, liberi in ogni senso.

Dunque mai darsi per vinti, non scoraggiarsi mai. Essere chiari e coerenti in tutto, vita e opera. Amare in una donna "la impossibilità e mai la disperazione" (Hikmet, 2018, p. 66). Rimanere sempre connessi con la realtà tramite i ricordi, l'amore e la speranza:

*[...] Che bello ricordarti:
tra notizie di morte e di vittoria,
in carcere
e a più di quarant'anni... (Hikmet, 2008, p. 618)*

Vivere ogni momento della propria esistenza anche la vita degli amati nonostante la lunga e penibile lontananza fisica:

*21 Settembre 1945
Il nostro figlio è malato,
il suo padre è in carcere,
la testa ti è pesante nelle tue mani stanche,
come la situazione del mondo è la nostra...

Gli uomini porteranno gli uomini a giorni migliori,
il nostro figlio guarirà,
il suo padre uscirà dal carcere,
rideranno gli occhi tuoi color d'oro,
come la situazione del mondo è la nostra... (Hikmet, 2008, p. 620).*

Vivere prendendo sul serio la vita e come se non ci fosse la morte alla fine. Nazım in questo modo dignitoso e coraggioso ha dato prova di chi per i suoi ideali non si arrende mai, una dura prova di resistenza a lunghi anni di persecuzione, prigionia, isolamento e esilio. Se n'è mai pentito? Mai. Come scrive lui stesso:

[...] *Se io non brucio
se tu non bruci
se noi non bruciamo
come
sorgerà
la lu-
-ce
dalle
te-
-ne-*

-bre? (Hikmet, 2008, p. 205).

BIBLIOGRAFIA

Nazım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, YKY, İstanbul, 2008.

Nazım Hikmet, *Henüz Vakit Varken Güüm*, YKY, İstanbul, 2018.

Primo Levi, *Opere Volume I*, a cura di Marco Belpoliti, Einaudi, Milano, 1997.

Nazım Hikmet, <https://www.altroveappuntidipoesia.com/2017/10/lettera-di-hikmet-alla-poetessa>, consultato il 14 agosto 2019 alle 13.02.

Joyce Lussu, *Il turco in Italia: Una biografia di Nazım Hikmet*, L'Asino d'oro Edizioni, Roma, 2013.

THE TRACES OF GAIA IN THE GAVILAN:
RECONSIDERATIONS FOR A PLANETARY LAND ETHIC IN THE ENCOUNTER OF
AN ECOCRITIC AND AN ENVIRONMENTAL SCIENTIST
GAVILAN'DA GAIA'NIN İZLERİ:
ÇEVRECI ELEŐTİRMEN İLE ÇEVRE BİLİMCİNİN BAKIŐINDAN KÜRESEL TOPRAK
ETİŐİ

A. Cemal Saydam¹
Ufuk Özdağ²

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih:
04.01.2020

Kabul edildiği tarih:
29.01.2020

Yayınlandığı tarih:
05.02.2020

Article Info

Date submitted:
04.01.2020

Date accepted:
29.01.2020

Date published:
05.01.2020

Öz

Araştırma çevrelerinde disiplinlerarası iç birliği yeni açılımlar göstermektedir. Bu makalede bir çevreci eleştirmen ile bir çevre bilimci, Sierra Madre Occidental'da Gavilan bölgesine odaklanarak Aldo Leopold'un bütüncü "toprak organizması" düşüncesini yeniden inceleyecektir. Aldo Leopold, hayatta olduğu yıllarda yayımlamadığı "Some Fundamentals of Conservation in the Southwest" (1923), başlıklı yazısında, dünyanın canlı bir organizma olduğuna dair "Gaia Hipotezi"ni kabaca tasarlayıp ortaya atmıştı" (Callicott 2017). Leopold'un 1930'lu yılların sonlarına doğru, Meksika'nın Sierra Madre Occidental bölgesinde Rio Gavilan havzasında yaptığı keşifler onun dünyanın canlı bir organizma ("metabolizma" ve "koordineli çalışan organları") olduğuna dair düşüncesine bir açıklama getirebilir. Leopold'un Gavilan'da izlediği sağlıklı ekosistem, onun daha sonraki yıllarda toprak sağlığı üzerine kıyaslamalı araştırmalarını etkilemiştir; bu yabancı bölgenin bir "toprak laboratuvarı," bir başka deyişle, toprakların sağlığının tayin edileceği bir kontrol bölgesi olmasını önermiştir. Leopold, böylelikle, geleceğin bilim insanlarına "uluslararası bir araştırma girişiminde" ekip halinde çalışacakları bir görev vermiştir. Gelecekteki araştırmalar, Leopold'un deyiimiyle "hala kusursuz aborijin sağlıkta bir biyota" mekanizmasını, dahası bu mekanizmanın "kendini yenileme kapasitesini" ("toprak sağlığı") ortaya çıkaracaktır. Sierra Madre Occidental'ın dünyanın belli başlı çöllerinden atmosferik toz taşınımıyla Atlantik ve Pasifik okyanusları üzerinden beslenen özel bir bölge olması nedeniyle Leopold'un önerdiği "araştırma girişimi" Gaia bilimi açısından anlamlı olacaktır. Bu makale Sierra Madre Occidental'a toz taşınımını, toprakların sağlığının birbiriyle etkileşim halindeki ekosistemler yoluyla sağlandığına işaret eden, Gaia'nın öz düzenlemesine dair bir örnek durum olarak ele alacaktır. Yazarlar, toz taşınımını ile ıslak çökeltmenin bölgedeki toprakların sağlığının temeli olduğunu önermektedir. Söz konusu sağlıklı ekosistemde gerçekleştirilecek araştırmalar, Leopold'un tasarladığı "toprak sağlığı bilimine" esin kaynağı olabilecektir.

Abstract

Cross-disciplinary collaboration has gained new ground in research environments. In this article, an ecocritic and an environmental scientist will focus on the Gavilan, in Sierra Madre Occidental, to reconsider Leopold's holistic "land organism." Aldo Leopold, in an essay he left unpublished in his lifetime ("Some Fundamentals of Conservation in the Southwest" 1923), had "sketched, ever so sparingly, the Gaia Hypothesis" (Callicott 2017), a living Earth. Leopold's explorations, in the late 1930s, in Mexico's Sierra Madre Occidental, in the Rio Gavilan watershed, may illuminate his idea of a living Earth, a "metabolism" and its "organs with coordinated functions." The healthy ecosystem of the Gavilan impacted Leopold's comparative research on land health in the subsequent years of his life; he proposed this wilderness area to be a "land laboratory," a control region to assess the health of the lands—a task he gave to the future scientists by teaming up in an "international research enterprise." The future research would reveal the mechanism of, in Leopold's terms, "a biota still in perfect aboriginal health," as well as its "capacity for self-renewal" ("land health"). As the Sierra Madre Occidental is unique in terms of atmospheric dust transfers from the major deserts of the world, feeding the lands from across the Atlantic and Pacific Oceans, Leopold's proposal for a "research enterprise" will be meaningful in terms of Gaian science. The article will take up dust transfers to Sierra Madre Occidental as an exemplary case for a self-regulating Gaia in that the health of the land is maintained through interacting ecosystems. The authors will propose dust transfers and its wet deposition over the receiving bodies as the basis of land health. Research on this healthy ecosystem may finally inspire "the science of land health" that Leopold envisioned.

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, ORCID 0000-0002-6183-0548

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü, ORCID 0000-0002-8079-9515

Figure 1. Aldo Leopold surveys the landscape of the Rio Gavilan, Chihuahua Province, Mexico during a hunting trip, 1937. Photo by A. Starker Leopold. Courtesy of the Aldo Leopold Foundation.

Land ecology is putting the sciences and arts together for the purpose of understanding our environment.

--Leopold, "The Role of Wildlife in a Liberal

Education" 303

I do not imply that this philosophy of land was always clear to me. It is rather the end result of a life journey.

--Leopold, 1947 Foreword to *A Sand County*

Almanac 282

The cross-disciplinary collaboration of humanities and sciences gains new ground in the age of climate crisis. One possible indicator is the convergence of humanists and scientists in the Gaia hypothesis.³ The scientist is moving away from prejudice and is reaching new findings for a living Earth through empirical enquiry. The humanist is re-cultivating respect for the living Earth through moral reasoning, in line with the intuitive direction of science. The Gaian language is one that appeals to both. Leopold, many years ago, to initiate genuine engagement in interdisciplinary dialogue, had stated, "All the sciences and arts are taught as if they were separate. They are separate only in the classroom. Step out on the campus and they are immediately fused" ("The Role of Wildlife" 302-303). Leopold, particularly in "Song of the Gavilan,"⁴ one of the Chihuahua and Sonora essays in *A Sand County Almanac*, connected humanistic and scientific outlook and heard

³ See Lovelock's definition of Gaia in *Gaia: A New Look at Life on Earth* (1979). Lovelock stated, "The entire range of living matter on Earth from whales to viruses and from oaks to algae could be regarded as constituting a single living entity capable of maintaining the Earth's atmosphere to suit its overall needs and endowed with faculties and powers far beyond those of its constituent parts" (p. 10).

⁴ Leopold's "Song of the Gavilan," was first published in *Journal of Wildlife Management* 4.3 (1940): 343-346.

both the “song” of the Gavilan, and observed its outstanding biodiversity indicative of its health. In this article, an ecocritic and an environmental scientist will focus on the Gavilan to reconsider Leopold’s holistic “land organism,” and its self-renewal, in support of the Gaian thinking, a living Earth.⁵ In the face of the unprecedented changes in the Earth’s climate system, the conception of a self-regulating Gaia, named after the Greek Goddess of Earth, guarding its own health, may give rise to a planetary land ethic, something “not impossible to regard,” to use Leopold’s terms.

In “Song of the Gavilan,” Leopold stated, “Science contributes moral as well as material blessings to the world,” and made a plea for the scientist’s “objectivity” (153). Significantly, the essay that emerged from Leopold’s trips to the Northern Sierra Madre, in the 1930s, is about the Rio Gavilan watershed, a “land of milk and honey,” and reveals how the region’s healthy lands contributed to the maturing of his wilderness philosophy. Leopold describes the “song” of the Gavilan as “a vast pulsing harmony—its score inscribed on a thousand hills, its notes the lives and deaths of plants and animals, its rhythms spanning the seconds and the centuries” (149). This is the picture of a land that is alive and well. And yet, Leopold also states, “let the chips fall where they may” (154) in the sense of allowing natural phenomena to happen without trying to change them.⁶ After his visits, Leopold proposed this wilderness area to be a “land laboratory,” a control region to assess the health of the lands—a task he gave to the future scientists by teaming up in an “international research enterprise.”⁷ The future research would reveal the mechanism of, in Leopold’s terms, “a biota still in perfect aboriginal health,”⁸ as well as its “capacity for self-renewal” (“land health”).⁹ This brings to mind the Gaian perspective that the planet has self-regulated since times immemorial. As this vast area is unique in terms of atmospheric dust transfers¹⁰ from the major deserts of the world, feeding the lands from across the Atlantic, Indian and Pacific Oceans, Leopold’s proposal of a research enterprise will be meaningful in terms of Gaian science. This may provide scientific evidence for a more inclusive land organism, a “metabolism” whose organs have “coordinated functions,”¹¹ in Leopold’s terms, illustrating the interdependencies of distant

⁵ See Callicott’s “Toward an Earth Ethic: Aldo Leopold’s Anticipation of the Gaia Hypothesis,” pp. 17-29. Also see Callicott, *Thinking Like a Planet*, for the foundations of a Leopoldian “earth ethic” which, Callicott argues, springs from his seminal “land ethic” thought.

⁶ Leopold is cautious about science serving progress in that “many of the more intricate instruments are stepped upon and broken in the rush to spread progress to all backward lands” (p. 153).

⁷ See Leopold, “Conservationist in Mexico (1937),” p. 400.

⁸ Leopold’s words are from his “1947 Foreword” in *Companion to A Sand County Almanac*, 286.

⁹ Leopold, in his essay “Land Health Concept and Conservation” explains “capacity for self-renewal” as “land-health” (p. 219). He further states that “healthy land” is needed “to define health” (p. 220).

Leopold, in his “Wilderness” essay in *A Sand County Almanac*, states, “The most important characteristic of an organism is that capacity for internal self-renewal known as health” (p. 194).

¹⁰ By dust transfer, we mean clay fraction but not the sand fraction of the desert landscape.

¹¹ See Leopold’s use of these words in “Some Fundamentals of Conservation,” p. 95.

ecosystems in promoting the flow of nutrients. The enterprise may, among other research, redefine the role of the planetary clouds, the “white fleets,” as Leopold put it 70 years ago.¹² The article will take up dust transfers to Sierra Madre Occidental as a case study for a self-regulating Gaia—that the health of the land is maintained through interacting ecosystems.¹³ Once the clouds are endowed with life, full of systemic purpose, the planet will lay bare some of its secrets—that it has self-regulated over millions of years. Now, at the threshold of climate crisis, there is hope for “love and respect” for the planet that may also be the foundation for a planetary land ethic.¹⁴

LEOPOLD AND THE LAND ORGANISM

The land ethic ... cannot be scaled up to meet the challenge of global climate change. Fortunately, given the prominent place of Leopold in all circles environmental, he also faintly sketched an Earth Ethic in a paper written in 1923, which was published posthumously in 1979. The Earth Ethic is informed less by ecology and evolutionary biology than by biogeochemistry and anticipates the Gaia Hypothesis, viz., that the Earth (or biosphere) is, as a whole, a living being.
--Baird Callicott, “Toward an Earth Ethic” 17

The massive Gaia work of the founder of the Gaia hypothesis, James Lovelock, over the decades, is getting increased attention, and is taken up extensively in the recent Lovelock Centenary.¹⁵ Gaian thinking is breaking new ground for the understanding of the land organism, and is also becoming a hope for the climate crises. Callicott, in his “Toward an Earth Ethic: Aldo Leopold’s Anticipation of the Gaia Hypothesis” (2010), states that Leopold had “faintly scetched” the Gaia hypothesis in an essay he wrote in 1923, long before atmospheric scientist James Lovelock published his *Gaia: A New Look at Life on Earth* (1979). Callicott’s reference is to Leopold’s “Some Fundamentals of Conservation in the Southwest” (1923) that was published in a journal, coincidentally, the year James Lovelock published his *Gaia: A New Look at Life on Earth* (20-21).¹⁶ Callicott, with his *Thinking like a Planet* laid the foundations of an earth ethic using “Leopold’s attribution of a metabolism to the earth as a whole” (Callicott 23), aiming to say that the land ethic

¹² Leopold, in his “The Green Pasture” in *A Sand County Almanac*, refers to the cloud-mass as “white fleets.” Leopold couples the clouds in the skies with the fast growth of fungi on the sand bars in one night that attracts wildlife.

¹³ In the case of the Sierra Madre Occidental, desert dust is transported from the Gobi and Taklamakan deserts in Asia, and from the Sahara desert in Africa. Nutrient rich Gobi, Taklamakan, and Sahara dust travels thousands of miles across the Pacific and Atlantic Oceans, and reaches northern Mexico to fertilize and feed the lands. Hence regions like the Sierra Madre still enjoys the pristine land cover as observed by Aldo Leopold.

¹⁴ For the “value of Gaian thinking,” Crist and Eileen observed that “scientific ideas, ethical realizations, and environmental implications intersect” (p. 11).

¹⁵ See Lovelock Centenary at <https://www.lovelockcentenary.info/gaia-hypothesis/>

¹⁶ Lovelock published *Gaia: A New Look at Life on Earth* in 1979. 40 years after its publication, mainstream science is reconsidering the validity of Gaia hypothesis, that the Earth is a whole, a biological organism, a living being, and that “the global ecosystem sustains and regulates itself like a biological organism.”

concept cannot be a local ethic, but an ethic that covers the entire land organism. Now, at the threshold of man-made global warming, Aldo Leopold's idea of a land ethic, seeing humans as part of the web of life, is compatible with Lovelock's living Earth. In Leopold's seminal essay, "The Land Ethic,"¹⁷ the functioning of the ecosystems depends on "the cooperation and competition of its diverse parts" (Leopold coined the term, the "land pyramid"¹⁸ to point at the cooperations and competitions). Lovelock maintains that the Earth is a biological organism, that animals, plants and microbes "compete" and "cooperate" to maintain their material environment. Leopold's related observation, that the land regulates itself like a biological organism, may have its roots in his visits to the Rio Gavilan watershed, "a biota" that was still "in perfect aboriginal health,"¹⁹ a biota that was perhaps self-regulating over millions of years. The healthy ecosystem of the Gavilan impacted Leopold's comparative research on land health in the subsequent years of his life. Today, this fairly intact ecosystem can be utilized as a "land laboratory," as Leopold proposed, for understanding the mechanisms of a planetary self-regulation.

In this context, two essays written by Leopold, across a span of almost two decades, gain significance. The first essay, "Some Fundamentals of Conservation in the Southwest" (1923), is noteworthy as regards Leopold's references to a contemporary of his times, the Russian mathematician Peter Ouspensky (1878-1947). Ouspensky's impact on Leopold surfaces in his ideas on the indivisibility of the land, and the deep interconnectedness of all its integrated parts. In this essay, Leopold stated that "The outstanding scientific discovery of the twentieth century ... is the complexity of the land organism." Like Ouspensky did, he saw parallels between the unity of the human body and the unity of the earth "with enormously slow, intricate, and interrelated functions among its parts." Following Ouspensky's ideas, Leopold stated that it was "not impossible to regard"

the earth's parts—soil, mountains, rivers, atmosphere, etc.—as organs, or parts of organs, of a coordinated whole, each part with a definite function. And, if we could see this whole, as a whole, through a great period of time, we might perceive not only organs with coordinated functions, but possibly also that process of consumption and replacement which in biology we call the metabolism, or growth. In such a case we would have all the

¹⁷ Carl Leopold states: "Aldo Leopold was a young man when he first stated his ethical idea. It appeared in 1933 in a publication entitled "The Conservation Ethic." Over the subsequent 15 years he reworked and strengthened this statement before its final publication as "The Land Ethic" in his book, *A Sand County Almanac*." ("The Land Ethic of Aldo Leopold," p. 194).

¹⁸ In "The Land Ethic," Leopold stated, "The pyramid is a tangle of chains so complex as to seem disorderly, yet the stability of the system proves it to be a highly organized structure. Its functioning depends on the cooperation and competition of its diverse parts."

¹⁹ Leopold's words are from his "1947 Foreword" to *A Sand County Almanac*, published in *Companion to A Sand County Almanac*, edited by Callicott (p. 286).

visible attributes of a living thing, which we do not now realize to be such because it is too big, and its life processes too slow. (“Some Fundamentals of Conservation” 95)

Thus, the Leopoldian concept of a “land organism” model, with “land organism” being an earth-organism that is large enough to include the “atmosphere” (the last range for scientific exploration), appears as early as the 1920’s. Callicott has observed that “this is indeed an early—and maybe the very first—instance of Gaian thinking ... suggested by Leopold’s attribution of a metabolism to the Earth as a whole” (“From the Land Ethic to the Earth Ethic” 187). Significantly, in this essay, Leopold states that “there appears to be a natural law which governs the resistance of nature to human abuse” (“Some Fundamentals of Conservation” 91). This is the current picture of the Earth as a living body that James Lovelock has popularized in his myriad books, with inter-ecosystemic processes that resist human abuse. Significantly, in “The Land Ethic” essay, Leopold advocates “limitation on the freedom of action,” as a way to protect the land organism’s capacity for self-healing.

The second essay, “Wilderness as a Land Laboratory” (1941), is significant as regards Leopold’s ongoing thinking on his concept of the “land organism” resulting from his explorations in the northern Sierra Madre. In this essay, Leopold pointed out that “the most important characteristic of an organism is that capacity for internal self-renewal known as health,” (287); Leopold also said that “the trend of the evidence indicates that in land, just as in the human body, the symptom may lie in one organ and the cause in another. ... the science of land-health is a job for the future” (288), wanting the future scientists to carry out long-term research in this area.²⁰ Almost two decades after the publication of “Some Fundamentals of Conservation,” Leopold pointed at the wilderness “on the summit of the Sierra Madre in Chihuahua” and stated, “Its preservation and study, as a norm for the sick lands on both sides of the border, would be a good neighborly act well worthy of international consideration” (289).²¹ In the words of Forbes, Leopold wanted the area to be “a control site to research healthy land throughout North America” (i). For Leopold, hope was in ecosystem-scale research, apparently in the long-term records of precipitation, water chemistry, acidification, emissions, concentrations, etc., and the resultant species compositions occurring in the biota. Thus, Leopold’s thoughts on the expansive “land organism” may now be clarified, through the study of high degree of plant and animal endemism via atmospheric transfers of desert dust, of the resultant hotspots and corridors that house

²⁰ In the “Round River” piece, Leopold says “Ecology is an infant just learning to talk. ... Its working days lie in the future” (p. 159). He also says that “Science cannot explain the mechanisms of stability...” (p. 162).

²¹ Özdağ, in her *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazınında Leopold’cu Düşünce* (Literature and the Land Ethic: Leopoldian Thought in American Nature Writing) (2005), connected Leopold’s thoughts on a living Earth in “Some Fundamentals of Conservation in the Southwest” to land health in the Rio Gavilan watershed, p. 28.

exceptional species endemism and diversity in the world. But first, let us take a short look at his wilderness thought that gave rise to his idea of a “land organism.”

WILDERNESS: A SELF-WILLED ECOSYSTEM

Paleontology offers abundant evidence that wilderness maintained itself for immensely long-periods; that its component species were rarely lost, neither did they get out of hand; that weather and water built soil as fast or faster than it was carried away. Wilderness, then, assumes unexpected importance as a laboratory for the study of land-health.

Leopold, “Wilderness,” 196.

Leopold’s unique wilderness philosophy has been dealt with extensively.²² The wilderness areas that Leopold visited, during his lifetime, played an important role in the formation and evolution of his wilderness philosophy. He had designed the first Wilderness Area in the Gila National Forest, as early as 1924, and his ideas on wilderness evolved as he witnessed extreme forms of land sickness (Dust Bowl regions) and extreme forms of land health (Rio Gavilan watershed). “It is last call,” Leopold made a plea, in his “Wilderness” essay that he published in *A Sand County Almanac*.

Roderick Nash, as early as 1976, realized Leopold’s connection of wilderness with future resilience. In his essay, “The Value of Wilderness,” Nash prioritized Leopold’s idea of “wilderness” in a list of eight arguments. In “Argument 1: Wilderness as a Reservoir of Normal Ecological Processes,” Nash underlined the significance of wilderness as “a model for healthy, ecologically balanced land”:

Aldo Leopold, wildlife manager and philosopher whose efforts led in 1924 to creation of the first reserved wilderness on National Forest land in the United States, once said that wilderness reveals “what the land was, what it is, and what it ought to be.” He added that nature reserves conceivably had more importance for science than they did for recreation. What Leopold meant was that wilderness is a model of healthy, ecologically balanced land. (21)

Nash went on explaining that at a time when so much of the environment is disturbed by technological man, “wilderness has vital importance as a criterion against which to measure the impact of civilization. Without it we have no way of knowing how the land mechanism functions under normal conditions.” For Nash, “the science of ecology needs nature reserves as medical science needs healthy people” (Nash: 1976, 21).

But what is Leopoldian wilderness in relation to his idea of a “land organism,” the

²² For an extensive discussion of “wilderness” in Leopold, see Meine, *Corrections Lines*, pp. 89-116. Also see Williams, “Wilderness: A Place of Humility,” pp. 99-103.

“indivisibility of the earth,” as he stated in “Some Fundamentals of Conservation in the Southwest”? Especially after his visits to the Sierra Madre Occidental, in the 1930s, Leopold’s vantage point for his descriptions of “land sickness” was the human body. In other words, he started comparing “land health” and “land sickness” with the terminology of a healthy human body (“aboriginal health”), and of human ailments: “symptoms of sickness in the land organism” (194); “in land, just as in the human body, the symptoms may lie in one organ and the cause in another” (195). In his “Wilderness” essay, Leopold stated that “internal self-renewal known as health” is characteristic of both “man” and “land,” as organisms. Comparing the earth organism and the human organism, Leopold stated that “the science of land health is yet to be born”:

The practices we now call conservation are, to a large extent, local alleviations of biotic pain. They are necessary, but they must not be confused with cures. The art of land doctoring is being practiced with vigor, but the science of land health is yet to be born. (“Wilderness” 195-196)

As Leopold observed, land health research was ineffective as scientists had not, yet, taken up the study of “a wild area for comparison with sick ones” (197). What was really missing, for Leopold, was the study of “cause” rather than “symptoms” by “international research enterprise” by which he implied ecosystems scale research. Hence Leopold projected “land health” as a study of the future, and with “wilderness-minded men.” The “Wilderness” essay in *A Sand County Almanac*,²³ then, hints at some of the most advanced ideas on the “land organism” as regards a symbiotic, self-regulating system of interdependencies. Leopold proposed comparative research for “land health,” and pointed at lands where “land physiology remains largely normal despite centuries of human occupation” (northeastern Europe), as well as wilderness areas where “component species were rarely lost.”

This brings to mind Roderick Nash’s look into the etymology of the word “wilderness.” In one of his more recent lectures, Nash gives us a new perspective into the Leopoldian idea of wilderness as land health centers. In his lecture, Nash reminded us of the word “wilderness” as “land that is self-willed ... land that has its own will.” Nash went on explaining that “we need to respect that independence of the land (we must not break the will of the land). We need to protect the self-will of the land. Real wilderness means that we need to respect that independence.”²⁴ Long before Nash’s explanations on “saving on the planet some self-willed ecosystems from which we can learn how things work,” Leopold had proposed the Northern Sierra Madre to be a “land laboratory,” for land health research.²⁵ Considering his 1934 essay, “The Arboretum and the

²³ See also Newton’s references to Leopold’s essay, “Odyssey,” in her *Aldo Leopold’s Odyssey*, for Leopold’s concept of land health, pp. 322-327.

²⁴ See Nash’s lecture at <https://www.youtube.com/watch?v=9chv6jWBP8k>

²⁵ See “1947 Foreword” in which Leopold stated: “It was here that I first clearly realized that land is an organism, that all my life I had seen only sick land, whereas here was a biota still in perfect aboriginal health,” pp. 285-286.

University,” Leopold had started thinking in the global ecosystem scale; in this essay, Leopold said that the “world-conquest” had led to “ecological destruction on a scale almost geological in magnitude” (209). Leopold explained, that “In Wisconsin, for example, the northern half of the state has been rendered partially uninhabitable for the next two generations by man-made fire, while the south-western quarter has been deteriorated for the next century by man-made erosion” (209-210). The importance Leopold attributes to land restoration, as he states in “Some Fundamentals of Conservation of the Southwest,” serves an indivisible Earth. When we consider the year 1924 when Leopold designated the Gila Wilderness, and Leopold’s 1936 and 1937 trips to the Sierra Madre Occidental, where he observed hot spots of species endemism, Leopold’s wilderness philosophy deepened. As he was earlier focused on lands in his home country, in about a decade, he reached a planetary vision, which would serve the needs of the global ecosystem. His vision that the earth is “a living being, vastly less alive than ourselves in time and space,” throws new light on Leopold’s Sierra Madre trips, especially from the vantage point of current technologies exposing desert dust and cloud interactions, as well as exposing unique synoptic scale meteorological events in land, oceans, and the atmosphere that result in dust transfers. Let us now take a look into the details of these destined trips.

LEOPOLD’S VISITS TO THE RIO GAVILAN WATERSHED

(O)ur southwestern mountains are now badly gutted by erosion, whereas the Sierra Madre range across the line still retains the virgin stability of its soils and all the natural beauty that goes with that enviable condition.

Leopold, “Conservationist in Mexico” 394

In the evolving systems approach, how can desert dust and cloud interactions in the skies be viewed as inseparable part of the land organism? Leopold’s visits to the Rio Gavilan watershed, to this remote “unspoiled wilderness” in Mexico’s Sierra Madre Occidental may hint at an answer.²⁶

²⁶ For site location of the Rio Gavilan watershed, see Figure 2. Also see Forbes’s, Map of northwestern Chihuahua (p. 6).

Figure 2. Map showing the location of the Rio Gaviland Watershed. (The site that we have marked on Google Earth is based on the site location of Forbes’s dissertation, p. 6)

The visits, dating back to the late 1930’s, point at the need to deepen our perception of clouds on a planetary scale, particularly in a time of rising interest in desert dust transfers across the oceans, perhaps enhancing land health in diverse ecosystems.²⁷ In a nutshell, Leopold wanted this wilderness area, the summit of the Sierra Madre in Chihuahua, to be a “land laboratory” to understand the health mechanism of the “land organism.”²⁸ This is a portrait of Leopold, who, having visited the area twice—this hotspot of species endemism and diversity—and given the limitations of technology in his time, is directing us to what should be done in the future. He advocated “a great international research enterprise” in this area (“Conservationist” 400). Thanks to his essays such as “Sierra Madre, 1937” in the *Round River* book, we now know the circumstances of Leopold’s travels in directing us to this future path. Note his words in “23 December” part of the “Sierra Madre, 1937” essay:

Finally arrived at Colonia Pacheco after surviving the hazards of two days of Mexican travel. The Chihuahua Flyer landed us safely in Casas Grandes yesterday afternoon... (“Sierra Madre, 1937” 130)

²⁷ Saydam and Senyuva (2002) have pioneered the study of desert dust and cloud interactions. Saydam speculates that this interaction, complete with wet dust deposition, enhances land health.

²⁸ According to Leopold, the area could escape destructive practices such as overgrazing and logging due to Apache presence. See Leopold, “Conservationist in Mexico,” p. 394. Richard L. Knight, in agreement with Leopold, stated that “Apaches continued to inhabit the Mexican Sierra Madre until the late 1930s” (p. 72).

Leopold's "Sierra Madre, 1937" (his essay on the second visit) reveals not only his safety concerns as he was travelling with the Chihuahua flyer, but also the unfavorable conditions there in "Casas Grandes." Leopold says that they were impressed by the "luxury of running water" and that it was extremely cold. The hall, he wrote, "would serve admirably as an ice box." But looking back from the 21st century, one can argue that Leopold had a message to give to the future researchers. He identified this area as the location where the "science of land health" would be born.²⁹

In "Wilderness as a Land Laboratory," Leopold stated that "A science of land health needs, first of all, a base-datum of normality, a picture of how healthy land maintains itself as an organism" (288). In this essay, Leopold compared Rio Gavilan in the Sierra Madre Occidental of northern Mexico with the areas he had seen in the Southwest. He found the Sierra Madre "an almost exact counterpart" of his "beloved mountains of Arizona and New Mexico." Several years later, in 1947, in the Foreword to *A Sand County Almanac*, Leopold would write:

It was (in Sierra Madre in Chihuahua, Mexico) that I first clearly realized that land is an organism, that all my life I had seen only sick land, whereas here was a biota still in perfect aboriginal health. The term "unspoiled wilderness" took on a new meaning. I recorded these impressions in "Song of the Gavilan" and "Guacamaja." (285-286)

In the "Wilderness" essay, Leopold clarifies his ideas on the "science of land health." He states that there is need for "a picture of how healthy land maintains itself as an organism":

We have two available norms. One is found where land physiology remains largely normal despite centuries of human occupation. I know of only one such place: northeastern Europe. It is not likely that we shall fail to study it.

Leopold further states that "the other and most perfect norm is wilderness." In Leopold's words, "wilderness maintained itself for immensely long periods; that its component species were rarely lost, ... that weather and water built soil as fast or faster than it was carried away. Wilderness, then, assumes unexpected importance as a laboratory for the study of land-health" (196).

Leopold's trips to Mexico's Sierra Madre, as early as the 1930's; his proposal for "a great international research enterprise" there; his return to the Sierra Madre with his brother Carl and son Starker, as well as his efforts to "interest the eminent geographer Carl O. Sauer ... in his idea of an international research effort"³⁰ urge us to rethink about the mechanism of a more expansive land organism generating desert dust transfers across the globe, and the dynamics of the region

²⁹ See Leopold, "Wilderness as Land Laboratory" (1941). Leopold's comments are designed for land since his life places were in the land but not at sea.

³⁰ Flader reveals that Sauer had done "considerable field work in northern Mexico" and that "the primary focus of the study would be the soil-water-streamflow relation in the northern Sierra Madre, as compared with the 'modified' terrain of similar geologic formation in southern Arizona and New Mexico, in order to determine what the original equilibrium consisted of" (pp. 154-155).

that Leopold saw fit for as a “land laboratory.” These trips also urge us to reconsider his essays on his unique explorations on land health in the region: “The Thick-Billed Parrot of Chihuahua” (1937); “Conservationist in Mexico” (1937); “Song of the Gavilan” (1940); and “Wilderness as a Land Laboratory” (1941). Leopold’s words, particularly in the essay “Conservationist in Mexico” (1937), which he published in *American Forests*, was his way of drawing the world’s attention to this important hotspot area in the early 20th century. In this essay, Leopold accounts for the unusual species endemism, for the “ecological health” of Chihuahua³¹:

It is ironical that Chihuahua, with a history and a terrain so strikingly similar to southern New Mexico and Arizona, should present so lovely a picture of ecological health, whereas our own states, plastered as they are with National Forests, National Parks and all the other trappings of conservation, are so badly damaged that only tourists and others ecologically color-blind, can look upon them without a feeling of sadness and regret. (“Conservationist in Mexico” 394)

As Flader reveals, Leopold “did not give up hope of one day studying the mechanisms of a truly healthy biota” (155). Nevertheless, Leopold’s writings on the northern Sierra Madre, and his inclusion of his essays, “Song of the Gavilan” and “Guacamaja” (thick-billed parrots) in *A Sand County Almanac* is a gift to the world readership today. We share Leopold’s curiosity and his particular interest in the Rio Gavilan watershed, that stemmed from the fact that “here was a biota still in perfect aboriginal health.” And it persisted despite 10.000-year human presence.³² But what *is* the source of this “perfect” land health in the Rio Gavilan watershed, that is persisting, despite human interventions in the area?

Now 80 years after, Leopold’s proposal for the “great international research enterprise,” to initiate the “science of land health,” may take off... with a new direction.³³ The enterprise could include, among others, research on atmospheric desert dust transfers, bringing all the riches from across the oceans. Leopold visited this remote site in northern Sierra Madre, despite such unfavorable conditions of travel in the 1930s. Yet, his travels to this hot-spot, right in the middle of continental dust activity from both Asia and Africa has yet to be appreciated, as a vast control

³¹ Meine refers to Leopold’s mention of “an abundant game population thriving in the midst of its natural enemies” in this area, and he reveals that “most, if not all, of the native flora and fauna persisted, including mountain lions and wolves.” See Meine, *Correction Lines*, pp. 127-128.

³² Forbes, in *Revisiting Aldo Leopold’s “Perfect” Land Health*, reveals that “Humans have had a notable presence in the Gavilan since at least the tenth century A.D., through the successively dominant Paquime (10th-14th century), Opata (14th-17th century), Apache (17th-19th century), Spanish (17th-19th century), Mormon (19th-20th century), and Mexican mestizo (20th century) cultures (p. 16).

³³ Meunier, Leopold’s great grandson, has already pioneered research in this area, revealing the results of long-term fire suppression. See Meunier’s dissertation on “Disentangling Fire, Climate, Forest Structure, and Land-Use History Interactions in Mexico’s Northern Sierra Madre.” Also see Fleming and Forbes, “Following in Leopold’s Footsteps: Revisiting and Restoring the Rio Gavilan Watershed.” *Ecological Restoration* 24.1 (2006): 25-31.

region to assess land health around the world. Doesn't dust transfers from the deserts, bringing nutrients to distant hot spots, support the "indivisibility of the earth"? As Callicott explained about the concept of "metabolism" in Leopold,

Earth's putative "organs with coordinated functions" represent its operational closure, while its putative "metabolism" is constituted by its openness to solar energy, gravitational influences from the sun and moon, and ambient cosmic materials. ("Toward an Earth Ethic" 23-24)

A CASE STUDY FOR GAIA'S SELF-RENEWAL: THE RIO GAVILAN WATERSHED AS PERFECT LAND HEALTH

Lovelock, in the centenary interview (written by Mossman), gave an example for Gaia's self-regulation:

The air on Chesil Beach is uncommonly still. Eighteen miles of open sea and no waves; the shingle bank is a sun-trap, and there's no sound – not even a seabird. The temperate nature of James Lovelock's Dorset home turf is, he'd be the first to point out, a result of pollution. Ancient pollution. Between ice ages the levels of carbon dioxide ("that truly malign waste") rise considerably. If Gaia – as Lovelock likes to call our Earth – had returned that carbon dioxide to the atmosphere as gas, we would have been as hot and dead as Venus a long time ago. Instead, she deposited it as calcium carbonate, in the chalk and limestone cliffs that line the south coast. In doing so, the planet kept her temperature down.³⁴

Lovelock's approach is based on oceans since he is much aware of calcium carbonate depositions over the oceans that act as a sink for atmospheric carbon dioxide. Lovelock is also a pioneer in the alga bloom (*Emiliana huxleyi*) DMSP-DMS_MSA and sulfate cycle that results with the formation of clouds and their albedo effect to regulate the impact of greenhouse gases. The authors suggest that it's not the dust or clouds but it's the bioavailable materials that is formed as a result of desert dust and cloud interactions and its wet deposition over the surface ocean that enhances the alga bloom. The ocean fertilization is in fact suggested by Martin, et al (1994) and tested many times as to enhance the phytoplankton blooms slightly adjusted by Saydam (in Guerzoni, et al,1996) as *Cemilania Hypothesis* since Saydam suggested that wet dust deposition is the key factor that enhances the bloom of *Emiliana huxleyi*. *Emiliana huxleyi* is the phytoplankton responsible from the formation of calcium carbonate cliffs mentioned by Lovelock.

³⁴ See Mossman, "James Lovelock at 100: 'My life has been one mass of visions'" at <https://www.newstatesman.com/politics/environment/2019/07/james-lovelock-100-my-life-has-been-one-mass-visions>

The authors, instead, propose the dust transfers and its wet deposition over the receiving bodies (land or ocean) as the basis of land (or ocean) health. Significantly, the vast ecosystem of the Sierra Madre Occidental is rich in dust transfers (Figure 3 and Figure 4),³⁵ as well as wet dust deposition (Figure 5).

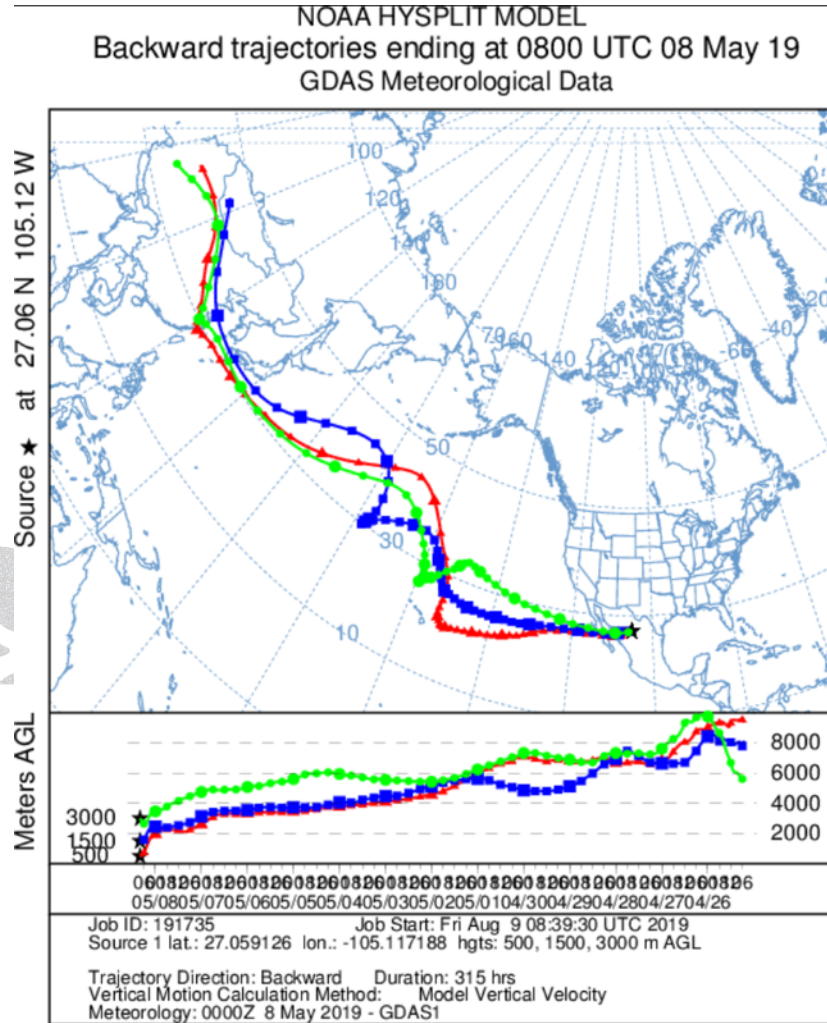

Figure 3. The air mass back trajectory analysis for May 8, 2019 illustrates the impact of Gobi and Taklamakan deserts over the Sierra Madre Occidental.

³⁵ See Garrison, Virginia H., et al, “African and Asian Dust: From Desert Soils to Coral Reefs,” in which they stated: “Hundreds of millions of tons of dust derived from mineral soil are transported annually from the African Sahara and Sahel to the Mediterranean and Europe, and across the tropical Atlantic to the Americas (figure 2; Moulin et al. 1997). A similar global system transports dust from the Gobi and Taklamakan deserts (western China) across Korea, Japan, and the northern Pacific (Duce et al. 1980, Husar et al. 2001) to the Hawaiian Islands (figure 2). The Asian air masses periodically reach western North America and infrequently continue eastward to the Atlantic Ocean.” pp. 469-480.

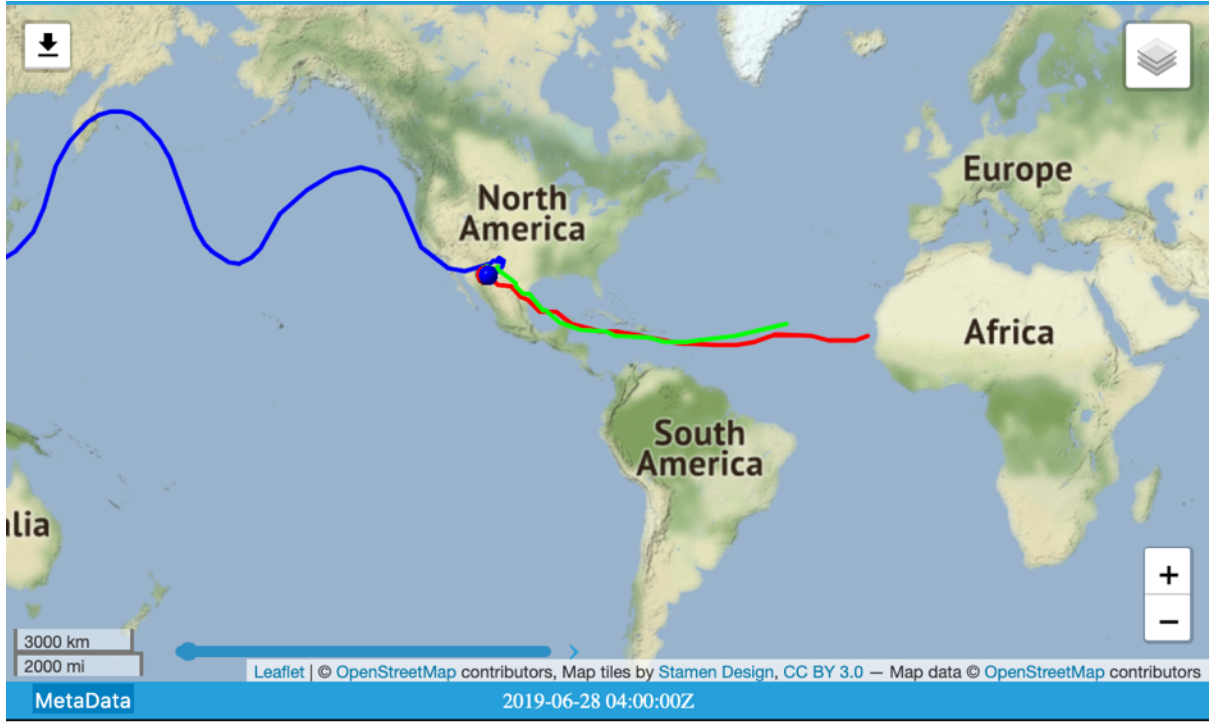

Figure 4. HYSPLIT model illustrating the air masses that reached Sierra Madre Occidental at 500 (red), 1500 (blue) and 3000 (yellow) meters above ground level. June 28, 2019.

Among numerous dust events, the one on June 28, 2019 is given so as to illustrate its unique location. On this day, Sierra Madre was affected both by the air masses that originated from Sahara at 500 and 3000 meters elevation, as well as from mainland Asia from 500 meters elevation. Transport of desert dust is a necessity but not sufficient for the production of bioavailable material within the cloud droplet that enhances the flora and fauna at receiving bodies. Wet dust deposition or rain is essential for self-renewal in this region and radar data (the yellow/green/blue colored area over the map illustrates NEXRAD Radar data, in other words, actual rain detected, superimposed to air mass back trajectory map) confirms this combination (dust+cloud and rain) over the region of interest.

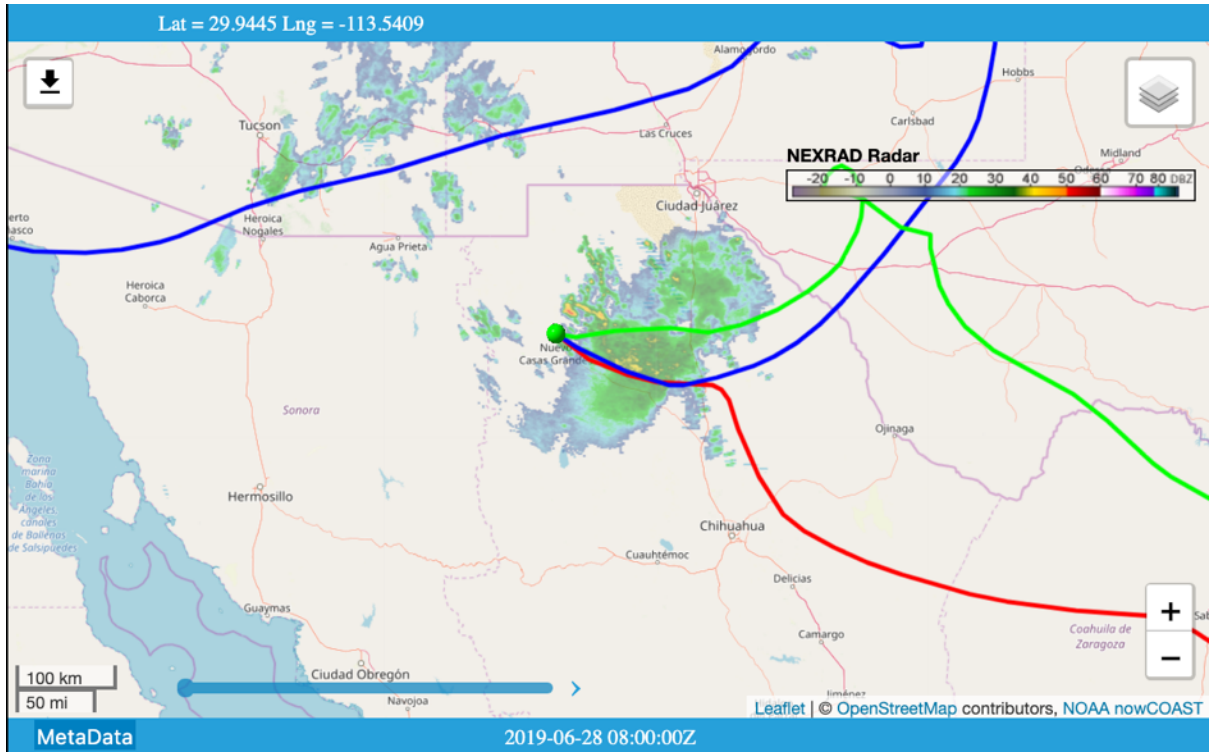

Figure 5. Close up picture of air masses that reached the Rio Gavilan region at 500-1500 and 3000 meters above ground level, on June 28, 2019, superimposed with Radar data as to illustrate the wet deposition over the region.

As we read Leopold's journal notes of the Sierra Madre trips, the life-giving daily showers fill his writing; the essay titled "1936 Mexico Trip" is a case in point: Leopold makes frequent mention of sudden showers and rain during his bow-hunting trips, from September 4th through September 15th—he mentions "rain pools" everywhere: "just as we got camp down it rained pitchforks..."; "caught in a shower..."; "another shower hit us..."; "Just as we located a good bunch of deer it rained on us..." (673-675).³⁶

Today, Saydam reveals that Sierra Madre Occidental is an area that receives massive dust transfer from across the Atlantic, Indian, and Pacific Oceans. Combined with massive precipitation, the vast area is self-regulating, i.e., Gaia is at work here.³⁷ Leopold's words, in "Song of the Gavilan," attests to the living Earth:

³⁶ See Forbes for detailed climate and precipitation records: "Precipitation averages 650 mm (25.6 inches) per year, with 60 – 70 % (15-18 inches) falling from early July through October," p. 14.

³⁷ It should be noted that solar light energy is constant over the equator but varies latitudinally hence desert dust cloud combinations do not yield above mentioned reactions everywhere. The iron produced is in reduced state and this is the form of the iron that can be readily usable by living organisms. The amino acids, that is the most important molecule in the formation of protein that is the building blocks of life is produced within the rain drop through the decomposition of chitin molecule--remnants of the past live through a hitherto unrecognized process.

This song of the waters is audible to every ear, but there is other music in these hills, by no means audible to all. To hear even a few notes of it you must first live here for a long time, and you must know the speech of hills and rivers. (149)

Northern Sierra Madre has faced human impact since Leopold's time, but curiously enough, the flora and the fauna still seem fairly intact.³⁸ This fact related to the northern Sierra Madre urges us to re-consider the mechanisms of an expansive land organism on a planetary scale, to rethink its capacity for "self-renewal," and include desert dust and cloud interactions. At this point, wet dust deposition is likely to be the key factor that determines land health, whether at the Sierra Madre or the Amazon forest, or any other place on earth, in support of Gaia theory.

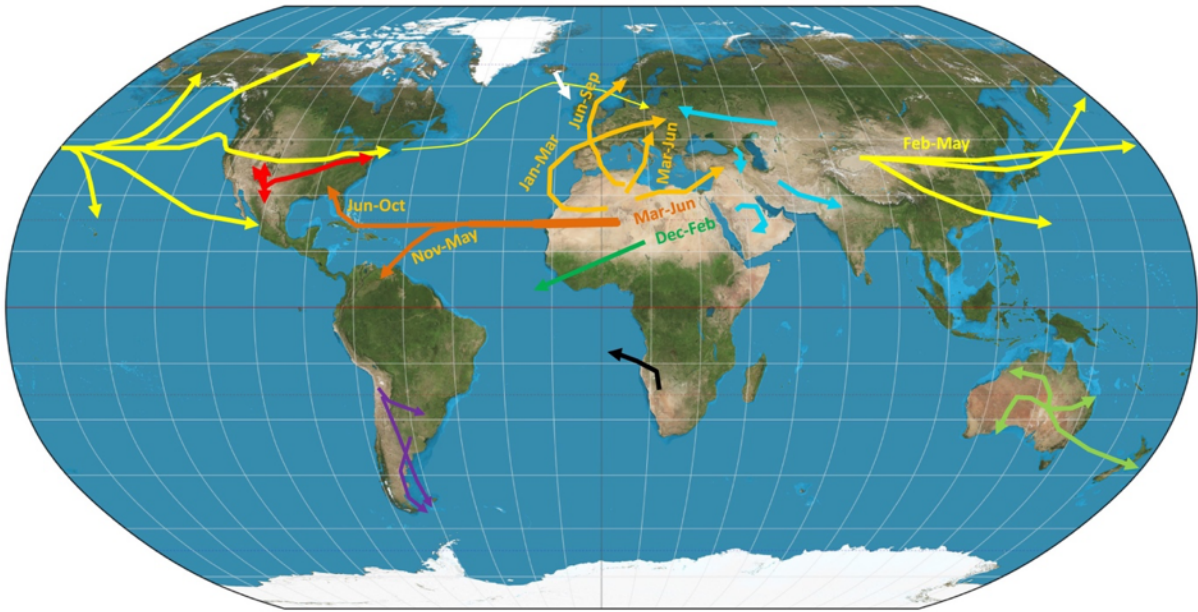

Figure 6. Global desert dust sources and their atmospheric pathways (Querol, et al., 2019).³⁹

Deserts, by nature, are the most sensitive lands that are prone to wind erosion, and Sahara is the largest one on Earth in Africa, next to Gobi and Taklamakan in Asia. Deserts in the American continent located within the territories of Mexico and USA in the north supply dust into the atmosphere. In Southern American continent, Patagonia deserts located at Argentine and high Bolivian plateau are the next two deserts for the southern hemisphere. Australian and Namibian deserts are the next two sources that supply to atmospheric dust burden. And, significantly, the

³⁸ Fleming and Forbes reveal that "One of us (Forbes 2004) recently completed an examination of a broad range of land health indicators in the Rio Gavilan and found that most indicators pointed to mostly moderate (fair) conditions within the watershed," p. 31.

³⁹ See Querol, et al.'s article at <https://doi.org/10.1016/j.envint.2019.05.061>

northern Sierra Madre receives life-giving nutrients and amino acids from the majority of the global desert dust sources, and is unique. This special place on Earth is receiving nutrients and amino acids all the way from the Gobi and Taklamakan deserts, across huge portions of both Mongolia and China, and all the way from the Sahara desert in Africa onto the Sierra Madre Occidental, as wet dust deposition—onto the location that Leopold described as “land of milk and honey.”⁴⁰ Nutrient rich Gobi and Sahara dust travel thousands of miles across the Pacific, Indian, and Atlantic Oceans, and reach northern Mexico to fertilize and feed the lands.⁴¹ To be more precise, over the desert regions winds uplift the dust and along its transport route they have a chance of encountering with cloud water. Upon contact with cloud water what we are witnessing is dusting the cloud as analogous to land irrigation. With the assistance of solar light intensity, the bacteriological fraction becomes active and through a series of chemical reactions various essential ingredients such as reduced iron, essential micro nutrient elements and amino acids are formed within the cloud droplet.⁴² Now dust-laden clouds teem with life, this time blanketing the earth from above. When this blanket comes down as rain, it enhances algal blooms over the surface ocean or enhances life on soil.⁴³

Hence, the abundance in the Rio Gavilan region. Upon arrival in the Rio Gavilan, Leopold’s awe is reflected in the wildlife notes that he compiled in 1936 (Forbes 59).⁴⁴ Leopold’s essay, “Song of the Gavilan,” is about this “land of milk and honey,” and it is filled with frequent references to the “song of the waters.” Leopold reflects Rio Gavilan’s “unspoiled wilderness” as such:

These twisted oaks and junipers bear each year a crop of mast to be had by wildlings for the pawing. The deer, turkeys, and javelinas spend their days, like steers in a cornfield,

⁴⁰ For a lyrical narration of Saydam’s extensive research on desert dust and cloud interactions, see Saydam’s nature writing book, *Havadan Tozdan*, pp. 56-99. For nutrient rich Gobi and Sahara dust traveling thousands of miles across the Pacific and Atlantic Oceans, see *Havadan Tozdan*, p. 89.

⁴¹ At present, it is possible to trace the air mass past routes up to 315 hrs, in other words, it is possible to know where the air mass came from. This technique allows us to identify where the air mass came from, and whether it crossed over the desert regions, or not. Deserts, with its loose surface matter, act as a source of atmospheric dust. Strong winds and gravitational forces eliminate the large particles and less than ten-micron size can traverse oceans.

⁴² For the first time in scientific history, Saydam & Senyuva (2002) has shown that oxalate is produced as an osmosolute within the clouds minutes after the contact of desert dust with clouds. Oxalate then attacks the surrounding clay mineral and forms iron oxalate and water as shown by reaction (I)

$\equiv\text{FeOH} + \text{HC}_2\text{O}_4 \rightarrow \equiv\text{Fe C}_2\text{O}_4 + \text{H}_2\text{O}$ where $\equiv\text{FeOH}$ represents the clay mineralogy. Reaction (I).

It should be noted that this reaction mechanism takes place within cloud level and if the solar light energy is sufficient enough then decarboxylation reaction takes place and iron oxalate decomposes through a decarboxylation reaction as shown by Reaction (II).

$\equiv\text{Fe C}_2\text{O}_4 \xrightarrow{\text{sufficient solar light energy}} \text{Fe(II)} + \text{CO}_2 + \text{CO}_2$. Reaction (II). (See Saydam, A. C., and H. Z. Senyuva. "Deserts: Can they be the potential suppliers of bioavailable iron?" *Geophysical Research Letters* 29.11 (2002): 19-1).

⁴³ See Appendix: “Scientific Outlook: The Magnificent Journey of the Desert Dust,” by C. Saydam.

Also see the two related chapters (in Turkish) on the journey of the desert dust in Saydam’s *Havadan Tozdan*.

⁴⁴ Forbes included a document from “Leopold Papers” on the wildlife Leopold recorded on his 1936 trip. University of Wisconsin-Madison Archives (Forbes 1936).

converting this mast into succulent meat. These golden grasses conceal, under their waving plumes, a subterranean garden of bulbs and tubers, including wild potatoes. Open the crop of a fat little Mearns' quail and you find an herbarium of subsurface foods scratched from the rocky ground you thought barren. These foods are the motive power which plants pump through that great organ called the fauna. (151)

Such research on this healthy ecosystem may finally inspire “the science of land health” that Leopold envisioned. Leopold's proposal for using this area as a vast “land laboratory,” once initiated, may serve as a control site to assess land health for the entire planet.

TOWARDS A HEALTHY GAIA

*Only the Sierra Madre Occidental has lived long enough
to listen objectively to the thunder of clouds...*

Today, at the threshold of climate crisis, this area needs massive research to further prove the “indivisibility of the Earth.” Among field tests (far away from the Sierra Madre), conducted with Saharan desert dust, to speculate on the reason for such species abundance in the Rio Gavilan watershed, the one at Harran University, Turkey, is shown below (Figure 7). During the course of cultivation, to assess the impact, the strawberries were irrigated by Euphrates river water, water enriched by fertilizer, and water enriched by Saharan desert soil (Figure 7). The resultant product clearly illustrates the response of a plant towards desert dust. In this case it was strawberries but it could have been any crop/plant/trees, just as Leopold observed at the Rio Gavilan watershed.

Figure 7. Field tests carried out at Harran University, at Harran/Urfa, under the supervision of Cemal Saydam. 2010.

With the cross-disciplinary collaboration of humanities and sciences, and “possibly in our intuitive perceptions, which may be truer than our science,”⁴⁵ we, a literary scholar and a scientist, tried to illustrate “the indivisibility of the earth,” and we attempted a new ground for Gaia, the living Earth, in the age of climate crisis. In “Song of the Gavilan,” Leopold refers to the reductionist science that turns nature into mindless matter. For Leopold, the “mechanized man” is only able to see parts and not wholes, causing the “discords of misuse.” Thus, Leopold celebrates the fact that “Science has not yet arrived on the Gavilan”:

There are men charged with the duty of examining the construction of the plants, animals, and soils which are the instruments of the great orchestra. These men are called professors. Each selects one instrument and spends his life taking it apart and describing its strings and sounding boards. This process of dismemberment is called research. The place for dismemberment is called a university. (...) Professors serve science and science serves progress. It serves progress so well that many of the more intricate instruments are stepped upon and broken in the rush to spread progress to all backward lands. (...) If the professor is able to classify each instrument before it is broken, he is well content. (153)

The area is already a vast “Land Laboratory” as it “still represents Leopold’s indicators of healthy land,”⁴⁶ yet it still lacks its scientists dedicated to unearthing the ecology of the skies complete with its cloud and desert dust interactions. With this article, with a new outlook to the status of planetary clouds, to the “white fleets” in Leopold’s terms, we are inviting such essential research. We believe that once further research endows the clouds with life, nature will lay bare its secrets.

The cloud-mass, strolling in the skies and creating all the core elements essential to life, may now be regarded as the organs of the land organism, and with a purpose. Seeing lands shrouded in desert dust, we think that clouds stroll here and there within daily meteorological conditions.

⁴⁵ The reference is to Leopold’s words at the end of his “Some Fundamentals of Conservation in the Southwest,” p. 95.

⁴⁶ As Forbes revealed, “The northern Sierra Madre Occidental still represents Leopold’s indicators of healthy land, although in a reduced state” (p. 1).

Figure 8. Tornado. OAR/ERL/National Severe Storms Laboratory (NSSL) via [pingnews].⁴⁷

Not so! The tornadoes, picking up dust from the ground, and pumping it to the clouds... is this phenomenon mere coincidence? A whirlwind terminating with a cloud... is this another coincidence? By pumping dust into the clouds, mother nature provides the necessary ingredients as to induce the basic parameters of life: with the assistance of solar light intensity, dust and cloud interactions result in the formation of amino acids. Amino acids are the building blocks of proteins... the very first step for life.⁴⁸ Many phenomena that we think we comprehend are still veiled in mystery, but endowing life to clouds will shed light on the meaning of the “land organism” that Leopold articulated almost a century ago.

To uphold that the Earth is self-regulating does not denote the Earth will somehow recover from the climate crisis. Lovelock, at the age of 100, states that worse days are to come.⁴⁹ The Dust Bowl droughts that left a deep imprint on Leopold, in the 1930s, are now being played out on a

⁴⁷ Visit: <https://www.flickr.com/photos/pingnews/452392668>

⁴⁸ Saydam explains: What could be the reason of lifting something from its original position to higher elevations and then releasing it, knowing that gravitation forces will bring it to its original position? This phenomenon is in fact against conservation of energy. But let’s look up to this process with an analogy that we are performing on a daily basis at our garden. If anyone would like to irrigate his/her garden, he/she goes out there and opens a tap connected to a hose and performs irrigation by using the pressure that is supplied through municipalities. Hose acts as a means of conveyer belt to transport precious water from source to its destination, and at our home the destination is soil. Now let’s look at this process for mother nature. If mother nature wants to throw soil into the water, in other words, if you want to dust the clouds or throw soil into the clouds, the tornado acts as a hose for mother nature. But this natural hose necessitates immense power to pick up soil from the ground and pump the fine particulates into the clouds while performing separation using centrifugal forces that may devastate houses and even throw lorries. All it needs is very fine particulate and it clearly uses centrifugal force as to eliminate the large chunks.

⁴⁹ For Lovelock’s climate projections, also see *The Revenge of Gaia*, pp. 61-83.

planetary scale. Now is the time to embrace the “great international research enterprise,” in the Sierra Madre Occidental, envisioned for the future by Leopold. Studies should take up, among others, the land health impacts of wet dust deposition during Asian and African dust events which will inspire further research on cloud and dust interactions. This will perhaps give rise to cautiously regulating the clouds, for the critical ecosystems of Mother Nature. Forty years ago, Lovelock said that “We need to love and respect the Earth with the same intensity that we give to our families and our tribe” ... that we “cannot survive without a healthy planet as our home” (*Gaia: A New Look at Life on Earth* viii). For the science of land health, then, let us cherish the Call of Gaia, both the humanities and the sciences!

WORKS CITED

- Callicott, Baird J. “From the Land Ethic to the Earth Ethic: Aldo Leopold and the Gaia Hypothesis.” *Gaia in Turmoil: Climate Change, Biodepletion, and Earth Ethics in an Age of Crisis*. Eds. Eileen Crist and H. Bruce Rinker. MIT Press, 2010. 177-194.
- Callicott, Baird J. *Thinking Like a Planet: The Land Ethic and the Earth Ethic*. Oxford University Press, 2013.
- Callicott, Baird J. “Toward an Earth Ethic: Aldo Leopold’s Anticipation of the Gaia Hypothesis.” *Climate Change and Environmental Ethics*. Ed. Ved P. Nanda. Routledge, 2017. 17-29.
- Crist, Eileen and H. Bruce Rinker. “One Grand Organic Whole.” *Gaia in Turmoil: Climate Change, Biodepletion, and Earth Ethics in an Age of Crisis*. Eds. Eileen Crist and H. Bruce Rinker. MIT Press, 2010. 3-20.
- Duce, Robert A., C. K. Unni, Biswajit Ray, Joseph M. Prospero, and James T. Merrill. “Long-range Atmospheric Transport of Soil Dust from Asia to the Tropical North Pacific: Temporal Variability.” *Science* 209.4464 (1980): 1522-1524.
- Flader, Susan L. *Thinking Like a Mountain: Aldo Leopold and the Evolution of an Ecological Attitude toward Deer, Wolves, and Forests*. The University of Wisconsin Press, 1974.
- Fleming, William and William Forbes. “Following in Leopold’s Footsteps: Revisiting and Restoring the Rio Gavilan Watershed.” *Ecological Restoration* 24.1 (2006): 25-31.
- Forbes, William. *Revisiting Aldo Leopold’s “Perfect” Land Health: Conservation and Development in Mexico’s Rio Gavilan*. PhD Diss. University of North Texas, December 2004
- Garrison, Virginia H., Eugene A. Shinn, William T. Foreman, Dale W. Griffin, Charles W. Holmes, Christina A. Kellogg, Michael S. Majewski, Laurie L. Richardson, Kim B. Ritchie, and Garriet W. Smith. “African and Asian Dust: From Desert Soils to Coral Reefs.” *BioScience* 53.5 (2003): 469-480.
- Husar, Rudolf, et al. “The Asian Dust Events of 1998.” *Journal of Geophysical Research*. 106 (2001): 18,317-18,330.

Knight, Richard L. "The Wisdom of the Sierra Madre: Aldo Leopold, the Apaches, and the Land Ethic." *Conservation of Shared Environments: Learning from the United States and Mexico*. Ed. Laura Lopez-Hoffman, et al. The University of Arizona Press, 2009.

Leopold, Aldo. "Some Fundamentals of Conservation in the Southwest (1923)." *The River of the Mother of God and Other Essays*. Ed. Susan Flader and Baird Callicott. University of Wisconsin Press, 1991. 86-97.

Leopold, Aldo. "The Arboretum and the University (1934)." *The River of the Mother of God and Other Essays*. Ed. Susan Flader and Baird Callicott. University of Wisconsin Press, 1991. 209-211.

Leopold, Aldo. "1936 Mexico Trip." *Aldo Leopold: A Sand County Almanac and Other Writings on Ecology and Conservation*. Ed. Curt Meine. The Library of America, 2013. 671-679.

Leopold, Aldo. "Conservationist in Mexico (1937)." *Aldo Leopold: A Sand County Almanac and Other Writings on Ecology and Conservation*. Ed. Curt Meine. The Library of America, 2013. 394-400.

Leopold, Aldo. "Sierra Madre, 1937." *Round River: From the Journals of Aldo Leopold*. Oxford University Press, 1953. 130-141.

Leopold, Aldo. "Song of the Gavilan (1940)." *A Sand County Almanac and Sketches Here and There*. 1949. Oxford University Press, 1968. 149-154.

Leopold, Aldo. "Wilderness as Land Laboratory (1941)." *The River of the Mother of God and Other Essays*. Ed. Susan Flader and Baird Callicott. University of Wisconsin Press, 1991. 287-289.

Leopold, Aldo. "The Role of Wildlife in a Liberal Education (1942)." *The River of the Mother of God and Other Essays*. Ed. Susan Flader and Baird Callicott. University of Wisconsin Press, 1991. 301-305.

Leopold, Aldo. "The Land-Health Concept and Conservation" (1946). *For the Health of the Land: Previously Unpublished Essays and Other Writings*. Ed. J. Baird Callicott and Eric T. Freyfogle. Island Press, 1999. 218-226.

Leopold, Aldo. "1947 Foreword." *Companion to A Sand County Almanac*. Ed. J. Baird Callicott. The University of Wisconsin Press, 1987. 281-288.

Leopold, Aldo. "Wilderness." *A Sand County Almanac and Sketches Here and There*. 1949. Oxford University Press, 1968. 188-201.

Leopold, Aldo. "The Land Ethic." *A Sand County Almanac and Sketches Here and There*. 1949. Oxford University Press, 1968. 201-226.

Leopold, Aldo. "Conservation." *Round River: From the Journals of Aldo Leopold*. Ed. Luna B. Leopold. Oxford University Press, 1953. 145-157.

Leopold, Carl A. "The Land Ethic of Aldo Leopold." *The Ecological Basis of Conservation*. T. A. Pickett, et al. (Ed). Chapman and Hall, 1997. 193-198.

- Lovelock, James. *Gaia: A New Look at Life on Earth*. Oxford University Press, 1979.
- Lovelock, James. *The Revenge of Gaia*. Penguin Books, 2006.
- Meine, Curt. *Correction Lines: Essays on Land, Leopold, and Conservation*. Island Press, 2004.
- Meunier, Jed. "Disentangling Fire, Climate, Forest Structure, and Land-Use History Interactions in Mexico's Northern Sierra Madre." PhD Diss. Colorado State University, 2012.
- Mossman, Kate. "James Lovelock at 100: 'My life has been one mass of visions.'" *New Statesman*. 2 August 2019. <https://www.newstatesman.com/2019-08-02>
- Moulin, Cyril, Claude E. Lambert, François Dulac, & Uri Dayan. "Control of Atmospheric Export of Dust from North Africa by the North Atlantic Oscillation." *Nature* 387 (1997): 691-694
- Nash, Roderick. "The Value of Wilderness." *Environmental Review* 1, no. 3 (1976): 12-25.
- Nash, Roderick. "The Meaning of Wilderness and the Rights of Nature" - 2009 lecture by Dr. Roderick Nash. <https://www.youtube.com/watch?v=9chv6jWBP8k> Published on March 8, 2013.
- Newton, Julianne Lutz. *Aldo Leopold's Odyssey*. Island Press, 2006.
- Özdağ, Ufuk. *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazımında Leopold'cu Düşünce*. (2nd ed.). Ürün Yayınları, 2017.
- Querol, Xavier, et al. "Monitoring the Impact of Desert Dust Outbreaks for Air Quality for Health Studies." *Environment International*. Vol. 130, September 2019. <https://doi.org/10.1016/j.envint.2019.05.061>
- Saydam, Cemal. *Havadan Tozdan*. Heyamola Yayınları, 2010.
- Saydam, Cemal and Hamide Z. Şenyuva. "Deserts: Can they be the potential suppliers of bioavailable iron?" *Geophysical Research Letters*. 29.11 (2002): 19-1.
- Williams, Terry Tempest. "Wilderness: A Place of Humility." *The Essential Aldo Leopold: Quotations and Commentaries*. Ed. Curt Meine and Richard L. Knight. The University of Wisconsin Press, 1999. 99-103.

APPENDIX

SCIENTIFIC OUTLOOK: THE MAGNIFICENT JOURNEY OF THE DESERT DUST

Desert dust can traverse the oceans in a matter of days under the prevailing wind directions. During the course of such transport dry dust particles may encounter with the cloud droplet, and if they do, they become wet. This process does not only alter the nomenclature of clay particles from dust to mud, dry to wet, but further initiates a unique process that results in the formation of very valuable chemicals. The wetting process triggers an action that wakes up the bacterial and fungal content of dust particles. We know that each gram of topsoil on earth contains some 10^7 - 10^{14} prokaryotes. In other words, enormous numbers of sub-micron bacteria and fungi reside comfortably within the clay particles. As dry, they can keep their identity for an indefinite period of time. All they need is a drop of water, and this demand is met when dust and cloud combine. “Dusting the clouds” is not a terminology that we are used to, but it’s the same process of land irrigation. Upon contact with water, prokaryotes release a chemical, named as oxalate. This oxalate has no chance to go anywhere but to react with the surrounding clay mineral and iron oxalate and one mole of water. Once the clouds are enriched with iron oxalate, the next step is regulated by solar light intensity. If it is above a threshold level ($>200\text{Watt/m}^2$), then iron oxalate can be decomposed through a reaction mechanism named as “decarboxylation.” Decarboxylation reaction results in three very important reaction products. First one is reduced iron. In nature, iron exists at its +3 state and this cannot be utilized by mother nature. The readily utilizable form of iron is its +2 or its reduced state. The second reaction product is carbon dioxide. The other very short-lived reaction product is carbonyl radical. Being a radical, this product has a lifetime of a fraction of a second. During this very short time, it can react with iron oxalate and reduces one mole of iron oxalate. Or it may combine, yet, with another carbonyl radical, and form a stable oxalate molecule and act as a feedback mechanism for the above process.

Clay minerals house various types of fungi and chitin is part of the cell walls of fungi. Chitin is a long-chain polymer of glucosamine. In nature, this polymer acts as a source of very valuable raw material in the process of the formation of all known amino acids. Thus, following the wetting of desert dust, a series of reactions take place and the most important one is the formation of amino acids following the reaction of oxalate with chitin molecule.

If this water comes into contact with leaves of a tree, it is directly sucked by the green leaves. If it comes into contact with fresh or seawater, then phytoplankton growth is immediately triggered. We can notice these blooms by various means: By our naked eye as the water color changes into turquoise; or by the foams or brownish signatures that extends over the surface waters; or by the smell since they release chemicals that contain sulfur. This chemical is named as dimethylsulphosphopropionic acid (DMSP) and oxidizes to Dimethyl Sulfide (DMS) and then escapes into the atmosphere. DMS then oxidizes to Methane Sulfonic Acid (MSA) and eventually ends up with the formation of sulfate (SO_4). Sulfate is the best cloud condensation nuclei. The cloud increases the albedo and cools down the crust. This mechanism is the key factor that determines the global temperature balance and everything stems from dust.

ÇOCUK VE GENÇLER İÇİN İSPANYOL POLİSİYESİ NOVELA POLICIACA INFANTIL Y JUVENIL EN ESPAÑA

Melike YAZICI ÇANGUR¹

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih:
31.12.2019

Kabul edildiği tarih:
29.01.2020

Yayınlandığı tarih:
05.02.2020

Article Info

Date submitted:
31.12.2019

Date accepted:
29.01.2020

Date published:
05.102.2020

Öz

Bu çalışmada çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi ve bu süreçte polisiye romanın çocuk edebiyatına nasıl dahil olduğu, polisiye öykü ve romanların neden uzunca bir süre edebiyat eleştirmenleri tarafından ucuz edebiyat olarak kabul gördüğu, çocuk edebiyatının da başlangıçta neden aynı eleştiriye maruz kaldığı ve kısa bir süre sonra çocuk ve gençlerin eğitimi için kullanılabilir değerli bir kaynağa nasıl dönüştüğu hakkında bilgi verilecektir. Çağımızda polisiye romanlar, içinde bulunulan toplumun kültürel ve siyasi yapısının yanında tarihi dokusu hakkında da bilgi verilebilen bir baş ucu kitabı özelliği taşımaktadır. Aynı zamanda çocuk ve gençlerin yabancı dil öğrenimi için polisiye roman okumaları tavsiye edilmektedir. Çalışmamızın asıl amacı çocuk ve gençlerin neden polisiye okuması gerektiğini açıklayabilmektir.

Anahtar sözcükler: *Çocuk, Genç, Polisiye Roman, İspanyol Edebiyatı*

Resumen

El presente trabajo tiene el objetivo de analizar el desarrollo histórico de la literatura infantil y el involucramiento de la novela policíaca a la literatura infantil y juvenil, buscar las razones del desprecio de los críticos literarios a la novela infantil y a la novela policíaca, y, entender cómo se convierte la novela policíaca a un género prestigioso en un poco tiempo para la educación de los jóvenes. En nuestra época, la novela policíaca tiene la misión de ser un libro de cabecera que se puede utilizar para obtener información sobre los rasgos culturales, políticos e históricos de la sociedad que respresenta el autor. Al mismo tiempo, se sugiere leer novela policíaca para aprender un idioma nuevo. El objetivo de esta investigación es poder explicar por qué los niños y los jóvenes deberían leer la novela policíaca

Palabras claves: *Niños, Jóvenes, Novela Policiaca, Literatura Española*

Geleceğimizin en değerli varlığı olan çocuklarımız, Antik Çağ ve Orta Çağ'da anne ve babaları için ölüme terk edebilecekleri değersiz bir varlık görölmüştür. XVIII. yüzyıl ortalarına kadarsa çocuğuna yumuşak davranan anneler çocuğunun ahlakını bozmakla itham edilmiştir. Anne ve babaya göre çocuk ortadan kaldırılması gereken bir yük olarak görölmüş ve doğar doğmaz sütanneye verilmiştir. Bu sebeple, çoğu çocuk bakımsızlıktan can vermiştir. 1760'lı yıllardan itibaren çocuğun anne sevgisiyle büyümesi gerektiğini konu alan kitaplar yayımlanmış ve sonraki yıllarda çocuk ölümleri azalarak çocuğun gelecekteki rolü üzerine düşünölmeye başlanmıştır (Neydim

¹ Araş.Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Faköltesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İspanyol Dili ve Edebiyatı ABD., melikeyazici85@gmail.com ORCID 0000-0002-6754-7831

1998:12-14). Çocukların, ilk çocukluk dönemi olan 2-6 yaş arası dönemde henüz okuma-yazma yetenekleri gelişmediği için kendilerine anlatılan hikayelerle büyüdüğü gözlemlenmektedir. Bu hikayeler insanların varoluşu kadar eskiye dayanmaktadır. *“İnsanoğlu kelimeleri hikayeler anlatmak için kullanmaya başladıktan sonra dünyadaki varlığını ve doğayla olan ilişkisini sorgulamıştır. Böylelikle ilk hikayeler, bugün efsane olarak adlandırdığımız tür ortaya çıkarmıştır”* (Martínez Menchén ve diğerleri, 2017:13). Zamanla efsaneler, kısalıp öykülere dönüşmüş, efsanelerdeki olağanüstü kahramanların yerini daha gerçekçi karakterler almıştır. Orta Çağ’da değersiz bir varlık olarak görülen çocuklardan bazıları ailelerinin yanında büyüme şansını elde edebilmiş, ebeveynlerinin himayesinde meydanlarda anlatılan öyküleri dinleyebilme fırsatını yakalayabilmiştir. *“Orta Çağ’da çocuklar beş yaşından itibaren yetişkin olarak kabul ediliyordu ve çoğu etkinlikte yetişkinlerin yanında yer alıyordu. Bu sebeple çocukların anlatılan hikayeleri dinlemiş ve onlar sayesinde hayal gücünü beslemiş olduğunu tahmin etmek pek de güç değildir”* (Martínez Menchén ve diğerleri 2017:15-16). Okuma-yazmayı öğrenen çocuklar için anlatılan öykülerin yanında okuyabilecekleri kendilerine yönelik yazılmış kitaplar da yayımlanmaya başlamıştır. Başlangıçta yazılan çocuk kitapları daha çok erişkinlere hitap ediyor olsa da zamanla bu kitaplar çocukların eğitimi için kullanılmaya başlamıştır.

15. yüzyılda İngiliz matbaacı Caxton ilk defa büyükler için küçük cep masalları basmıştır. Heyecan ve macera içeren bu kitapları İngiliz toplumunun halk tabakası okumaktaydı. Üst kesim ise Horn Book adı verilen ve boynuzdan yapılmış koruyucuların içine yerleştirilmiş bakır levhalardan oluşan kitapları okuyorlardı.

18. yüzyıla gelinceye kadar İngiltere’de aşırı dinci bir akım olan Quakerizm vardı. Bu akım çocukların son derece sıkı bir disiplinle yetişmesini savunuyordu. Çocuklar için hazırlanmış kitaplar daha çok İncil’den kaynaklanan kitaplardı ve hikayelerin sonu hep ölümle bitiyordu. Bu çocuk kitapları karamsarlık ve dindarlık aşıyordu.

Bu sıralarda Fransa’da Charles Pearault 14. Lui döneminde çocuk kitaplarının babası olarak anılmaktaydı. Halk ağzında dolaşan masalları toplayıp, kısaltarak çocuklar için 1697 yılında basmıştır. Bunların içinde “Kül Kedisi”, “Parmak Çocuk”, “Mavi Sakal”, “Kırmızı Başlıklı Kız”, “Çizmeli Kedi”, “Uyuyan Güzel” gibi eserler vardır. Böylece ilk kez Fransız çocukların kendilerine ait kitapları olmuştur (Demirbağ 2019:187).

Birçok tarihçi ve filozofa göre 1688 yılındaki İngiliz devrimi ile başlayıp 1789 Fransız devrimi ile doruk noktasına ulaşan Aydınlanma Çağı, daha pek çok alanda olduğu gibi matbaa da hızlı bir gelişime sebebiyet vermiştir. Matbaanın hızlı gelişimi çocuk edebiyatı için de yarar sağlamış, çocuk konusu yazarların ilgisini çekmeye başlamıştır. Fransız tüccar Jean de la Fontaine (1621-

1695), Kral XIV. Louis'in henüz beş yaşında olan ođlu Dauphin için fabl türünde masallar kaleme almıştır (Martínez Menchén ve diğerleri 2017:19). İngiliz filozof John Locke (1632-1704) ise çocukların daha çok oyun oynayabildikleri ve gündelik hayata dahil olabildikleri bir eğitim sisteminin gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu görüşten hareketle İngiliz tüccar Daniel Defoe (1660-1731), 1719 yılında *Robinson Cruose* adlı çocuk romanını kaleme almıştır. 1726 yılında bir diğer İngiliz yazar Jonathan Swift *Gulliver'in Hikayeleri*'ni çocuk okurlara hediye etmiştir. Jean de la Fontaine sayesinde Avrupa'da oldukça yaygın hale gelen fabl masallar XVIII. yüzyılda İspanyol şairler Tomás de Iriarte (1750-1791) ve Félix María de Samaniego (1745-1801) tarafından İspanyolcaya kazandırılmıştır. 1798 yılında, İspanya'da ilk kez José y Bernabé Canga Argüelles tarafından *Gaceta de los Niños* (*Çocuk Gazetesi*) yayımlanmaya başlamıştır ve onu 1870 yılında Carlos Frontaura ile yayın hayatına başlayan ilk çocuk dergisi *Los Niños* (*Çocuklar*) takip etmiştir. XIX. yüzyıl sonlarına doğru 1884 yılında Saturnino Calleja Fernández (1855-1915) Madrid'de *Calleja* yayınevini kurarak çocuk öykülerini ve okul kitaplarını daha da çekici hale getirmeye çalışmış, kitapların okurlar tarafından kolayca temin edilebilmesini sağlamıştır. 1876 yılında kurulan ve 1936 yılına kadar çalışmalarına devam eden *Institución Libre de Enseñanza* (Hür Eğitim Enstitüsü)²nün eğitimde modernleşme hareketleri neticesinde çocuk edebiyatına gereken değer verilmeye ve bu konuda ciddi bir şekilde çalışılmaya başlanmıştır. 1909 yılında Jacinto Benavente ve Gregorio Martínez Sierra tarafından *Teatro de los Niños* (*Çocuk Tiyatrosu*) kurulmuştur. *Teatro de los Niños*'un repertuarına Jacinto Benavente Enrique López Marín, Felipe Sassone, Ceferino Palencia Álvarez-Tubau, Sinesio Delgado, Eduardo Marquina, Ramón del Valle-Inclán ve Francisco Viu çocuklar için yazmış oldukları eserleriyle katkıda bulunmuştur (Huerta Calvo 2). Ancak Jacinto Benavente'nin Madrid'deki fakir çocukların oyunlara ücretsiz gelmesi yönündeki ısrarı, oyunları izlemeye gelen çocukların azlığı ve maddi imkansızlıklar sebebiyle tiyatro kurulduktan üç ay sonra kapatılmıştır.

XX. yüzyılın ilk çeyreğine geldiğimizde Antonio Robles (1895-1983) yüzden fazla çocuk hikayesiyle ve Elena Fortún (1886-1952) yarattığı meşhur karakterler *Celia*, *Cuchifritón* ve *Matón-Kiki* ile zihinlerde yer ettiğini gözlemlemekteyiz. 1936-1939 yıllarında İspanya'da yaşanan İç Savaş sonrası çoğu sanatçı gibi Antonio Robles ve Elena Fortún da sürgünde yaşamak zorunda kalmıştır. 1975 yılına kadar kültür ve sanatın her dalında yaşanan sansürden çocuk edebiyatı da payına düşeni almıştır. 1939 yılında dikta rejimiyle yönetilmeye başlayan İspanya'da aynı yıl Sansür Birimi kurulmuştur. 1942 yılında ise çocuk ve gençler için yazılmış eserlerin uygunluğuna karar vermek

² *Institución Libre de Enseñanza* (*Hür Eğitim Enstitüsü*) 1876 yılında aralarında Francisco Giner de los Ríos, Gumersindo de Azcárate y Nicolás Salmerón'un da bulunduğu bir grup öğretim üyesi tarafından kurulmuştur. Eğitimde dogma inanca, dini unsurlara ve siyasete karşı çıktıkları için üniversitedeki görevlerinden ayrılmışlardır. Bahse konu enstitü önceleri sadece akademi seviyesinde eğitim verirken, zamanla lise, ortaokul ve ilkokul eğitimi de vermeye başlamıştır. <http://www.fundacionginer.org/historia.htm>

için *Santa Teresa de Jesus Okuma Kabinesi* kurulmuştur. Adı geçen kabine *Katolik Kilisesi Kadınlar Yüksek Danışma Kurulu*'na mensup kadın yazarlar, öğretmenler ve kütüphane memurlarından oluşmaktaydı. Katolik inancına ters olan büyü, cadılık ve perilerle ilgili konularda kitap yazılmasına izin verilmiyordu. Konulan sansürlerin çoğu okurun okuduklarını kendilerine göre yorumlaması sebebiyle nesnellikten uzaktı. Yayınevleri sansüre takılmamak için yayımlamayı düşündükleri eserleri önce kendileri sansürden geçirmeye başlamıştı (Sánchez Ortiz ve diğerleri 2016:85).

Bu dönemde çocuklar için daha çok dini, tarihi ve folklorik öğeler barındıran kitaplar neşredilmiştir. Bunların arasında en bilindik olanı José María Sánchez Silva'nın (1911-2002) 1952 yılında yayımlanan *Marcelino Pan y Vino (Marcelino, Ekmek ve şarap)* adlı romanıdır. Roman sinemaya da uyarlanmıştır. 60'lı yıllarda çocuk edebiyatında sansür sebebiyle rejimin ideolojik yapısına uygun eser veren yazarların yanında İspanyol halkının yaşamakta olduğu toplumsal sorunları gerçekçi bir şekilde yansıtmak isteyen yazarlar da bulunmaktaydı. Sansüre uğramak korkusuna kapılan yazarlar dile önem vermeyip eserlerini yapay ve edebi yönden zayıf birer yapıta dönüştürme eğilimi göstermiştir. 1975 yılında Franco rejiminin sona ermesi ve demokrasiye geçişle birlikte toplumsal ve kültürel alanlarda ifade özgürlüğü yaşanmıştır. İfade özgürlüğü çocuk edebiyatında verilen eserlere de yansımıştır. Yaratılan eserler genellikle gerçekçi ya da fantastik öğelerle taçlandırılmıştır. Demokratik sisteme geçişle birlikte ekonomi de gündün güne düzelmeye başlamış, bu durum çocuk edebiyatı üzerine çalışan yayın evlerinin sayısını artırmıştır. Bu süreçte Avrupa ve Amerika'daki çocuk klasikleri İspanyolcaya kazandırılmıştır. 80'li yıllarda çocuklar için güldürücü öğeler barındıran eserler de kaleme alınmıştır. Bu türde eser veren yazarlara José Antonio del Cañizo, Juan Muñoz Martín, Fernanda Almena ve David Civici örnek verilebilir. (Vásquez Vargas 2003:68-76). Yine bu dönemde çocuklar için fantastik, macera ve polisiye türünde de eserler verilmeye başlanmıştır. 90'lı yıllarda çocuk edebiyatı kısmen duraksamaya girmiş olsa da XXI. yüzyılda çocuklara özgü kütüphaneler, çocuk edebiyatı ile ilgili ödülleri verilmeye ve sayısı gündün güne artan kongreler düzenlenmeye başlamıştır.

Edebiyat, insanoğlunun tutkularını, sevincini, kederini, hayallerini ve daha pek çok duygusunu yazı yoluyla anlatabildiği en değerli öz ifade biçimidir. Ne yazık ki, yazın dünyası sadece işinin ehli yazarlarla anılmamaktadır. Toprağı sarıp sarmalayan ve hızla büyüyen ayrık otları misali edebiyat dünyasına atılan, okuma alışkanlığı yok denecek kadar az, ucuz edebiyat yapan yazar maskesi altındaki şahsiyetler yüzünden uzunca bir süre çocuk edebiyatı da ucuz edebiyat olarak kabul edilmiş ve tıpkı polisiye roman türünde yazan yazarlar gibi para kazanmak için denenen bir kalem oyununa dönüşmüştür. Polisiye roman, önceleri, doğduğu için her fırsatta özür dileyen bir çocuğa benzemektedir. Özensiz baskılar, arka sayfaya yazılmış gangster dilinde tanıtım bültenleri ve sadece eğlencelik bir kitap olarak kalmaya devam ettiği müddetçe polisiye romanların kimseye

zararı yoktu. Çok boyutlu, ucu açık, herhangi bir sıfatla tanımlanamayacak denli yeni eserler verilmeye başlandığı zaman polisiye roman edebiyat dünyasında var olmaya, kabul görmeye başlamıştır (Colmeiro 1994:9). Polisiye romanların kabul görmeye başlaması ile birlikte yayınevlerinin de beraber çalıştıkları yazarların anılan türde eserler vermesi için onları teşvik ettikleri gözlemlenmektedir.

Polisiye roman, İspanyol edebiyatına başlangıçta Edgar Allan Poe'nun yarattığı *Dedektif Duphin*'in öyküleri ve ondan esinlenerek *Sherlock Holmes*'u yaratan Arthur Conan Doyle'un eserlerinin çevirisiyle tanınmıştır. Bénito Pérez Galdós *La incógnita (Bilinmeyen)* (1889), Emilia Pardo Bazán *La gota de sangre (Kan Damlası)* (1911), Pedro Alarcón *El clavo (Çivi)* (1853), Joaquin Belda *Quién disparó (Kim ateş etti?)* (1909) adlı polisiye öyküleriyle İspanyol okurlarını buluşturmuştur. Bahsettiğimiz eserler Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa'daki örneklerine öykünerek yazılmış eserlerdir. İspanya'daki İç Savaş ve ardından gelen sansür dönemi boyunca duraklamaya giren polisiye edebiyat özellikle 1950 ve 1960'lı yıllarda İspanyol yazarların kendilerine özgü polisiye eserler vermeye başlamasıyla canlanmaya başlamıştır.

Francisco García Pavón'un 1953-1985 yılları arasında *Plinio* ve yardımcısı *Don Lotario*'nun yer aldığı roman ve öyküleriyle suç romanı yeni bir soluk kazanmış ve İspanyol tarzında bir kara roman ortaya çıkmıştır. Yazarın yarattığı *Plinio* ve *Don Lotario* karakterleri başka ülkelerdeki örneklerinin tıpatıp kopyası değil İspanyol yazınının suç romanı türündeki özgün birer örneği sayılmaktadır. Francisco García Pavón'un İspanyol kara romanına getirdiği yeni soluk, Barselonalı yazar Manuel Vazqu ez Montalb an'ın 1972-2003 yılları arasında yarattığı *Pepe Carvalho* isimli dedektifiyle devam etmiştir.

90'lı yıllar İspanya'sında polisiye roman türünde bir kıtlık yaşanmış, türde çok az sayıda eser verilmiş, roman serileri bitirilmiş ve suç üzerine odaklanan yazar sayısı azalmıştır. XX. yüzyılın sonlarına doğru Alicia Gim enez Bartlett *Ritos de muerte (Ölüm ayinleri)* (1996) ile Lorenzo Silva ise *El lejano pa s de los estanques (Kuyuların Uzak Ülkesi)* (1998) adlı eserleri ile komiser *Petra Delicado* ve komiser yardımcısı *Ferm n Garz n* arasındaki dostluğa, komiser yardımcısı *Rub n Bevilacqua* ve polis memuresi *Virginia Chamarro* arasındaki yakın ilişkiye ışık tutar. Her iki seri romanda da emniyet mensuplarının yer alması 39 yıllık sansür boyunca toplumun hiçbir sorunu hakkında olumsuz bir eleştiri getiremeyen yazarlar için oldukça büyük bir adımdır. Yazarlar yarattıkları emniyet mensupları karakterler sayesinde devletin işleyişi üzerine görüş bildirebildiği gibi roman kurgusu içerisindeki olası suçlu ve tanıklar sayesinde de halkın

bu işleyiş hakkındaki g6r6şlerini g6zler 6n6ne sermiştir ve sermeye devam etmektedir (Yazıcı angur 2017:546-547).

Daha 6nce de belirttiğimiz gibi ocuk edebiyatı, başlangıçta hor g6r6len ve çok 6nemsenmeyen bir t6r olarak g6r6lm6řt6r. Zamanla ocukların dindar ve vatanına sadık bireyler olması y6n6nde 6nemli bir rol oynayabileceği fark edilmiştir (Bravo-Villasante 1989: 28). Yazın tarihi boyunca hor g6r6l6p, ucuz edebiyat olarak kabul edilen polisiye romanların ocuk edebiyatında eğitici bir rol 6stlenmeye başlaması ise oldukça dikkat çekicidir.

ocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. ocuk edebiyatı 6r6nleri, çocukları nitelikli metinlere y6neltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma k6lt6r6 kazandırabilen bir sorumluluk 6stlenmelidir. Başka bir s6yleyişle, çocuklar adına 6retilen nitelikli yayınlar ocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili birer uyaran olmalıdır. Çocuklara, yazınsal metinlerin ve resmin iletilerini tanıma ve anlamaya dayalı bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarını uygulayabileceği, sınyabileceği olanaklar sunmalıdır (Sever 2008:19).

Her ne kadar polisiye ve ocuk edebiyatında alt t6r olarak nitelendirebileceğimiz eserler verilmiş olsa da şimdiye kadar yazılmış t6m eserleri bu sınıflandırmaya dahil etmemiz yerinde bir saptama olmayacaktır. Edebiyatın her dalında olduğu gibi ocuk edebiyatı ve polisiye alanında da iyi eserler bulunmaktadır. İşini tamamen adanmışlık hissi ve g6rev bilinci ile yerine getiren yazarlar takdir edilmelidir. Polisiye romandaki gizem, 6z6lmeyi bekleyen sorular, ardı ardına gelen ipuçları, ipuçlarını takip ederek ve mantık y6r6terek sonuca ulaşmak çocukların berrak zihinlerini harekete geçirmek için etkili bir y6ntemdir. Çocuklar için yazılmış polisiye eserlerde araştırılan şey bir cinayet değil, kayıp bir nesne ya da kişidir. ocuk karakterler kayıp olanın gizemini 6zmek için maceraya atılırken okur da her sayfada kendini tatlı bir heyecanın içinde bulur. Gençler için yazılmış polisiye romanlarda başkahramanların genellikle gençler arasından çıkması okurun kendini karakterle 6zdeşleştirmesini kolaylaştırmaktadır. G6ndelik hayatta gençler kendilerini riske atacak bir olay 6rg6s6ne dahil olmaktan çekinirken bahse konu romanlarda olayların merkezinde yer alır ve çoğunlukla vaka 6z6m6nde kedi ya da k6pek gibi bir evcil hayvanın yardımını alırlar. Evcil hayvanların sezgilerinin kuvveti ile gençlerin mantık y6r6tme yetenekleri bir araya gelince olaylar çok daha çabuk 6z6l6r hal almaktadır. Polisiye romanın genç okurlara ulaşabilmesi kurgunun inandırıcılığı ve 6zg6nl6đ6ne bağlıdır. Yetişkinler için yazılmış polisiye romanlarda dedektifin benzersiz mantık y6r6tme yeteneğinin yerine gençlerde daha çok cesaret, g6z6 peklik ve olaylara anında dahil olabilme 6zellikleri g6zlemlenmektedir. Tıpkı yetişkin okurlar için yazılmış polisiye eserlerde olduğu gibi gençlerde de olaylarla ilgili t6m bilgiler okurla paylaşılmalıdır. Aksi halde

okurun gözünde olayların çözümü inandırıcı bir hal almaz. Gençler için yazılan polisiye romanlarda dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus da yazarın kullandığı dildir. Yazar, gençlerin kelime dağarcığına uygun, anlaşılabilir bir dil kullanarak okurun dikkatini çekmelidir. Ancak bu söylediklerimizden dilin edebiyata uygun olmayan alelade bir kullanımı anlaşılmalıdır (Cela ve diğerleri 1989:30-32).

Bununla birlikte, polisiye romanların çocuk ve gençlerin yabancı dil öğrenmesinde etkili bir yöntem olarak kullanıldığı görülmektedir. Birçok öğrenci dedektif öykülerindeki gizem, şüphe ve macerayı dikkat çekici bulmaktadır. Dedektif romanları İngilizce, İspanyolca ve daha birçok dili öğretmek, farklı ülkelerin, tarihi ve siyasi olayları hakkında öğrencilere bilgi verebilmek adına önemli bir rol oynamaktadır (Reyes-Torres 2011:33). Çocuklar ve gençler okudukları polisiye romanlar sayesinde emniyet teşkilatında çalışmaya, özel dedektif olmaya, hukuk ya da adli tıp alanında eğitim almaya özendirilmiş olacaktır. Çocuklar genellikle ya öğretmenleri ödev verdiği için, bir nevi zorunluluk olarak kitap okur ya da hayal gücünü harekete geçirip sayfalar arasında kaybolmayı tercih ettiği için kitap okumaya yönelir. Ödev bilinciyle okunan kitaplar kişinin aklında çok yer etmeyebilir. Ancak okumayı bir alışkanlık, bir tutku haline getiren çocuklar hayatları boyunca kendilerine eşlik edecek sadık bir arkadaşına da kavuşmuş olacaktır. Çocuklara özenle yazılmış eserler armağan eden yazarlar var oldukça onların okuma sevgileri de asla kaybolmayacaktır. Yazar Montserrat del Amo y Gili (1927-2015) bahsettiğimiz konuya en güzel örneklerden biridir. 1971-1979 yılları arasında *Los Blok (Blok)* adı altında kaleme aldığı dokuz dedektif romanı ile genç okurları buluşturmuştur. Madrid'de yaşayan iki erkek ve iki kız çocuk, okul ve mahalle arkadaşlarıyla maceradan maceraya atlarken ara sıra yetişkinlerden de yardım almaktadır. Bu roman serisinde çocuklar, başkalarına örnek olan iyi çocuk rolünden çıkıp, haylazlık yapan, araştıran ve öğrenen birer birey olma yolunda ilerlemektedir. Başkahraman *Mari-Pili*, utangaç halleri ve zekâsıyla diğer arkadaşlarına liderlik yapmakta ve karşılaştıkları tüm sorunları beraber çözmektedir. Peki *Los Blok* adı nereden gelmektedir? Kahramanlar buldukları her ipucunu blok deftere aldıkları notlar sayesinde bir araya getirip olayları çözdükleri için gruplarının adını blok koymaya karar verirler. Montserrat del Amo, çocuklar için yazdığı dedektif romanları ile onların da kurgulanan gizeme ortak olabileceğini okurlara kanıtlayan bir yazar olma özelliği taşımaktadır.

Katalan yazarların çocuk ve gençler için yazılan polisiye eserlerde belirgin bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Buna örnek olarak, Jaume Ribera (1953) ve Andreu Martín'i (1949) sayabiliriz. Söz konusu yazarlar, çocukluk yıllarında okudukları macera ve polisiye türündeki eserlerden birbirlerine bahsederken kendileri de çocuk ve gençlere hitap edecek dedektif serisi yazmaya karar vermiştir. 1987-2015 yılları arasında kaleme aldıkları 13 romanlık *Flanagan* serisi İspanyol çocuk polisiyesi için önemli eserlerden biridir.

13 yaşındaki *Johny Flanagan* ebeveynlerinin işlettikleri barın mahzeninde kendine bir dedektiflik bürosu kurmuştur. Barcelona'nın varoş ve tehlikeli bir semtinde yaşayan Flanagan, anne baba olmaktan çok bar işletmeye zaman ayıran ebeveynleri sayesinde bolca boş zamana ve özgürlüğe sahiptir. Dedektif bürosunda gönüllü sekreterlik yapan kız kardeşi Pili de Flanagan'a yardım etmektedir. Başlangıçta ailesinin kendisine sunmayı reddettiği lüks aletler için para kazanmak adına küçük araştırmalar yaparak içe başlayan Flanagan zamanla ses kaydetme cihazına, fotoğraf makinesine ve kendisine Magnum silahı varmişçasına güven veren metal bir sapana sahip olur. Kayıp köpeklerden, problemlili kardeşlere, kaçırlan bebeklere kadar her konuda araştırma yapmaya başlar. Kendi boyunu aşan konularda polislin ya da özel dedektiflerin yardımına başvurur. Seri boyunca, ırkçılık, zenofobi (yabancı korkusu), uyuşturucu, çocuk istismarı, rüşvet, işsizlik ve sefalet konusunda pek çok bilgi verilmektedir. Böylelikle genç okurların konuyla ilgili bilgi sahibi olması sağlanmıştır.

İspanyol çocuk edebiyatının bir diğer önemli Katalan yazarı 1947 doğumlu Jordi Sierra i Fabra'dır. Bağlı bulunduğu yayınevi müdürünün kendisine polisiye yazması konusundaki telkinleri netice vermiş ve bu türde eser vermeye başlamıştır. Yazar, gençler için bir polisiye seri yazmaya karar verir. Yarattığı başkarakter Berta Mir ne 15 yaşında bir ergen ne de 25 yaşında bir genç kızdır. 18 yaşında, reşit ama hala kendiyile problemleri olan bir genç kızdır. Peki, 18 yaşında bir kız neden polisiye olayların ortasına düşer? Ölümcül bir kaza geçirerek yatağa bağlı kalan babasının özel dedektiflik bürosundaki işlerini devralan Berta Mir'in geçim derdi haricinde bir derdi daha vardır. Babasının üzerinde çalıştığı üç vakadan biri kendisini ölüme götürecekt kadar önemlidir ve hangi vakanın buna sebep olduğunu bulmak için çok az zamanı vardır. O zamana kadar, kendi halinde bir rock grubunda vokalistlik yapan ve doğru dürüst para kazanmayan Berta Mir için üstlendiği görev oldukça zor ve tehlikelidir. Babasının işlerini devralmasına rağmen müşterilere babasına yardım ettiği yalanını söyler. İhanete uğrayan eşler, uyuşturucu trafiği ve egzotik hayvan kaçakçılığı gibi konular hakkında çeşitli araştırmalar yapar. Berta Mir, serinin beş romanı boyunca kişiliğini geliştirir. Bu yolculukta kendisine büyükannesi, müzik grubundaki arkadaşları ve polis teşkilatından arkadaşı müfettiş Alfredo Sanllehí yardım etmektedir. Seriyeye yeni romanların dahil edilip edilmeyeceği henüz bilinmemektedir.

Çocuk ve genç okurlar için polisiye eser veren bir diğer önemli yazar da Beatriz Osés (1972)'tir. 8 romandan oluşan *Erik Vogler* serisinde yazar, okurları heyecanlı bir serüvenin içerisine sürüklemektedir. Erik Vogler, düzen ve nezaket konusunda oldukça hassas bir karakterdir. Noel tatilini kendi karakteriyile taban tabana zıt babaannesinin yanında geçirmek zorunda kalan başkarakter seri boyunca paranormal öğelerle dolu maceralara atılacaktır. Saydığımız diğer yazarlardan farklı olarak paranormal unsurları da kurguya dahil eden yazarın bahsi geçen eseri

okurlar tarafından oldukça ilgi görmüştür. Bunun en güzel örneklerinden biri de İspanya'nın Badajoz şehrindeki bir lisede *Erik Vogler* serisinin ilk romanı *Erik Vogler y los crímenes del rey blanco* (*Erik Vogler ve Beyaz Şahin Suçları*) (2014) den esinlenerek bir escape room (evden kaçış oyunu) oluşturulmuştur.

Çocuk ve gençler için yazılan polisiye romanlar, okurlarına düşünmeyi araştırmayı, olaylar arasında bağlantı kurmayı ve şüphe duymayı aşılamaktadır. Çocuk edebiyatı, günümüz gerçeklerine uyum sağlamak zorundadır. Teknoloji çağıyla birlikte bilgiye ulaşmak kolaylaşmış ancak doğruluğuna inanmak güçleşmiştir. Teknoloji, yetişkinlerin olduğu kadar çocukların da dikkatini dağıtmaktadır. Çocuk ve gençler için yazılan polisiye romanların hızla yaygınlaşması ve başarı kazanmasının sebebi toplumsal değişikliklere aynı hızla cevap verebilmesidir. Toplumun içinde bulunduğu ekonomik kriz, ırkçılık, yabancı korkusu, madde bağımlılığı, çocuk istismarı gibi konular hakkında çocuk ve gençlerin rahatlıkla anlayabileceği heyecan dolu bir kurgu ile anlatılmaya çalışılmaktadır. Biz yetişkinlerin de sıkılmadan okuyabileceği ve çok şey öğrenebileceği serilerle karşı karşıyayız. Çocuklar için polisiye roman yazmak isteyen yazarların unutmaması gereken husus, yetişkinlere göre çok daha çabuk sıkılan bir okur kitlesine sahip olmalarıdır. Onların dikkat ve heyecanını zinde tutmak büyük bir hüner gerekmektedir. Çocuk ve gençler, dünya klasiklerinin yanı sıra kendileri için yazılmış polisiye romanları da okumalı ve muhakeme yeteneklerini geliştirmelidir. Yazarlar kadar eğitimcilerin ve ebeveynlerin de polisiye eserler konusunda bilinçlenmesi ve çocuklara bu türü doğru bir şekilde tanıtması gerekmektedir.

KAYNAKÇA:

- Bravo-Villasante, Carmen (1989) *Ensayos de literatura infantil*. Murcia: Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Murcia.
- Cela, Jaume ve diğerleri (1989) “La buena novela siempre llama dos veces, y hasta más.” *Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, Año 2, Número 7. (s. 28-33)
- Colmeiro, Jose F. (1994) *La novela policiaca española: teoría e historia crítica*. Barcelona: Anthropos.
- Demirbağ, Fehmi (2019) *Yeniden Osmanlı*. İstanbul: Akis Kitap.
- Huerta Calvo, Javier (2012) “El Teatro de los Niños, de Jacinto Benavente.” *El teatro Español en el siglo XXI. Don Galán Revista de Investigación Teatral*, Número 2. (s. 1-9)
- Martínez Menchén, Antonio ve diğerleri (2017) *Historia portátil de la literatura infantil y juvenil*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza.
- Neydim, Necdet (1998) *Çocuk ve Edebiyat: Çocukluğun Kısa Tarihi Edebiyatta Çocuk Figürleri*. İstanbul: Melisa Matbaası. (s.12-14)
- Reyes Torres, Agustín (2011) “A Pedagogical Approach to Detective Fiction.” *International Education Studies*, Vol. 4, No. 5. (s. 33-38)

Sánchez Ortiz, César ve diğerleri (2016) *Prohibido leer: La censura en la literatura infantil y juvenil contemporánea*, Cuenca: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.

Sever, Sedat (2008) *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem.

Vásquez Vargas, Magdalena (2003) “La actual narrativa infantil y juvenil española.” *Filología y Lingüística XXIX* (1). (s. 61-84)

Yazıcı Çangur, Melike (2017) “İspanyol Edebiyatında Suç Romanına Genel Bakış.” *SOBİDER*, Yıl: 4, Sayı: 17; Aralık 2017. (s. 543-548)

ELSA MORANTE'NİN EDEBİYAT ANLAYIŐI ÜZERİNE ANALİTİK BİR ÇALIŞMA UNO STUDIO ANALITICO SUL CONCETTO MORANTIANO DI LETTERATURA

Ebru Sarıkaya Balabanovic ¹

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih:
06.10.2019

Kabul edildiği tarih:
20.01.2020

Yayınlandığı tarih:
05.02.2020

Article Info

Date submitted:
06.10.2019

Date accepted:
20.01.2020

Date published:
05.02.2020

Öz

Elsa Morante'nin eserlerindeki hayal gücü unsuru, içerisinde çok derin otobiyografik izler taşıyan temel bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçek ve hayal arasındaki bu yakın ilişki, yazarın kendine ait kurduğu o özel anlatı dünyasına ışık tutması açısından büyük rol oynar. Zira edebiyat, Morante'nin kendisi ile yaşam arasında gerçek bir köprü görevi görmekte ve yazar ancak bu köprü aracılığıyla en gizli duygu ve düşüncelerini aktarabilmektedir. Bu çalışma, Morante'nin yazın hayatı boyunca 'koruma kalkanı' olarak kullandığı hayal gücü ögesini ilk romanı olan *Menzogna e Sortilegio* üzerinden incelemeyi ve yazara ait bu çok özel edebiyat kavramının güncelliğini sorgulamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: *Elsa Morante, Menzogna e Sortilegio, İtalyan edebiyatı, Psikanalitik eleştiri.*

Riassunto

Nelle opere di Elsa Morante l'immaginazione funge da una matrice fondamentale dietro alla quale si cela spesso un intenso autobiografismo. Per virtù di tale connubio tra reale e immaginario, la letteratura rappresenta per la scrittrice un ponte tra sé e la vita su cui far transitare le emozioni e i sentimenti più riposti. In tale prospettiva il presente studio intende individuare il ruolo dell'immaginazione nella scrittura di Elsa Morante che si manifesta in una maniera particolare soprattutto nel primo romanzo *Menzogna e Sortilegio* ed esaminare l'attualità del pensiero morantiano.

Parole chiave: *Elsa Morante, Menzogna e Sortilegio, Letteratura italiana, Critica psicoanalitica.*

All'interno di ogni opera letteraria si costruisce un magico ponte sospeso tra reale e immaginario il quale, tramite un'ottica accurata nel coinvolgere vite, relazioni ed emozioni umane, offre un immenso universo alternativo fatto di architetture psicologiche e analitiche molto complesse che trascende spesso i limiti della prospettiva meramente umanistica. In questo universo alternativo – ed è, in certi versi, complementare a quello reale – si può ritrovare una parte della propria realtà psichica ed emotiva. Al di là di tale funzione riparatoria, che riguarda la sfera relazionale, personale, psicologica o sociale, la letteratura dota, chi ne fruisce, di approcci e sguardi

¹ Dott.ssa Magistrale in Filologia e Letteratura Italiana, Libera Ricercatrice, Trieste, eburusarikaya@libero.it ORCID 0000-0002-5315-843X

propriamente analitici i quali si rivelano strumenti fondamentali per una vera presa di coscienza di sé. Si tratta di un'analiticità rigorosa che di solito viene attribuita esclusivamente al campo scientifico, anche se circa un secolo fa il padre della psicoanalisi, Sigmund Freud,² riportò su tale convinzione una nuova dimensione quando la grande capacità creativa dei poeti, fonte per lui di grande ammirazione, catturò in maniera particolare il suo interesse. Come afferma anche nella *Gradiva: Il delirio e i sogni nella Gradiva di Wilhelm Jensen*, secondo lui i poeti sono stati da sempre i precursori della scienza e della psicologia scientifica poiché, attraverso la loro produzione letteraria, portano alla luce ciò che la scienza non è in grado di rilevare (263). Ciò viene ribadito anche da Elio Gioanola:

Il fascino della letteratura, al di là dei valori estetici che pure Freud apprezza adeguatamente, consiste nel fatto che essa attinge largamente a quella zona dell'irrazionale, dell'emotivo, dell'arcaico, dell'inconscio insomma, che è il campo d'indagine della psicologia del profondo. (19)

Sotto tale aspetto la letteratura emerge come un riflesso sullo specchio dell'interiorità dello scrittore-poeta e risulta essere, pertanto, una vera e propria scienza rivolta a esplorarne le profondità dell'anima.

Ma la fruizione di tali funzioni della letteratura non dipende sempre da come noi, in qualità di lettori, ci poniamo nei confronti di quello che leggiamo e percepiamo dalle nostre letture, ma anche dalle intenzioni e responsabilità dell'autore. Va ricordato che lo scrittore, per la sua particolare condizione di essere influenzato da varie dinamiche agenti sul tessuto socioculturale, economico e politico nonché di influenzare, a sua volta, la società e la relativa prospettiva concettuale, tramite il potere dell'espressività, funge inevitabilmente da figura-specchio della società. Dall'altra parte, però, colui che scrive per qualsiasi ragione, sia per mestiere che per passione, qualora metta in atto la volontà di trasportare qualsiasi fatto o emozione sulla carta bianca ci lascia non soltanto l'impronta d'un pugno ma, ineluttabilmente, anche un'intima soggettività che prende una forma magica attraverso l'ingegnosa organizzazione mentale ed espressiva. Per tale aspetto, lo scrittore, è anche inevitabilmente il portatore di un caleidoscopico mondo interiore le cui varieguate forme non sempre si rispecchiano in quelle della realtà sociale/esterna.

Cionondimeno occorre sottolineare che la figura dello scrittore, sebbene sia inscindibile da queste due potenzialità prospettive che la contraddistinguono da altri, è anche determinata dalle

² Per ulteriori informazioni si veda Freud, *Il poeta e la fantasia* 375.

scelte individuali le quali, spesso, sono dettate dalle forze interiori. Ed è possibile ricorrere, senza alcuna pretesa di dare definizioni ultimative, a una suddivisione inerente l'elaborazione autoriale: mentre una parte di scrittori sono tendenzialmente piú impegnati nell'interpretare ciò che accade dentro di se stessi, l'altra parte, invece, rivolge l'attenzione sostanzialmente fuori, o a partire da fuori, a ciò che lo circonda nell'ambiente in cui si trova, ora per essere la voce del popolo ora per riportare una propria peculiare visione a fini diversificati. Tutto ciò, però, non nega il fatto che egli, mosso da qualsiasi convinzione intellettuale, rintracci instancabilmente all'interno del mondo delle parole una risposta autentica ovvero una verità, collettiva o individuale che sia; è così che lo scrivere diviene, a tutti gli effetti, un espediente efficace, adoperato in maniera ora tagliante ora *naif*, al fine di scavare dentro un qualcosa di indicibile.

Scrittori che originariamente intraprendono quel cammino 'chiarificatore' specificamente lungo i sentieri dell'anima si riconoscono dai loro legami del tutto naturali, o meglio ombelicali, con la scrittura. E si tratta sempre di aspirare alla verità, ma una verità diversa ovvero quella ispirata alla realtà anche se unicamente individuale, intima e poetica. Tra i grandi maestri dell'interiorità, quali Saba (1883-1957), Montale (1896-1981), Leopardi (1798-1837), Svevo (1861-1928), che hanno scelto di basare il proprio cammino esistenziale su questo percorso artisticamente interiore si può annoverare anche la grande solitaria della letteratura italiana novecentesca Elsa Morante.³

Quella della Morante, però, è un'interiorità non palesemente manifestata, bensì camuffata dalla sua articolata facoltà immaginativa nella scrittura per mezzo della quale agognò, nell'arco di tutta la vita, la verità poetica.

Per la scrittrice tale verità risiede nell'invenzione e nell'interpretazione che possono essere ottenute soltanto attraverso l'elaborazione della ragione e dell'immaginazione delle cose reali. Da ciò risulta evidente che, per lei, il compito affidato alla letteratura e all'arte non è tanto quello "di rappresentare il mondo, quanto piuttosto di accoglierlo in sé senza che nessuna delle due

³ Elsa Morante (1912-1985) fin dalla giovanissima età comincia a comporre poesie, fiabe e racconti, (anche sotto pseudonimi come Antonio Carrera e Renzo Diodati), che, negli anni successivi, vengono pubblicati prima su «Corriere dei piccoli», «Cartoccino dei piccoli» e in seguito anche su «Oggi» e sulla rivista «Diritti della scuola». Infatti, tra il 1935 e il 1936 esce a puntate, sui «Diritti della scuola», il suo primo romanzo *Qualcuno ha bussato alla porta*. Nel 1941 esce la sua prima raccolta di racconti *Il Gioco Segreto* e un anno dopo *Le bellissime avventure di Cateri dalla trecciolina*, una fiaba che la Morante ha cominciato a scrivere a tredici anni. Il romanzo *Menzogna e Sortilegio* pubblicato nel 1948, fa vincere alla Morante il Premio Viareggio ex aequo con il libro *I fratelli Cuccoli*, di Aldo Palazzeschi. Inoltre, esso ottiene un inaspettato ma memorabile giudizio dal celebre critico György Lukács, che lo definisce "il più grande romanzo italiano moderno" (Zagra e Buttò 67). Nel 1957 con il romanzo *L'isola di Arturo* diventa la prima scrittrice a vincere il Premio Strega. Nel 1963 esce la raccolta di racconti *Lo scialle andaluso*. Due anni dopo tiene una conferenza a Torino intitolata 'Pro o contro la bomba atomica' il cui testo, – che ha le caratteristiche di un'"autobiografia professionale" – insieme al saggio *Sul romanzo*, viene stampato nel 1987 in *Pro o contro la bomba atomica e altri scritti*. Nel 1968 viene pubblicato *Il mondo salvato dai ragazzini* e vince il premio di Brancati. Nel 1974 viene pubblicato il suo penultimo romanzo, *La Storia*, che collocherà definitivamente la Morante fra i più importanti scrittori del Novecento e il suo ultimo romanzo *Aracoeli* con cui vince il Prix Médicis étranger nel 1984 viene pubblicato nel 1982.

componenti – l’arte e la realtà – perda la propria absolutezza e si renda subordinata all’altra” (D’Angeli 11) fino ad arrivare a creare un nuovo universo: quello alternativo alla realtà.

La simbiosi di arte e realtà fu il nucleo chimerico intorno al quale era germogliata, prima ancora della carriera letteraria, l’esistenza di Elsa Morante. E la parola,⁴ lodata da lei come l’unica portatrice di verità, ha reso per lei realizzabile l’aspirata simbiosi vitale. Aveva stabilito, infatti, fin dall’infanzia, un rapporto particolare e intimo con le parole: ciò che accadeva intorno e dentro di lei trovava espressione nella scrittura passando prima dal vaglio della sua vasta immaginazione. È stato in tal modo che ella ha imparato a mettere insieme questi due elementi apparentemente inconciliabili: realtà e immaginazione.⁵ È propria questa la particolarità che distingueva Elsa bambina dai propri coetanei e, poi, Elsa Morante dagli altri scrittori del suo tempo.

Aveva imparato l’alfabeto in seguito all’esigenza di narrare e scrivere, e non viceversa;⁶ le sue parole sottolineano questa indole irrefrenabile che costituisce il fondamento della sua carriera letteraria: “La mia intenzione di fare la scrittrice nacque, si può dire, insieme a me; e fu attraverso i miei primi tentativi letterari che imparai, in casa, l’alfabeto” (Cecchi e Garboli XX). Quest’esigenza precoce di esprimersi attraverso la scrittura è diventata col tempo per lei un modo di essere e vivere. I tratti noti del suo carattere, tra i quali la riservatezza e l’introversione, sono da attribuire proprio a questa natura personale ed emotiva secondo cui ella si sentiva già definita nelle proprie opere: “Chi è curioso di me, legga i libri che ho scritto e saprà chi sono e come la penso” (Poggio). Quindi non è a causa di una presunta gelosia della propria vita privata che la Morante sceglieva di non parlare molto di sé – come è stato asserito diverse volte – ma, piuttosto, per la sensazione di non possedere i mezzi adeguati per farlo al di fuori della scrittura, nella quale la scrittrice ha saputo tradurre da sempre i suoi sentimenti e pensieri più intimi.

⁴ Il suo conferire alla parola un valore supremo, magico e del tutto personale e adoperarla con sicura maestria la rendeva una vera e propria artigiana dell’arte della narrazione. A tal proposito si rimanda alla sua affermazione: “La parola si rinnova sempre nell’atto stesso della vita, e (a meno di una enorme frana della civiltà) non può scadere a oggetto pratico, spento e logoro. Ogni altro strumento può deperire o decadere, ma la parola rinasce naturalmente insieme alla vita, ogni giorno, fresca come una rosa [...]. Non si può trasferire o travisare il valore della parola, giacché le parole, essendo i nomi delle cose, sono le cose stesse” (Cecchi e Garboli 1516 - 1517).

⁵ Nonostante la refrattarietà a qualsiasi tipo di appartenenza letteraria, ideologica, culturale della Morante, si riscontra un notevole influsso della cultura letteraria dell’Ottocento francese (da Guy de Maupassant, Stendhal a Marcel Proust) e russo (come Dostoevskij e Čechov) sulla cosiddetta preistoria morantiana ovvero nella produzione di poesie, racconti, fiabe, scritti precedenti a *Menzogna e Sortilegio*. Tale influsso si nota in specie nel definire e, di conseguenza, coniugare i due elementi apparentemente contrapposti, ossia realtà e immaginazione. Inoltre, la biblioteca letteraria e culturale della Morante vanta una ricchissima rassegna di anche altri grandi nomi del panorama internazionale, tra cui Kafka, Joyce, Simone Weil, Rimbaud, che sono stati determinanti nella sua formazione culturale. Per ulteriori informazioni si veda Palandri e Serkowska.

⁶ La piccola Elsa, autodidatta grazie a sua madre Irma, maestra elementare, imparò leggere e scrivere a circa quattro anni. Tuttavia la sua prima poesia, di carattere non allegrissimo, risale a quando aveva soli due anni: “Un povero galletto / che stava alla finestra / gli casca giù la testa / e va e va e va. // Un gallo piccolino / che stava alla finestra / gli casca giù la testa / e non vede più e più” (Schifano e Notarbartolo 12).

Elsa Morante era nata scrittrice e non le si addicevano altre vie per parlare di sé. Questa peculiarità la portava anche a un annullamento di sé, della propria presenza corporea: “Vorrei che di me restasse solo l’immagine che possono dare i miei libri. La mia persona non conta. Voglio sparire nel nulla, come non fossi mai nata”. (Balzer 1)

La volontà, ribadita da lei diverse volte, di affidare la propria vita alle opere era dovuta, anche, alla convinzione di aver intessuto tutta la sua esistenza in esse, le quali sono il frutto di una virtuosa dedizione. Dietro a sua ogni produzione si nascondeva, effettivamente, una fase di intensa gestazione, fatta di documenti sparsi, ritagli e innumerevoli appunti. La qualità e l’intensità di questa fase sono da osservare anche attraverso l’estensione quantitativa dei suoi manoscritti, – “ben quaranta quaderni per *Menzogna e sortilegio*, sedici per *L’isola di Arturo*, diciotto per *La Storia* e così via” (Zagra e Buttò 6) – che costituisce una spia sia della diligenza professionale sia della motivazione spirituale che la spingeva a scrivere e narrare incessantemente di se stessa intrecciando diverse vite e psicologie che ammalavano le sue narrazioni.

Si resta stupiti davanti ai piatti di copertina dei quaderni di *Menzogna e sortilegio* intessuti, quasi come un tappeto pregiato fitto di nodi, da una infinità di fili, dalle citazioni letterarie, agli elenchi di parole, alla preghiera più intima, al flusso di pensieri, o davanti al paratesto della *Storia* dove, passo passo, è possibile ricostruire la documentazione fatta sulle fonti e lo studio accurato dei testi che accompagnò la stesura del romanzo. Tutto questo è la testimonianza di come la scrittura sia per Elsa Morante un’esperienza totalizzante, che coincide, nel momento in cui scrive, con la vita stessa, dove va a confluire tutto il suo vissuto. (8-9)

La scrittura fungeva da portavoce per la narrazione della sua avventura esistenziale, tanto curiosa quanto ambigua, ed ella viveva attraverso l’arte a tal punto che, come afferma anche Donatella Ravanello, “la Morante più che la vita privilegia l’arte e condiziona la sua esistenza ad essa” (14). A proposito della comunicabilità della propria vita attraverso l’arte in un’intervista, rilasciata a Enzo Siciliano nel 1972, si legge:

Sono più autobiografici i romanzi di qualsiasi altra cosa si possa raccontare di sé. Perché nei romanzi avviene come nei sogni: una magica trasposizione della nostra vita, forse anche più significativa della vita stessa, perché arricchita dalla forza dell’immaginazione. La mia vita sta in “Menzogna e sortilegio”, ne “L’isola di Arturo” [...]. Forse anche i fatti, ma non importa come quei fatti si svolsero in realtà, importa

come sono ormai stati raccontati. Di quei fatti c'è nei libri un travestimento, avvenuto più o meno inconsapevolmente, – ma quel travestimento è la loro verità. (Siciliano)

L'immaginazione si rivela uno dei preziosissimi elementi – se non l'unico – di riferimento nonché una solida guida di vita per la scrittrice. Una guida di cui si è sempre avvalsa a partire dal suo esordio letterario ed è diventata uno dei *leitmotiv* della sua narrativa. Nondimeno, a causa di questo aspetto immaginario e favoloso delle sue opere – caratteristica che risale fino ai racconti e fiabe precedenti a *Menzogna e Sortilegio* – ella è stata definita diverse volte come una “scrittrice di fiabe”. L'appellativo che, nonostante fosse impiegato diverse volte per denigrare la sua potenzialità, delineava in realtà la sua espressione singolare che era corredata dall'intenzione di proporre le storie tramite un andamento fiabesco – arricchito da commenti e divagazioni dal tono romanzesco e fittizio – talvolta per attenuare il tono acuto delle grida strazianti del dramma personale ed esistenziale tall'altra, invece, per accentuare i colori vivaci della gioia e dell'innocenza insite nel mondo dell'immaginazione, e cioè nella narrazione. Inoltre, ciò che la narrativa morantiana tende a rappresentare attraverso il tono fiabesco è un celato desiderio di svelare la realtà offuscata e indecifrabile delle faccende umane nonché intime, con l'ausilio dell'immaginazione che secondo lei sta per il velo di Maya ossia il velo delle apparenze (Massari).

Per quanto creda di inventare, ogni narratore, pure nella massima oggettività, non fa che scrivere sempre la sua autobiografia. Anzi, non sono le cronache esterne della sua vita, ma proprio le sue invenzioni che spiegano il tema reale del suo destino. Lo spiegano, magari, a sua insaputa: e con suo stupore, o negazione, o scandalo. (Bardini 677)

L'autobiografismo emerso nei romanzi è congruo alla sua visione della letteratura (e dell'arte in generale), poiché ella ravvedeva in questo campo una funzione catalizzatrice, purificatoria se non salvifica. Di conseguenza, ciò che metteva di sé nei romanzi le ritornava sotto una forma più brillante che mai, perché soltanto attraverso l'arte uno strazio personale può

trasformarsi in qualcosa di lieto.⁷ Tale concezione affonda le sue radici nella filosofia ellenica e nel pensiero di diversi maestri della filosofia come Schopenhauer; ma la Morante, mettendoci il proprio vissuto intimo e professionale, di essa ha fatto una propria ideologia che l'ha accompagnata per tutta la vita. Si tratta di una sorta di rito purificatorio, che ella ha cercato di effettuare attraverso i romanzi, della propria esistenza e dei ricordi non sempre allegri. Tra gli intimi tormenti della Morante nonché i *leitmotiv* della sua narrativa si trovano la mancanza d'amore, il rifiuto e la ricerca dell'amore stesso. D'altronde va ricordato che la mancanza d'amore è da annoverare tra i mali definiti dalla scrittrice come "mostri" contro l'integrazione e la bellezza, perché essa viene considerata uno dei disagi che colpiscono la società e di cui soffriva profondamente lei stessa in prima persona. A tal proposito si ricordano alcuni aneddoti sul diario e lettere della scrittrice: in un aneddoto datato 20 settembre dal diario del 1952 non mancano richiami a una certa autocolpevolezza relativa alla mancanza d'amore e d'affetto: "La maggioranza delle persone mi feriscono, ma non per colpa loro. Sono io, che sono vulnerabile [...]. Ma il sospetto della mia colpa non se ne va. La mia colpa: non saper comunicare con gli altri, non capirli, non amarli abbastanza. La mia colpa: non essere mai amata" (Cecchi e Garboli LXIV). E in una lettera indirizzata a Luchino Visconti si leggono le seguenti affermazioni della Morante: "Prima di tutto, devo dirti con molta semplicità che, nemmeno quando ero più bella, io non sono stata mai amata da nessuno, e quindi non ho mai pensato seriamente che tu potessi amarmi". (Morante, *L'amata. Lettere di e a Elsa Morante* 254).

⁷ A tal proposito è bene ricordare la cospicua presenza di riflessi autobiografici nei testi morantiani e per citarne alcuni, in una lettera del 18 febbraio 1957 scritta dalla Morante a Giacomo Debenedetti sull'*Isola di Arturo* si legge: "Le dirò dunque, su questo mio romanzo, la seguente, unica cosa (e spero che non sia di troppo): e cioè che la sola ragione che io ho avuto (di cui fossi consapevole) nel mettermi a raccontare [xxxxxxx] la vita di Arturo, è stata (non rida) il mio antico e inguaribile desiderio di essere un ragazzo". Inoltre, in un passo di *Aracoeli* in cui avviene l'apparizione fantasmagorica dell'omonimo zio spagnolo Manuel, fratello di *Aracoeli* nonché idolo di Manuele, il dialogo tra lui e Manuele è notevole: "Ma il mio destino non era la grandezza: io sono destinato a restare piccolo in eterno". Questa frase di Manuele risulta essere una dichiarazione autoriale che rivela la mancata crescita interiore della Morante, che è rimasta sempre dentro di sé una bambina fragile. La scrittrice mentre nell'*Isola di Arturo*, attraverso l'eroe-ragazzo Arturo, vive il suo desiderio di essere un ragazzo libero, inconsapevole e ingenuo, invece in *Aracoeli* si nota una cruda ma reale presa di coscienza di Manuele del degrado sociale e morale che sovrasta il mondo e di cui risulta essere lui stesso una vittima predestinata. Sotto tale prospettiva *Aracoeli* rappresenta l'approdo di una vita consunta da sofferenze e attese vane e in tal senso è la manifestazione della consapevolezza morantiana del proprio inevitabile destino e della rigidità della realtà, malgrado la «norma» dell'inconsapevolezza menzionata nel romanzo: "Di norma, giorno dopo giorno – e ieri – e oggi – e domani – noi viviamo inconsapevoli della nostra propria scelta, come di quella altrui. Inconsapevoli: questa è la norma voluta". Effettivamente la storia di Manuele in sé viene raffigurata come il riflesso della scrittrice allo specchio della realtà, ovvero un incontro faccia a faccia con la vita in nome di una rivincita personale. Tale rivincita si dissolve nel desiderio di trasmutarsi in "fenice lucente" (*Aracoeli* 140, che si ricollega al primo romanzo, ovvero *Menzogna e Sortilegio*, da cui il legame tra i due romanzi risulta essere inscindibile) tramite la sola immaginazione, in proposito afferma Freud: "È troppo triste che nella vita le cose possano svolgersi come in una partita a scacchi, dove una mossa falsa può costringerci ad abbandonare il giuoco: con l'aggravante che qui non possiamo contare su una seconda partita, sulla rivincita. Nel campo della finzione troviamo invece quella pluralità di vite di cui abbiamo bisogno" (*Considerazioni attuali sulla guerra e la morte* 139).

Quindi non era immaginabile né fattibile per lei scrivere senza lasciare una grande parte di sé sul foglio e non affidarsi completamente alla catarsi dell'arte perché: "il telescopio dell'arte si definisce come unico rimedio al dramma personale" (Lucamante 11). Ed è proprio dentro l'arte del narrare che ella cerca il proprio rimedio per tutta la vita.

Il romanzo *Menzogna e Sortilegio*,⁸ a partire dal quale la scrittrice considerava iniziare la propria carriera letteraria – come se non ritenesse importante ricordare gli scritti precedentemente pubblicati su vari giornali e riviste e soprattutto il suo vero primo romanzo uscito a puntate *Qualcuno ha bussato alla porta* – risulta l'opera più rappresentativa del credo morantiano. Perché la finzione, impostata a più livelli, ne costituisce tutta l'impalcatura rispetto ai romanzi che lo seguiranno, e in esso emerge in modo perspicuo la tanto agognata ricerca della salvezza.

Menzogna e Sortilegio è un romanzo voluminoso dall'intreccio complesso e pieno di sfumature linguistiche che lo rendono un'architettura del mondo e della vita dentro la quale inseguire l'indicibile della natura umana.

La narrazione del romanzo viene affidata alla voce ironica di Elisa che, in seguito alla morte dei genitori, va a vivere insieme a Rosaria, la quale era amante di suo padre, defunta anch'ella nel momento della narrazione della storia. Elisa, in camera sua, accompagnata soltanto dal gatto Alvaro, si accinge a ricordare e raccontare la storia dei suoi famigliari travagliati, tutti, dal morbo della menzogna, di cui dichiara di essere affetta anche lei stessa. La storia ambientata in Sicilia comprende tre generazioni: quella della nonna Cesira, quella di Anna (la madre di Elisa) e tutta la narrazione espone anche la storia di Elisa. Il romanzo è dettato dall'illustrazione di un dramma borghese in cui ogni personaggio è vinto dalla propria ambizione per la quale è pronto a tutto. L'interesse è la parola-chiave del romanzo: tutto si realizza all'insegna dell'interesse di ognuno. La storia narrata da Elisa inizia da nonna Cesira, insegnante di origine piccolo-borghese, che sposa Teodoro Massia di Corullo con la brama di elevarsi a un ceto più alto del proprio. Il matrimonio, però, non viene accettato dalla famiglia dello sposo in quanto ne mette in rischio la reputazione ed è proprio a causa del matrimonio con Cesira egli viene espulso dalla propria famiglia e da questo matrimonio infelice nasce Anna, la quale si innamora del proprio cugino, Edoardo Cerentano, il figlio della sorella di Teodoro. L'amore tra Edoardo e Anna costituisce la parte centrale dell'intera storia narrata poiché è caratterizzato e condizionato da umori volubili del cugino, soggetto a contraddittorie variazioni continue, che metteranno, infatti, fine al loro breve ma intenso rapporto. In seguito Anna, incapace di qualsiasi lavoro, schiacciata da problemi economici che colpiscono lei

⁸ Pubblicato nel 1948, *Menzogna e Sortilegio* vince, nello stesso anno, il Premio Viareggio *ex aequo* con *I fratelli Cuccoli*, di Aldo Palazzeschi. Il romanzo ottiene, inoltre, un inaspettato ma importante giudizio dal celebre critico György Lukács, che lo definisce «il più grande romanzo italiano moderno» (Zagra e Buttò 67).

e sua madre, ormai anziana Cesira, trova la soluzione obbligata nello sposare Francesco de Salvi, amico di Edoardo, che si era innamorato di Anna a prima vista. Il troppo amore di Francesco non basta, però, a rendere Anna, sempre più distratta nei propri pensieri, la donna felice che ella vorrebbe essere; e il matrimonio travagliato sfocia soprattutto dopo la nascita di Elisa in una convivenza fredda e tormentosa per entrambi. Alla fine del romanzo Francesco e Anna perdono la vita; lui durante il lavoro di postale, Anna quasi delirando nella sua passione ossessionata per Edoardo. E la prostituta Rosaria si prende cura di Elisa, portandola con sé a Roma dove ella si mette a narrare la storia prevedibilmente fittizia della propria famiglia.⁹

Il romanzo rappresenta in sé un vero e proprio tributo all'immaginazione stessa cui sembra essere completamente, e quasi inconsciamente, sottomessa la scrittrice durante la stesura. Già a partire dalle prime pagine si nota la presenza di un'immaginazione immensa e variopinta ben inserita dietro la maschera della finzione. Ne è una conferma la poesia che precede la storia narrata:

Dedica per Anna

ovvero

Alla Favola

Di te, Finzione, mi cingo,
fatua veste.
Ti lavoro con l'auree piume
che vestì prima d'esser fuoco
la mia grande stagione defunta
per mutarmi in fenice lucente!

L'ago è rovente, la tela è fumo.
Consunta fra i suoi cerchi d'oro
giace la vanesia mano
pur se al gioco di m'ama non m'ama
la risposta celeste
mi fingo. (Morante, *Menzogna e Sortilegio* XXXI)

⁹ In uno dei diversi passi del romanzo dove Elisa si autoproclama la protagonista e l'imperatrice di tutta la «commedia» si legge: «La vicenda della mia famiglia, col passar degli anni, rimaneva per me indecifrabile, e certi documenti e testimonianze, da me conservati, non me la spiegavano, ma la rendevano anzi più arcana, poiché offrivano un ricco lavoro alla fantasia. La fugace apparizione dei miei genitori, durata per me quanto durò l'infanzia, era stata d'una specie tanto conturbante che, in seguito, la mia memoria trasformò il loro dramma piccolo-borghese in una leggenda» (Morante, *Menzogna e sortilegio* 18).

La dedica è un elogio alla finzione, la quale, però, porta con sé un duplice significato: uno relativo alla finalità del romanzo e l'altro a quella autoriale. Perché mette in particolare evidenza il ruolo della finzione tanto nel proseguimento della storia quanto nella vita della scrittrice stessa. Attraverso la *Dedica* la Morante avvisa il lettore della presenza imponente della finzione nel romanzo, ma dall'altra parte rivela anche che l'immaginazione, sotto forma di una finzione dentro finzione architettata maestosamente, rappresenta l'unico rimedio che ella conosce e con cui mitigare, se non risolvere del tutto, il proprio dramma personale, scaturito in seguito alla propria "grande stagione defunta".¹⁰

Nondimeno, per quanto riguarda il flusso di immaginazione che domina il romanzo morantiano è possibile constatare che, in un certo senso, ella si rivela "un ingannatore ingannato" (Jung 62) in quanto la finzione volutamente impiegata da lei nel romanzo fa scoperchiare e trasparire, tra le luci abbaglianti dell'immaginazione, un nuovo mondo: quello latentemente interiore. Questa scoperta ha, senza ombra di dubbio, del vero. Un vero non nel senso del realismo, ma nel senso di una verità soggettiva nascosta nella scrittrice e, a sua volta, intessuta nel romanzo. Alla luce di queste osservazioni si può affermare che l'immaginazione è la protagonista assoluta del romanzo così come lo è dell'avventura esistenziale della scrittrice.

Un breve ma emblematico episodio del romanzo che riguarda le finte lettere di Anna è soltanto uno dei tanti che all'interno del romanzo mettono in evidenza ripetutamente il ruolo e l'uso significativo dell'immaginazione in nome di un conforto interiore e una difesa psicologica.

Il cugino Edoardo si ammala e muore in giovane età e sua madre Concetta (sorella di Teodoro Massia di Corullo) perde il senno e si autoconvince che suo figlio non sia morto ma sia in giro per il mondo a viaggiare. Nel mentre Anna, accompagnata da Elisa, va nel quartiere dove si trova il Palazzo Cerentano e viene a conoscenza della morte di Edoardo. Ma invece di dirigersi verso il cimitero per visitarne la tomba giunge al palazzo, come se non volesse accettare questa notizia, e qui incontra Concetta. In questo incontro Concetta la riconosce come la fidanzata di un breve periodo e dei momenti più volubili di proprio figlio e le chiede se Edoardo le abbia scritto dall'estero. A tale domanda Anna, intuita la sua condizione psicologica di Concetta, dopo un attimo di esitazione decide di rispondere positivamente, accettando in questo modo di partecipare a una pura finzione pur di rimanere vicina all'ambiente dove ha vissuto Edoardo. Ma questa è una finzione da cui Anna, alla fine, non uscirà illesa, poiché, alimentando la sua passione per Edoardo,

¹⁰ Nella *Dedica* "grande stagione" indica, autobiograficamente, la giovinezza-infanzia della scrittrice stessa. Il concetto di infanzia è un tema ricorrente in tutta la narrativa morantiana, in quanto per lei l'infanzia corrisponde all'essenza vitale cui ritorna spesso e ideologicamente con grande nostalgia, nonostante essa contenga dei ricordi, soprattutto familiari, poco piacevoli.

la condurrà al delirio mortale. In seguito a quell'incontro, infatti, tra le due inizia un rapporto di follia che vede Anna protagonista in quanto artefice, nonch  destinataria, delle "finte" lettere di Edoardo.

Com'  evidente notare, in questo passo ci si assiste, in guisa di matrioske, a un susseguirsi di finzione dentro finzione dove le attenzioni si focalizzano sui meandri tortuosi e inverosimili del mondo interiore dei personaggi sempre pi  complessi quanto quelli della scrittrice. Per quanto riguarda le finte lettere, per comprenderne le funzioni narrative e autobiografiche nel romanzo occorre soffermarsi sulla figura di Anna.

Alla luce della caratterizzazione finemente costruita di Anna,   possibile pensare che la Morante, nel creare un personaggio come lei, abbia preso spunto da se stessa: la scrittrice avrebbe voluto essere Anna e ha fatto di Anna una piccola, selvaggia ma nel contempo gracile e bella Morante. Con questo intento ha caricato dei sentimenti sui personaggi, che entrano in relazione con Anna, che avrebbe voluto venissero sentiti nei propri confronti,¹¹ senza per  tralasciare anche i sentimenti meno graditi, per esempio il bisogno di essere amata nonch  l'incapacit  di amare e l'umiliazione che ne consegue.

D'altronde gi  dalla *Dedica* in cui Anna   Fenice e Favola, si evince che ella   la destinataria del romanzo. L'intenzione di trasmutarsi in Fenice, grazie all'ausilio della finzione – figlia dell'immaginazione – non   altro che la rivelazione morantiana di essere Anna, con i suoi atteggiamenti superbi, le sue disperate richieste d'amore, le sue umiliazioni, il suo modo a volte distaccato nei confronti di chi le sta vicino. Anna, privato di ogni conforto possibile nella realt , pu  sentirsi paga solo di quello che le pu  offrire il mondo immaginario e perci  non le rimane altro che rifugiarsi in una finzione: le lettere di Edoardo, che raffigurano, a livello simbolico, le opere letterarie della scrittrice quale luogo di conforto.

La Morante   Anna; ora per via degli elogi che riceve, ora per via della malinconia causata dalla mancanza d'amore, ora per via dell'autoillusione derivata dalle finte lettere. Le lettere sono il simbolo della fuga nel mondo dell'immaginazione e in quanto tale in esse si nota l'allusione al mondo immaginario che trova corrispondenza nella scrittura morantiana.

Per Elsa Morante il mondo immaginario non risultava semplicemente un mezzo per via del quale architettare la propria vocazione alla scrittura, ma anzi rappresentava un involucro da cui ella stessa nacque e, per di pi , un formidabile punto d'appoggio per i suoi sentimenti e pensieri pi  nascosti e intimi. Tale mondo costituiva una sorta di meccanismo di difesa che l'Io della scrittrice attivava per poter affrontare la drammaticit  dei propri ricordi e pensieri sospesi tra passato e

¹¹ Si intendono soprattutto da una parte l'amore sacrificale e passionale di suo marito Francesco e, dall'altra, l'ammirazione e dipendenza affettiva della figlia Elisa.

presente. Da un'intervista rilasciata a Michel David nel 1968 queste sue parole espresse su *Menzogna e Sortilegio* mettono in risalto la rilevanza psicologica ed emotiva del romanzo per la scrittrice: “Volevo mettere nel romanzo tutto quello che allora mi tormentava, tutta la mia vita, che era una giovane vita, ma una vita intimamente drammatica” (Cecchi e Garboli LVII).

L'affermazione morantiana fa pensare inevitabilmente alla “sublimazione”, la quale corrisponde a una conseguenza della relazione tra la fissazione e la plasticità della pulsione sessuale, Eros, che riguarda l'amore in tutte le sue accezioni.

D'altronde è stata la scrittrice, mossa dalle implicazioni conflittuali della medesima pulsione, a dichiarare la propria disperata ricerca d'amore in tutta la vita pur non avendolo mai ricevuto, soprattutto nel modo in cui ella lo desiderò;¹² e ogni suo atto fu dettato dallo stesso desiderio, persino quello di scrivere. Nel diario del 1952 si leggono le seguenti frasi scritte da lei su di sé: “Di più, essa voleva essere un *grande poeta*. E tutto questo perché? Per essere molto amata. Nessuno l'amò mai” (Cecchi e Garboli LXII).

La sublimazione attraverso la scrittura – che coinvolge inevitabilmente l'immaginazione – è la parola-chiave che conduce alla liberazione. Come afferma Stefano Ferrari, “[...] la scrittura costituisce appunto il prolungamento, la duplicazione della psichicità che è in noi, la mimesi del lavoro psichico, il grafico e come l'impronta del nostro cervello che pensa e che lavora” (11). La scrittura, insomma, è la libera associazione dell'anima e del cuore.

Per la piccola Elsa immaginare e tradurre sul foglio bianco ciò che immaginava, insieme a quello che sentiva dentro e vedeva fuori, significò forse un gioco; invece per Elsa Morante, rappresentando un rifugio quasi materno, diventò l'unico modo per esprimersi e sentirsi interamente se stessa.

La Morante si rifugia tra le braccia della finzione, come Elisa tra quelle della menzogna, non soltanto per risanare la propria anima ma tante volte anche per crearne una verità tutta nuova¹³ e forse più accettabile di quella che si ha già. Il commento di Lucio Lugnani su Elisa di *Menzogna e Sortilegio* corrobora la nostra interpretazione sulla scrittrice, testimoniando anche il fatto che in ogni personaggio morantiano è possibile incontrare tratti autoriali.

¹² Il desiderio di essere amata, osservabile in ogni sua opera letteraria nonché nei diari privati, rappresenta uno dei diversi appigli che ci conduce al personaggio Anna in *Menzogna e Sortilegio*, che cerca una consolazione nelle lettere, piene di passione, scritte da e per sé.

¹³ Il padre anagrafico, Augusto Morante, da cui la scrittrice prese il cognome era un istitutore al riformatorio per minorenni di Porta Portese a Roma, mentre il padre naturale, Francesco Lo Monaco, morto suicida intorno al 1943, era un amico di famiglia che ha accettato di generare i figli di Augusto su richiesta di quest'ultimo. È significativo un aneddoto ricordato dal fratello Marcello Morante per quanto riguarda la paternità di Augusto, in quanto rivela il ruolo della fantasia-immaginazione nella volontà di creare verità nuove della scrittrice: “Prima della rivelazione, Elsa soleva dire, un po' scherzando un po' no, che lei era figlia del duca d'Aosta. Questa battuta voleva dire tante cose: che rinnegava la paternità di Augusto, che rivendicava un padre più pregevole” (Morante, *Maledetta benedetta: Elsa e sua madre* 12).

Elisa non è semplicemente una mentitrice che promette di dire la verità, è una malata che vuole guarire, e l'atto terapeutico della scrittura veridica dovrebbe essere il farmaco capace di strapparla alla menzogna-malattia e restituirla alla salute-verità. (16)

Inoltre sulla verità ricercata nella finzione artistica interviene anche Freud, affermando che:

L'arte perviene, per una strada sua particolare, a una conciliazione dei due principi [principio di piacere e quello di realtà]. L'artista è originariamente un uomo che si distacca dalla realtà giacché non riesce ad adattarsi alla rinuncia al soddisfacimento pulsionale che la realtà inizialmente esige, e lascia che i suoi desideri di amore e di gloria si realizzino nella vita della fantasia. Egli trova però la via per ritornare dal mondo della fantasia alla realtà poiché grazie alle sue doti particolari trasfigura le sue fantasie in una nuova specie di "cose vere", che vengono fatte valere dagli uomini come preziose immagini riflesse della realtà. Così in certo modo egli diventa davvero l'eroe, il sovrano, il creatore, il prediletto che bramava diventare, e questo senza percorrere la faticosa e tortuosa via della trasformazione effettiva del mondo esterno. (*Precisazioni sui due principi dell'accadere psichico* 458)

Sotto tali prospettive, non sarebbe inopportuno pensare che a più di trent'anni di distanza dalla sua scomparsa, l'immagine che si può ritrarre di Elsa Morante fosse quella relativa alla funzione della scrittura come un tentativo di ritrovamento di sé all'interno di quel universo alternativo che è la letteratura. Perché ella ha trovato nell'immaginazione¹⁴ e nella parola¹⁵ la

¹⁴ In un volume dedicato alla letteratura per l'infanzia, che tratta in dettaglio la funzione dell'immaginazione, una frase di Giorgia Grilli sembra sintetizzare in modo adeguato, anche, il significato dell'uso intenso e articolato dell'immaginazione nelle opere della Morante: "L'immaginazione tende alla riconciliazione dell'Io col Tutto, insiste nell'affermare, attraverso simboli e metafore, che questa riconciliazione può e deve diventare reale" (37).

¹⁵ È interessante notare che l'importanza conferita dalla scrittrice alla parola si riallacci all'idea freudiana per quanto riguarda la funzione della parola. In merito si ricorda il commento di Arrigo Starbuck che sottolinea il significato delle parole per Freud in quanto risultano essere come le cose: "Dall'antica sapienza greca (Gorgia di Lentini) Freud recupera l'immagine di questa parola *che agisce*, che manda in rovina o che cura. Nella teoria di Freud le parole rimarranno sempre cose, le cose di cui la mente dell'uomo vive. Lui scoprirà che nella testa dei propri pazienti non erano in azione cose, ma parole ("L'isterico soffrirebbe per lo più di reminiscenze", si leggeva già all'inizio degli *Studi sull'isteria*); nella loro psiche erano entrate parole ammalate, che soltanto altre parole, sane, avrebbero potuto curare" (28).

salvezza dalla propria sofferenza personale¹⁶ e ciò le ha permesso di fare della scrittura una sorta di “abreazione”¹⁷ nella propria vita che corrisponde a una catarsi di tutti i tormenti e le sofferenze che incisero profondamente sul suo carattere e anima. Tra i quali troviamo una forte sensazione di inferiorità, che non consentì mai lei una totale autostima, impersonata in Elisa di *Menzogna e Sortilegio*; un’infanzia sospesa e mai recuperata proprio come quella di Arturo dell’*Isola di Arturo* (1957); l’amarezza della mancata maternità che non pare essersi sopita neppure con il delirio finale di Ida della *Storia* (1974)¹⁸; un drammatico vagheggiamento della propria esistenza come se fosse un’assurda messa in scena, in bilico tra sogno e realtà, da cui svegliarsi in qualsiasi momento, ma appunto svegliarsi per sempre, esattamente come desidera anche Manuele di *Aracoeli* (1982).

Inoltre le annotazioni della scrittrice sul diario che riguardano la formazione del sogno hanno un valore significativo perché fanno riferimento ai costituenti della propria materia narrativa, quali ricordi, pensieri, sentimenti abreagiti attraverso la scrittura.

Che il segreto dell'arte sia qui? *Ricordare* come l'opera si è vista in uno stato di sogno, ridirla come si è vista, cercare soprattutto di *ricordare*. Ché forse tutto l'inventare è ricordare. (Cecchi e Garboli 1992)

L’immaginario morantiano attinge in una maniera cospicua, e talvolta anche inconscia, al passato e ai ricordi. Tutti i romanzi morantiani danno adito, in tal modo, a un particolare statuto concettuale in cui la vita e la scrittura si sovrappongono e si completano a vicenda.

Leggere la Morante tenendone a mente lo sfondo biografico significa, perciò, ricordare una portata della letteratura che si perde spesso di vista, ma che costituisce una parte integrante della

¹⁶ A proposito della sua sofferenza, nel carteggio tra la scrittrice e il suo confessore Padre Pietro Tacchi Venturi, appare significativa una risposta di quest’ultimo che trapela un senso di disperazione e quasi di rinuncia alla vita da parte della Morante: “Attraverso il velame di alcune tue frasi non posso non isorgere che hai nell’anima delle cose intime che dovresti rivelare al medico delle anime. Che mai possono significare quelle «vorrei che Lui (cioè Iddio) si accorgesse di me e mi togliesse dalle cose che uccidono l’anima: anche fra i dolori ve ne sono alcuni che elevano, altri che soffocano?»” (Morante, *L’amata. Lettere di e a Elsa Morante* 17-18).

¹⁷ Essa indica una “scarica emozionale con cui un soggetto si libera dall’affetto legato al ricordo di un evento traumatico evitando così che esso divenga o rimanga patogeno. L’abreazione [...] può allora produrre un effetto catartico [...] è pertanto la via normale che consente al soggetto di reagire a un evento e di evitare che esso conservi un importo d’affetto troppo grande” (Laplanche e Pontalis 1). In questa prospettiva Freud, sottolineando l’importanza della formazione verbale, afferma che “[...] nella parola l’uomo trova un surrogato all’azione, e con l’aiuto della parola l’affetto può essere “abreagito” in misura quasi uguale” (*Studi sull’isteria* 180).

¹⁸ Inoltre è da mettere in evidenza che quasi tutte le madri dei romanzi morantiani sono soggette alla fine a un delirio mortale. Questo delirio simbolico fa pensare al grido interiore della scrittrice che emerge nella sofferenza non soltanto di Anna, ma anche di Ida e Aracoeli, e insieme a loro in quella di tutte le madri dell’universo, facendole vivere in un certo senso il proprio dolore al fine del tutto psicologico di sentirsi liberata e sollevata. La condizione definita da Melanie Klein come “identificazione proiettiva” e cioè attraverso il dolore altrui cercare l’attenuazione del proprio dolore ne spiega la ragione psicologica (per ulteriori informazioni su questo concetto si veda Gosso 2001).

vita stessa, e cioè la sua funzione di riparare e completare alcune dinamiche psichiche dell'individuo (che sia autore o lettore) lungo il viaggio immaginario in cui viene condotto per mano.

Elsa Morante è, pertanto, una vera maestra per dimostrare e confermare l'autenticità di questo folgorante e non sempre facilmente sostenibile nesso tra vita e scrittura. E se per lei scrivere di sé significava togliersi la maschera indossata per coprire le cicatrici dell'anima, leggere le sue opere con una tale consapevolezza vale a dire far parte di un percorso analitico rivolto tanto al testo quanto alla Morante stessa.

Bibliografia

- Balzer, Simona. *Il 'necessario realismo': Poetica e visione nell'opera di Elsa Morante*. Ann Arbor, UMI Dissertation Service, 1988.
- Bardini, Marco. *Morante Elsa. Italiana. Di professione, poeta*. Pisa, Nistri-Lischi, 1999.
- Beseghi, Emy e Giorgia Grilli. *La letteratura invisibile. Infanzia e libri per bambini*. Roma, Carocci, 2011.
- Cecchi, Carlo e Cesare Garboli. *Elsa Morante. Opere, I e II*. Milano, Mondadori, 1997⁶.
- D'Angeli, Concetta. *Leggere Elsa Morante. Aracoeli, La Storia e Il Mondo salvato dai ragazzini*. Roma, Carocci, 2003.
- Ferrari, Stefano. *Scrittura come riparazione. Saggio su letteratura e psicoanalisi*. Roma, Laterza, 2003.
- Freud, Sigmund. "Studi sull'isteria: Leipzig-Wien 1895". *Opere, I*. A cura di Cesare Luigi Musatti, Torino, Boringhieri, 1982⁶.
- . "Il poeta e la fantasia: Berlin 1908". *Opere, V*. A cura di Cesare Luigi Musatti, Torino, Boringhieri, 1981⁴.
- . "Precisazioni sui due principi dell'accadere psichico: Leipzig-Wien 1911". *Opere, VI*. A cura di Cesare Luigi Musatti, Torino, Boringhieri, 1990⁶.
- . "Considerazioni attuali sulla guerra e la morte: Leipzig-Wien 1915", in *Opere, VIII*, a cura di Cesare Luigi Musatti, Torino, Boringhieri, 1978.
- Gioanola, Elio. *Psicanalisi e interpretazione letteraria: Leopardi, Pascoli, D'Annunzio, Saba, Montale, Penna, Quasimodo, Caproni, Sanguineti, Mussapi, Viviani, Morante, Primo Levi, Soldati, Biamonti*. Milano, Jaca book, 2005.
- Gosso, Sandra. *Psicoanalisi e arte: il conflitto estetico*. Milano, Mondadori Bruno, 2001.
- Jung, Carl Gustav. *Psicologia e poesia: 1922-50*. Torino, Boringhieri, 1979 (Zürich 1950).
- Laplanche, Jean e Jean-Bertrand Pontalis. *Enciclopedia della psicoanalisi*. A cura di G. Fuà. Roma-Bari, Laterza, 1987⁴, (Paris 1967).

- Lucamante, Stefania. *Relazioni intertestuali e statura canonica dei romanzi di Elsa Morante*. Ann Arbor, The Catholic University of America, 1995.
- Lugnani, Lucio, Emanuela Scarano, Marco Bardini, Donatella Diamanti e Claudia Vannocci. *Per Elisa. Studi su «Menzogna e sortilegio»*. Pisa, Nistri-Lischi, 1990.
- Massari, Giulia. “L’isola di Arturo.” *Il Mondo*, 19 Marzo, 1957, <http://193.206.215.10/morante/periodici/interviste/MONDO00002.html> (ultima consultazione 23.01.2016).
- Morante, Daniele. *L’amata. Lettere di e a Elsa Morante*. Torino, Einaudi, 2012.
- Morante, Elsa. *Aracoeli*. Torino, Einaudi, 1990 (1982).
- . *Menzogna e sortilegio*. Torino, Einaudi, 1994 (1948).
- . *L’isola di Arturo*. Torino, Einaudi, 1995 (1957).
- . *La Storia*. Torino, Einaudi, 1995 (1974).
- Morante, Marcello. *Maledetta benedetta: Elsa e sua madre*. Milano, Garzanti, 1986.
- Palandri, Enrico e Serkowska, Hanna. *Le fonti in Elsa Morante*, Venezia, Edizioni Ca’ Foscari – Digital Publishing, 2015.
- Poggio, Piero. “Non mi piace essere fotografata, però devo ammetterlo: sono ancora carina.” *Gente*, 1984, in pagina web «Le stanze di Elsa»: http://193.206.215.10/morante/periodici/interviste/GENTE_8400001.html (ultima consultazione 17.01.2016).
- Ravanello, Donatella. *Scrittura e follia nei romanzi di Elsa Morante*. Venezia, Marsilio, 1980.
- Schifano, Jean-Noël e T’juna Notarbartolo. *Cahiers. Elsa Morante*. Napoli, Edizioni Scientifiche Italiane, 1993.
- Siciliano, Enzo. “La guerra di Elsa.” *Il Mondo*, 17 agosto 1972, <http://193.206.215.10/morante/periodici/interviste/MONDO00001.html> (ultima consultazione 22.01.2016).
- Stara, Arrigo. *Letteratura e Psicoanalisi*. Roma, Laterza, 2001.
- Zagra, Giuliana e Simonetta Buttò. *Le Stanze di Elsa: dentro la scrittura di Elsa Morante. Biblioteca nazionale centrale di Roma, 27 aprile-3 giugno 2006*. Roma, Colombo, 2006.

HANSEN'İN EVLATLARI: AVRUPA'NIN SON CÜZZAM HASTANESİ SAKINLERİNİN HİKAYESİ HANSEN'S CHILDREN: THE STORY OF THE INHABITANTS OF THE LAST REMAINING EUROPEAN LEPROSARIUM

Serap Sarıbař¹

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih:
30.09.2019

Kabul edildiği tarih:
29.01.2020

Yayınlandığı tarih:
05.02.2020

Öz

Dünya çapında sosyal ve toplumsal bir hastalık olarak kabul edilen “Cüzzam”, “Lepra”, “Hansen” hastalığı “Mycobacterium Leprae” basilinin neden olduğu kronik ve enfeksiyonel bir hastalıktır. Bilinen en eski deri hastalıklardan biri olan cüzzam hakkında Mısır, Çin ve Hindistan’da yazılı kaynaklar mevcuttur. Fakat Haçlı Seferleri süresince, hastalığın Doğu’dan Avrupa’ya doğru yayıldığı görüşü hâkim olmuştur. Orta Çağ’da salgın halini alan cüzzam hastalığı; “Günah-Bedel”, “Sebeup-Sonuç” çerçevesinde değerlendirip; hastaların bedenlerindeki damga/stigma olarak algılanmıştır. Hastalığın etiolojisinde en önemli faktör olan toplumsal bakış açısı ise, cüzzamlıların tecrit edilerek, özel kıyafetler giydirilerek kimi zaman, kıyafetlerinin üzerinde büyük bir “L” harfi taşıyarak, kimi zaman da zil ve çan çalarak dolaşmalarına sebep olmuştur. Orta Çağ’da filizlenen hastaları damgalama ve hastalığın bir takım; “kirlenme, çürüme ve bozulma” gibi kelimelerle özdeşleştirilmesi, hastalığın kendisini bir metafor haline getirmiştir. Ognjen Spahic tarafından yazılan “Hansen’in Evlatları” başlıklı eseri, Avrupa’nın son cüzzam hastanesinde on iki cüzzam hastasının yaşam mücadelesini ele alırken, hastalığın sonucu olarak meydana gelen fiziksel bozukluklarla, hastalığın patolojisi olan dışlayıcı ve itici karakterinin, toplumsal bağlamda algısını gösterir. Aynı zamanda, eser, cüzzamlı bedenler üzerinden alegorik bir üslupla, Romanya Devrimi öncesine ve sonrasına değerinerek paralel bir ilişki kurar.

Anahtar Kelimeler: *Günahkâr, Nikolay Çavuşesku, Tişhileşti Cüzzam Hastanesi*

Article Info

Date submitted:
30.09.2019

Date accepted:
29.01.2020

Date published:
05.02.2020

Abstract

Considered as a social disease worldwide, “leprosy”, “lepra”, “Hansen’s disease”, is a chronic infectious disease caused by a bacillus called Mycobacterium leprae. As one of the oldest skin diseases known, written accounts of leprosy are thought to be in Egypt, China and India. However, according to the prevalent view, the disease is thought to have spread from the east to the west during the Crusades. Leprosy, which grew into a full-on epidemic in the Middle Ages, was perceived as a stigma on the bodies of patients within the frame of “Sin-Punishment”, “Cause-Effect”. The most significant factor in the etiology of the disease, social viewpoint, forced leprosy sufferers to wear special clothes marked with the letter “L” and sometimes carry bells or clappers. The stigmatization of the disease developed in the Middle Ages alongside its name having become equivalent to contamination, decay and degeneracy turned the disease itself a metaphor. Centering around the twelve lepra patients’s struggles for life in the last remaining lepra hospital of Europe, “Hansen’s Children”, the novel written by Ognjen Spahic, reveals how physical deformities due to leprosy and loathsome and repulsive character seen as the pathology of the disease were perceived in a social context. Moreover, the novel, through the allegorical language over the bodies of those with leprosy, makes a parallel relationship, addressing to the Romanian Revolution’s before and after.

Key Words: *Sinful, Nicolae Ceauşescu, Tichilesti Leprosarium*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID 0000-0002-4079-8024

Giriş

Cüzzam hastalığı, “Mycobacterium leprae” basilinin sebep olduğu, sinirleri, deriyi ve diğer organları tutan, kronik ve yavaş seyirli bir hastalıktır, fakat bazı immünolojik etkenlere bağlı şiddetli ve ani reaksiyonlar gerçekleşebilir. Üç türe ayrılan cüzzam hastalığı arasında en bulaşıcı ve tehlikeli olarak “Lepromalı cüzzam” gösterilir. Bu türün deri üzerindeki yarattığı kırmızı şişliklere “leproma” denilmektedir. Vücutta en ağır tahribatı bırakan birinci tür cüzzam vakalarında, hastalık aşamalı bir şekilde tüm bedeni kaplar (Serdar, 2014: 101). İkinci tür olarak gösterilen “sinir cüzzamı” birinci türe göre daha az bulaşıcılık gösterir ve hastanın sinir sistemini deforme eder. Üçüncü tür olarak ise “tüberkülozumsu cüzzam” basili tüberküloz mikrobuyla benzerlik gösterir ve her iki hastalık reaksiyonları arasında ortak belirtiler vardır (Serdar, 2014: 101). Özellikle, subtropik ve tropik bölgelerde, düşük ekonomik düzeye bağlı cüzzam hastalığına rastlanılabilir, hastalık genelde “basil sayısı fazla olan hastaların üst solunum yolu sekresyonları ile” bulaşıcılık gösterebilir (Özko, vd. 2015: 164), diğer bir ifadeyle, lepra basilinin tek rezervuarı insandır. 1876 yılında Gerhard Armauer Hansen (1841-1914) tarafından izole edilen Lepra basili, “Hansen hastalığı” olarak da tanımlanır. Yunan dilinde “kabuklu, kepekli” anlamına gelen “Lepra” kelimesi, insan bedeninde bıraktığı tahribat yüzünden, çağlar boyunca, cüzzam hastalarının dışlanması ve toplu yaşam alanlarından izole edilmelerine sebep olmuştur. Cüzzam hastalığı da diğer bulaşıcı hastalıklar olan veba, frengi, sıtma ve çiçek hastalığı gibi, insanlık tarihinin başlamasıyla var olduğu kabul edilir, fakat cüzzam hastalığı 11. ve 13. yüzyıllarda Haçlı Seferleri sırasında salgın halini aldığı için hastalık en çok bu dönemle ilişkilendirilir (Serdar, 2014: 104).

Tanrının laneti olarak ya da diğer bir ifadeyle, Tanrının cezalandırdığı insanlar olarak kabul edilen cüzzam hastaları, toplumlarda yarattığı korku ve endişeyle, hastaların, kayıt altına alınarak toplum dışında belirlenen yerlerde veya da tecrit adalarında yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Orta Çağ’ da cüzzam hastalığı veba hastalığı kadar bulaşıcı olduğu fikri yaygındır. Cüzzam hastalığı taşıyan kişiler tecrit edilmemiş ve toplum içerisinde yaşıyorsa, diğer insanları uyarmak için yanında taşımakla yükümlü olduğu zili ya da anı almalıdır. Özel giysiler giymeli ve hatta rüzgârın yönüne bağlı olarak yolun belli bir tarafında yürümeleri gereklidir (Serdar, 2014: 104).

İnsanlık tarihinin bilinen en eski hastalıklardan biri olan cüzzam, her yaşta, insanı etkileyebilir. Ancak erken tedavi ile hastalığın neden olduğu sakatlıklar ve vücutta oluşan tahribatlar engellenebilirdi (Kardaş: 2017: 2). Cüzzam hastalığı fiziki tahribatla birlikte, psikolojik yıkımlara da sebep olur; peneleşmiş el parmakları gibi anatomik ve fizyolojik deforme, hastalara karşı bakış açısında toplumsal bir fobi ’ye sebep olur (Aybar 2018: 506). Orta Çağ’da, hastalığın yaygınlaşması, hastaları, toplum dışına iten, dışlayıcı bakış açısı, hastalığın biyolojik bir olgu olmaktan daha çok

kültürel kodlarla tanınmasına sebep olur ve hastalığın etiyojisinin kavranmasında en önemli etkenlerden birini teşkil eder (Akın: 2014, 351).

Karadağlı yazar Ognjen Spahic tarafından 2004 yılında yazılan “Hansen’in Evlatları”, (Copiii lui Hansen), 2005 yılında “Mesa Selimovic Ödülü” aldı ve birçok dilde çevirisi yapıldı. Eser, Türkçe’ye, 2018 yılında, Tugay Kaban tarafından çevrildi ve Dedalus Yayınevi tarafından yayımlandı. Avrupa’nın son cüzzam hastanesinde, cüzzam hastalarının yaşam mücadelelerini anlatan Spahic, aynı zamanda, 1980’li yıllarda Romanya’nın siyasi tarihini de ele alır. Romanya’da, cüzzam hastanesinde, isimsiz bir cüzzam hastası olan anlatıcının gözünden olayları aktaran yazar, aynı zamanda diğer iki cüzzam hastası olan Zoltan ve Amerikalı Robert Duncan’nın da yaşam mücadeleleri üzerinden Romanya’nın Siyasi Tarihi’ni eleştirir.

Kitabın “Giriş” yazısında, BBC’nin Doğu ve Orta Avrupa muhabiri Nick Thorpe, eser hakkında görüşlerini belirtmiştir. Thorpe, Romanya Devrimi’nin gölgelediği bir ülkede gerçekte, Tuna Deltası’ndaki Tekeli (Tichilesti) Köyünde, cüzzamlı hastaların yaşadığından söz eder. Spahic’in onların acılarını ele aldığını fakat bu talihsiz hastalığın felaketleri üzerinden Romanya’nın da zorluklar içerisinde olduğunu alegorik bir şekilde ele aldığını söyler. Orta Çağ’da kökleşen cüzzam hastalığının dışlayıcı kodları, 1980 yılında gerçekte var olan bir köyün cüzzam hastaları üzerinden metaforlaşarak, bir ülkenin dağılmasının işlendiği “Hansen’in Evlatları” eserinde arka fonda işlenir. Spahic, cüzzam hastalığını merkeze alarak, hastaların yaşam mücadelesiyle birlikte Romanya’da siyasi bir dönemin kanlı sonuçlarıyla birlikte gerçekte yok olan hayalleri, diğer bir deyişle, zafere ulaşma özleminde yitirilen umutları anlatır.

Biyolojik Bir Sapkınlığın Sonucu Olarak Cüzzam Hastalığı

Dünya Sağlık Örgütü raporlarına göre, 2016 yılında dünya gelinde 214 binden fazla cüzzam vakası olduğu tespit edilmiştir (“Romanya’daki Cüzzamlı Köy: Tekeli,” 28.01.2019). Sosyal dışlanmaya sebep olan cüzzam hastalığının, tedavisinin bulunması ve bir şekilde bulaşıcı olmadığı konusunda araştırmaların sonuç vermesine rağmen hastalar tecritte veya toplumdaki izole bir yerde tutulur. Avrupa’nın son cüzzam hastanesi olarak gösterilen, Romanya’nın Tekeli Köyü’nde 10 tane cüzzam hastasının bulunduğu ve hastalıklarının ilerlemesinden dolayı tedavi edilemedikleri açıklanmıştır. Orta Çağ’da hâkim olan cüzzamlı bireylerin “günahkâr” olması fikri ve bu dünyada günahlarının bedelini ödemesi gerekli olduğu düşünüldüğü için cüzzamlı bireyler, cüzzam adaları ya da köylerinde yaşamak zorunda bırakılıyorlardı.

Ognjen Spahic, esere 1981 senesinden beri cüzzam hastanesinde kapalı olarak tutulan hastalardan, cüzzamdan ölenler için yakılan kül fırınlarından ve ayrıca, ailelerin hasta olan kişilerden korktukları için burada yaşamalarında bir sakınca bulmadığından söz ederek başlar. Hastanede on bir erkekle birlikte, bir kadın cüzzam hastası bulunur. Hastanenin etrafında yaşayan Romen

köylüleri, cüzzam hastalarını gördüklerinde yadırgarlar. Hastalık Tanrı tarafından gönderilmiş bir biyolojik sapkınlığın sonucu olarak ilahi bir cezadır bu yüzden de çocuklarının hastane çitlerinin etrafında oynaması yasaktır. Spahic tüm bu bakış açısıyla hastanenin “tıbbi bir enstitü” olmaktan çok uzak olduğunu ve “şeytani ruhlarla dolu, lanetli bir mezarlık olarak” değerlendirildiğini söyler (Spahic, 2018: 19).

Cion ve Mistislaw hastanenin diğer iki cüzzamlı hastasıdır. Cion cüzzam hastalığının yarattığı tahribatlardan biri olarak burnunu kaybetmiş ve düşen burnun yerinde, büyük bir çukur oluşmuş aynı zamanda sağ ayağını kaybetmiştir. Mistislaw yüzünde ise cüzzamdan kaynaklı deforme oluşmamış fakat kolları ve bacaklarında oluşan hasardan dolayı yürüyemez hale gelmiştir. Bu iki cüzzam hastasının arasında diğer cüzzam hastalarından farklı olarak “homoseksüel” bir ilişki vardır. Birleşmiş Milletler’ in olanaklarıyla, Bükreş’te Tıp gazetesi basılır. Bahsi geçen gazetenin 36. sayısında (Ocak, 1984), “Edinilmiş Bağışıklık Sendromu”, (AIDS) üzerine haberler okunur. Hastalık “veba” hastalığı gibi etkin ve bulaşıcı olarak değerlendirilir ve çağın vebası olarak görülür. Diğer bir cüzzam hastası olan Ingemar Zoltan, gazeteden yüksek sesle “AIDS’in öncelikle damardan ilaç kullanıcıları, homoseksüeller ve hemofili hastalığı olanları etkilediğini” okur (Spahic, 2018: 22). Okunan haberle birlikte, bu iki sevgiliye karşı tüm tavırlar gözle görülür bir şekilde değişir ve Mstislaw ve Cion, diğer cüzzam hastaları tarafından dışlanır. Cüzzamlıları bireylerin toplumdan dışlanması ile bu iki cüzzam hastasının diğer cüzzamlı hastalar arasından dışlanması paralel bir ilişkiyi gösterir, her iki tutumda “kökleşmiş eylemlerin” sonucudur. Cüzzam hastalarının dışlanma sebebi, ilahi bir cezanın sonucu olarak kabul edilmişti ve şimdi aynı mekanizma hastane içerisinde tüm cüzzamlı hastalar arasında bu hastalığın “sözde öncü” leri olarak “homoseksüeller” gösterildi.

Zavallı Hayat Masalları, Tecritteki hastalık ve Zil

Diğer bir cüzzam hastası olan Amerikalı Robert Duncan ve anlatıcı karakter, Kızılhaç’ın yardım amaçlı dağıttıkları teneke kutularını zorla alan Romen köylülerin ‘radyoaktif’ riskiyle yemeyip attıkları teneke kutulardaki ananasları yerler. Ananası yerken yutkunma sorunu yaşanır ve zamanla yutkunma hissi de kaybolur, geçmişte cüzzam hastaları bu yüzden cam yiyerek, yanan ateşleri yutarak performans sergilemiş ve para kazanmışlardır. Robert Duncan, Amerika’daki akrabalarına AIDS olduğunu ve hayatının geri kalanını Avrupa’da yaşamak istediğini yazmıştı, Amerikan ordusunda bir astsubay olarak hatırlanmak istiyordu. Hansen hastalarının hiçbirisi hastalığa nasıl yakalandıklarını bir cümle ile açıklayamazlardı, hastanede de anlatılan hikayeleri kimse sorgulamazdı:

Hayat hikayelerinin doğru olup olmadığını sorgulamanın lüzumu da yoktu zaten. Hastaneye geldiğinizde, bütün belgeler, kişisel eşyalarınız ve giysileriniz kaba bir üslupla sizden alınır ve karşılığında birkaç iç çamaşırı, iki bembeyaz penye, bir kollu kazak ve kaliteli ketenden

kukuletalı bir cüppe verilirdi. Bu yeni kıyafetlerin tekrardan yenilenmesi belli aralıklarla oluyordu. Bu yüzden kimsenin pislikten bahsettiğini duymadınız. Bir Romen askerinin eşlik ettiği, son derece sıcakkanlı üç doktor, hastanede kalacağı yeri hazırlarken, boynuma bir zil asacaklarını sanmıştım; çünkü merhametten yoksun birisi geliyor diye yolcuları uyarmak amacıyla, geçtiğimiz yüzyıllarda cüzzamlılar için özdeşleşmiş bir eşyaydı bu zil... Neyse ki böyle bir şey olmadı; fakat derli toplu düzenlerinde ürkütücü birkaç hareket olduğunu inkâr edemezdim. Aslında tedavi amacıyla değil, bu dünyanın dışında bir yerlere, bambaşka bir yolculuğa hazırlanmak üzere buraya getirildiğimi fark ediyordum. Ve bunun tıbbi bir tedaviden çok, daha uygun bir ifade ile tecritteki hastalık olarak adlandırıldığını kavradım (Spahic, 2018: 33).

Spahic, bin yıldır cüzzam hastalığı ile ilgili yürütülen projeler pek büyük bir değişiklik göstermediğini özellikle vurgular. Bilinen ve tek değişmeyen gerçek hastalığın yayılmasını önlemek için sağlıklı olanlar ile cüzzam hastalarının etkileşimini önlemektir. Bu uygulamalar tarihin tüm dönemlerinde benzerlik göstermiştir, “İkinci Ramses” dönemi, “Beşinci Şarl” ve “Korkunç Ivan” döneminde de aynı uygulamalar vardır ve özellikle Orta Çağ’da hastalar kazığa bağlanır ve diğer insanlara, cüzzamlı hastaların dinsizliği gösterilirdi (Spahic, 2018: 33). Kilise merhamet göstermediği için cüzzam hastaları toplum dışında kalan yerlerde yaşar ve tıbbi bitkiler ve vahşi meyveler aramak zorunda kalmış bu yüzden yaşam alanı dışında kalan cüzzamlı kolonileri civar köyleri yağmalayıp yolcuları eşyalarını çalmaya başlamışlardır (Spahic, 2018:34).

Hastanede belirli dozlarda cüzzam hastalarına “tiyosemikarbazid” verilir, cüzzamın yaratmış olduğu tahribat azaltılmaya çalışılır. Avrupa’nın son cüzzamlı hastanesinin, 1928’de kuruluşundan beri en eski ve yaşlı sakini olan Zoltan, birçok tarihi olaya da şahit olur. Alman işgali ve toplu katliamlar sırasında kurtulan Zoltan, 1942 yılında hastanenin 47 cüzzamlı hastasının kurşuna dizildiğini ve binanın mikroptan arınması için bölgenin ateşe verildiğini anlatır. Çıkarılan yangında yanan eşyalar arasında Romen Kraliçe Marie’nin portreleri ve değerli cevizden yapılmış mobilyaların da yandığından söz eden Zoltan, yükselen dumanların içerisinde umutların da yok olup gittiğini söyler.

Çavuşesku’ya Karşı Cüzzamlı Bir Müttefik, Zoltan

Sosyalist Romanya’nın 24 yıl boyunca devlet başkanlığını yürüten Nikolay Çavuşesku (Nicolae Ceauşescu) kanlı bir devrimle yönetimden indirilip, idam edildi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, SSCB müdahalesi ve yardımıyla kurulan Romanya Sosyalist Cumhuriyeti ülkede “devletçi planlı ekonomi” uyguladı fakat 1980’lerde dış borçlanmalara dayalı ekonomik kriz, toplumun “refah seviyesinin” gerilemesine neden oldu (Sancaktar, 2019: 60). İktisadi bağlamda, Romanya 1970’li ve 1980’li yıllarda zor zamanlar geçirmiştir ve bu durum kitlesel hareketlenmelere sebep olmuştur. “Devletçi sosyalist” rejime ve Çavuşesku’ya karşı, anti-komünist güçler tarafından

“Ulusal Kurtuluş Cephesi” kuruldu. 1989 yılı sonlarına gelindiğinde “Ulusal Kurtuluş Cephesi” önce halk daha sonra ordunun da desteğini alarak Romanya’daki sosyalist rejimin sonunu hazırlamıştır. Nikolay Çavuşesku, 22 Aralık 1989 yılında devrilmiş ve “Ulusal Kurtuluş Cephesi” tarafından yargılanarak idam edilmiştir (Bozkurt, 2008: 14).

Bir sabah, cüzzamlı hastalar odalarında Romence işçi şarkıları, devrim marşları duymaya başlar, arada “Diktatör gitsin!” “Özgürlük!” “Eşitlik!” ve “Haklarımızı İstiyoruz!” gibi sloganlar da duyarlar (Spahic, 2018:63). Hastane civarındaki bir fabrikayı kullanan eylemciler yönetimi de ele geçirmiştir, “Romanya Ulusal Televizyon” kanalı eylemi kaydetmeye çalışıyordur. Hastanede ise herkes ikinci kata çıkarak bu protestoyu seyrederken, hastanenin en yaşlı cüzzam hastası Zoltan bahçe çitlerinde, “Çavuşesku’yu lanetleyerek” ve “Ulusal devrimci marşlarını” söyleyerek eyleme destek verir (Spahic, 2108: 63). Zoltan ani bir hareketle çitlerden atlar ve işçilere doğru koşar fakat işçiler suskun bir şekilde Zoltan’a daha ötesinde “lanetlenmiş bir yerden gelen” birine öylece bakıp kalmışlardır.

İşçiler Zoltan’a doğru taş fırlatmaya başlar fakat Zoltan mutlulukla el sallamaya devam eder ve şarkı söyler. Zoltan “dünyanın aç ve perişan mahkumlarının ketene sarılmış bir cüzzamlı müttefike ihtiyaçlarının olmayacağına inanmak” istemiyordu (Spahic, 2018: 64). Artan taşlarla birlikte havada “Günahkâr!” çığlıkları duyulur. Zoltan gözyaşları içerisinde hastaneye döner ve odasına çekilir, diğer cüzzamlılar odalarından dışarı çıkmazlar, herkes “hançer dolu olan sözleri” duymuş ve bu hastanenin dışındaki dünyada yerlerinin olmadığını bir kez daha anlamışlardı. “Korku,” “çirkinlik,” “hastalık” ve “yozlaşma” Hansen’in evlatları için onları dünyanın geri kalanından ayıran temel özelliklerdir ve bir cüzzamlı bu sınırı aşmaya çalışırsa, kesin sonuç olarak bir yerde durdurulacaktır.

Göstericiler, Çavuşesku’nun portresine kırmızı boya ve toprak atarlar ve portre uzaktan “kana” boyanmış “kanlar akıyormuş” gibi gözükür. Spahic, portrenin bu haliyle cüzzamlı bir insanın yüzüne benzediğini vurgular. Fabrikadan silah sesleri duyulur ve polis arabaları fabrikaya doğru ilerler. Fabrikanın etrafı gaz maskeli polislerin kurşunları ve protestocu işçilerin fırlattığı taş sesleriyle dolar. Göstericilerden bir tanesi polisle çatışmaya başlar ve arkasından bazı işçiler uzun tahılların olduğu araziye doğru kaçar. Kaçmayı başaramayanlar ise “dizleri üzerine çökmüş” olarak bekler. Polis arabasının megafonundan, “arabasından megafonla yakalananların Sosyalist Cumhuriyet’in kurallarını ve huzurunu bozmaya çalışan suçlular olarak kabul edildiğini” ilan ettiği duyulur (Spahic, 2018: 67).

Zoltan odasında uyurken yaşlı vücudu cüzzama yenik düşmek üzeredir, arkadaşları çekmecesinden iki doz oranında “thiosemicarbazone” bulup ona enjekte ederler. Öğlen yemeği esnasında, “çatal ve bıçaklar” sabah ölen işçiler için havaya kaldırılır. Sabah yaşanan olaylar için

konuşma yapan, Robert'ın insanlığın küresel krizine ve Doğu Avrupa ülkelerindeki komünist fikirlerin bozulmasına dair bir şeyler anlatır, herkes bu düşünceleri doğruca kabullenir ve Robert'ın asaletiyle büyülenir. Uzun cümlelerin bazıları oldukça mantıklı gözükür. Robert'ın söylediği gibi; *varlığımızın bütünlüğündeki karanlık yanlarımızın, önlerine koyduğu hırslara direnmek için hayatlarını yönlendirebilecek güç ve istek bahşedilmiş insanların yüzde beşiyse uygarlığın kaderi ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiştir.* (Spahic, 2018: 68).

Hastanenin bahçesinde harabe bir şapel vardır, iki işçinin buraya saklandığını fark eden cüzzam hastaları, onların bu harabe şapel'in çatısında polise yakalanma ihtimali olmadıklarını biliyorlardı. Robert, yaşanan tüm bu olaylarda polisleri "zalim" olmakla suçlar bir taraftan da işçilerin de ilkel oldukları düşünür; toplu eylemlerin dikkat çekmek için tek yol olduğunu fakat, rasyonel bir amacı ifade edemeyen "kolektif yiğitliklerin" sorgulanabilen bir türü olmasıyla da eleştirir. Konuşmalar devam ederken, bir polis memuru "çitin diğer tarafına" geçmeye cesaret edemeden, kaçakları aradıklarını söyler. Kaçaklar burada saklanıyorlarsa hastalığın onlara bulaşma ihtimali vardı bu ihtimal daha tehlikeliydi, hastalık yaygınlaşabilirdi. Polisler, cüzzamlılardan uzak tutan hastalık sayesinde, hastalarla daha fazla konuşmaz, arabalarına dönerler ve "lanet olası cüzzamlılar" gibi sözler söyleyerek oradan ayrılırlar. Cüzzamlı hastalar da bir şekilde, Çavuşesku'ya karşı yapılan eyleme katıldıklarını düşünürler. Gerçekte, onlar da hastanenin çitleri arkasındaki dünyayla iletişime geçmek isterler.

Yaşayanların Arasındaki Ölüler

Avrupa'da hastalığın yayılması 11. ve 13. Yüzyıllarda Haçlı Seferleri sırasında hız kazanır. İlk defa, Avrupa bu kadar büyük bir salgın hastalıkla yüz yüze kalır. Salgının ilerlemesiyle birlikte, "Üçüncü Lateran Meclisi", 1179 yılında, cüzzamlı hastaları "yaşayanların arsında ölümler" olarak sınıflandırmış "sefil" hastanelere göndermişlerdi. Cüzzamlı insanlara taş atmak, boyunlarına zil takmak, sevap olarak gösterilir ve ayrıca cüzzam hastalarının göğüslerine sarı büyük haçlar takılır ve diğer insanların onları gördüğü yerde "Günahkâr!" diye bağırımları mecburi olarak gösterilirdi (Spahic, 2018: 77). Spahic, geçmişte yaşanan olaylara sıklıkla değinerek geçmişle günümüz arasında paralel bir ilişki kurar. Bahsi geçen olayda ise, cüzzam hastalarının "Hristiyan aforozlarının" her türlü lanetlendiğini ve kendi başına "acı içerisinde" çürümeye terk edildiklerini anlatır. Bu dönemde, bazı cüzzam hastaları dilenerek ya da hikayeler anlatarak geçinirlerdi. Orta Çağ'da, cüzzamlı insanları anlattığı hikayeler "propaganda"nın önemli bir aracı olarak görülürdü ve abartılması daha da süslenmesi için paralar ödenirdi. Spahic, burada kendinin de benzer bir görevi yaptığını Avrupa'nın tam ortasında, "iç içe geçmiş" karmaşık bir ağı çözmeye çalıştığından söz eder. Gittikçe daha sessizleşen Zoltan'ın bedeni kanlar içerisinde, ölmüş olarak bulunur. Köpekler tarafından saldırıya uğrayan Zoltan'ın vücudu köpekler tarafından parçalanmıştır. Cüzzam hastaları

sahip oldukları eşyalarla birlikte gömülürdü bu yüzden odasından toplanan eşyaları; “*düzgünce katlanmış birkaç çorap, temiz mendilleri, Avusturya- Bulgar armalı bir pipo, boş bir tütün kutusu ve yatak başlığına ilâştirilen doldurulmuş bir kartal*” ile gömülecektir (Spahic, 2018: 81). Zoltan’ının cenazesi gömülürken, cenazesine eşlik eden müzik, uzaklardan gelen köpek ulumalarıdır.

Avrupa’daki Son Cüzzam Hastanesinden Kaçış Öncesi

İşçiler, her sabah fabrika bahçesinde toplanır, merkezde gösteriler düzenlenir, eski otobüslerden uzun pankartlar ve bayraklar sarkıtılır. Onların geçişlerini izleyen cüzzam hastaları, şehrin sokaklarında önemli şeyler olduğunu düşünürler. Havalar gittikçe soğur ve cüzzam hastaları, eğer fabrikaya işçiler gelmezse, kazan dairesinden biraz kömür almayı düşünürler. Civar köylerin ve fabrikanın üzerinde devrim yanlısı tüm girişimleri cezalandırmak için helikopter dolaşır. Fabrikanın etrafı polislerle, göstericiler arsında çatışmalar tekrar alevlenir, bu sefer polise karşı direnişçiler ve askerler savaşır. Ülkede anarşi baş gösterir, otoyol üzerinde sürekli olarak dumanlar yükselir. Bir sabah işçiler gelip fabrikanın bahçesini temizler, daha sonra da Çavuşesku’nu yarım kalmış portesini beyaza boyarlar. Aynı gün fabrikanın bahçesine siyah bir limuzin gelir, “devrim sonrası yeni diktatör” çalışanlarla konuşur ve onları “daha iyi bir gelecek” için ikna edici sözler söyler (Spahic, 2018: 150). Hoparlörden; “Romanya uyan!” sesleri ile mavi önlüklü işçiler “zafer işareti” yaparak fabrikaya girer ve ardından fabrikanın dumanları tekrar tütmeye başlar.

Robert ve diğer cüzzam hastası olan anlatıcı hastaneden kaçmak için hazırlanırlar, Robert, odasından ayrılmadan önce kitabını alıp pencereyi kapatır, dönmek zorunda kalırlarsa oda soğuk olmayacaktır. Bir an son Çin imparatoru ile ilgili efsaneyi hatırlarlar;

Çoktan o aptal mazinin büyüüne kapılmıştım. Bu bir tür komplo olmalı diye düşündüm. Son Çin imparatoru, doğduğundan beri ayaklarında olan prangalardan kurtulduğunda, hanedanın söylediklerine göre, ara ara onları tekrar takmak istiyormuş çünkü artık onlar dünya görüşünün ve bedeninin doğal bir parçası haline gelmiş. Efsaneye göre, kral unutulmuş şehrin ferah sokaklarında gezinir ve ağır zincirinin sesiyle, sanki siyah bülbüllerin şarkılarını dinliyormuşçasına eğlenirmiş. Aynı şeyleri hissettim. Sonunda ayrılıyor olmanın verdiği mutluluğa rağmen, Robert’ı almak için yukarı çıktığımda, ellerimi yavaşça bu lanetlenmiş duvarlara dokundurdum. Hatta daha ötesinde, gözlerim yaşlarla doldu ve midemde kelebekler uçuşmaya başladı; bu kelebekleri oldukça iyi tanıyordum (Spahic, 2018: 153).

Onları almak üzere gelen Martin, poşetlerden pahalı kıyafetler çıkarır ve beğendikleri giymelerini söyler. Giyebildikleri kadar kıyafeti üzerlerine giyerler fakat, hastalığın etkisiyle deforme olmuş yüzlerini gizlemeleri için gözlerine kadar inen yün şapka da takarlar. Martin ayrılmadan önce hastaneyi ateşe verir, alevler çatıya sıçrar. Çalılıkların arasından son kez evlerine bakarlar, ateş sesleri

duyulmadan ve çevreden işçiler yardıma gelmeden önce oradan ayrılmalıdırlar, Avrupa'nın son cüzzam hastanesi alevler içinde yanar.

Ölüm Uykundan Uyan Romanya

Kaçış yolunda, sürekli olarak “militan” devriyeler tarafından durdurulan Martin, onlara zafer işareti yaparak, belgelerini gösterir böylelikle onun kamyonu aranmazdı. Kamyonun radyosunda tekrar tekrar çalan şarkı; “*Ölüm uykundan uyan Romanya, Barbar zalimlerin seni içine gömdüğü, Şimdi yabut hiçbir zaman, baştan yaz kaderini ve izle, senden önce düşmanlarının boyun eğişlerini*” şarkısı içerisinde devrimi yönlerindenler için gizli kodlar içermektedir (Spahic, 2018: 158). Robert'in üzerine giymiş olduğu ipek elbiseler üzerinde “N” ve “Ç” harfleri işlidir, Martin, bu kıyafetlerin “Dracula” ya ait olduğunu yani “Kazıklı Voyvoda” (Nilolay Çavușesku'nun takma adı) bu yüzden de sıcak tuttuğunu söyler (Spahic, 2018: 159). Martin, nehrin aşağısını ve yukarısını Romanya sınır polisleri var mı yok mu diye kontrol eder, nehrin etrafında kimse yoktur.

Hastanedeki yangından kaçan diğer cüzzam hastalarının batı kıyısına doğru ilerledikleri, orada terk edilmiş bir eve yerleştikleri ve açlıktan ölmek üzere oldukları hakkında konuşulurken, “Leningrad” yazılı, Sovyet bayraklı siyah bir tekne yaklaşmak üzeredir. Teknede, iki cüzzam hastası için özel bir yer hazırlanmıştır, tekne onları Viyana rıhtımlarına kadar götürecektir, ellerine geçen yağlı boyayla, Tuna Nehri boyunca geçecekleri “*MAGURELE, KALAFAT, BELGRAD ardından VUKOVAR, MOHAÇ, DUNAFÖLDVAR, BUDAPEŞTE sonra ESTERGON, KOMARNO, BRATİSLAVA ve nihayet VIYANA,*” isimlerini yazıyorlar (Spahic, 2018: 167). Yolculuk boyunca balık çorbası yiyen, Viyana'ya varmayı bekleyen, iki cüzzam hastası, sonunda motor sesleri durunca, geldiklerini anlarlar.

Önlerinde Viyana ormanlarının bin yıllık karanlığı uzanır. Robert sürekli olarak dinlenmek için ara verip oturmak zorunda kalır, fakat her defasında vazgeçememek için biraz daha direnir. Robert'in yürüyüşü biraz değişir, “sanki ölüm cezasına çarptırılmış ve kurşuna dizilmeye götürülen” biri gibidir (Spahic, 2018: 170). Robert ani bir hareketle üzerindeki çıkarp, koşmaya başlar, yolun kenarında durur ve veda için elini kaldırır ve aralık gecesi senfonisi çalmaya başlar:

Allegro molto moderato: Robert W. Duncan yavaşça yüzünü araba seline döndürür ve kollarını iki yana bırakır. Adagio: Yere bakar, sağa ve sola bakar, doğuya ve batıya bakar. Ardından gözlerini yine zemine çevirir. ... İkinci adımını atar. Arabalar umutsuzca korna çalmaktadırlar. Fakat üçüncü adım...Bu adım büyük bir çarpışmaya ve kemiklerin kırılmasına, ardından acı içinde bir bedenın savrulmasına ve yola dehşetle düşmesine sebep olur. Tüm dünya sustu. Toprak bir adamın ölümüyle örtüldü. Cesedin etrafındaki kalabalığı geçmekte hiç zorlanmadım. Dağıldılar, aynı anda hem bu ölümcül kazanın dehşetini hem benim cüzzamlı yüzümü ilk kez gururla sergilemişim kavrayamamışlardı. “Biz cüzzamlıyız! Siz...Sizse

domuzsunuz!” Bunu söyleyiverdim ve etrafımdaki dairenin çapı iyice genişledi (Spahic, 2018: 173).

Robert’in ölümünün ardından, otopsi yapılır ve Avusturya topraklarının üç metre altına gömülür, ailesinden birileri ararsa cenazesi üç yıl sonra Amerika’ya iade edilebilirdi, bu süreç bakterinin etkinliğini yitirmesi için öngörülen bir süreydi. Diğer cüzzam hastası ise hastaneye kaldırılır, hastanede geçmiş günlerini fazla düşünmeden geçirmeye çalışır, Viyanalı cerrahlar tarafından “kataraktlı gözleri” tedavi edilir, fakat net olarak göremez. Hayallerinde, cüceler oluşmaya başlar, bu cücelerın elleri kolları harekete geçecek, konuşmaya başlayacak ardından cüzzamlı sesleri kalınlaşıp, elleri bozulacaktı. Sırf bu hayallerden kurtulmak için gece, gözüne siyah bir bant takar bazen de uzun yürüyüşlere çıkar. Bazen de sahile iner, “büyük trajedilerin küçük parçaları” olan gemi enkazlarına bakar daha sonra kuma ismini yazar, dalgaların gelip yazdıklarını silmesini bekler.

Sonuç

Cüzzam hastalığının tarihçesinin, insanlık tarihinin başlamasıyla var olduğu düşünülür, Mısır ve Çin’de cüzzam hastalığına ait yazılı kaynaklar tespit edilmiştir fakat hastalığın özellikle, Haçlı Seferleri esnasında, Orta Çağ Avrupası’nda yaygınlaşması, hastalığın Tanrı tarafından gönderilen bir ceza olduğu fikrini doğurmuştur (Kılıç, 2018: 93). Orta Çağ hekimleri cüzzamı her ne kadar cinsel ilişkiyle bulaşabilen bir hastalık olarak açıklasalar da hayatında hiçbir cüzzam hastasıyla etkileşim göstermemiş bir kişi de hastalığa yakalanabilmektedir (Nikiforuk, 2001: 54). Orta Çağ cüzzam hastalarının tecrit edildiği, farklı kıyafetler giydirilerek, zil ve çan taşıdığı ve kuyularda su içmelerinin yasaklandığı bir dönem olmuştur (Özlü, Tiryaki, 2018: 180). Cüzzam hastalığının ihbarı mecburi tutulurdu bu yüzden cüzzama yakalanan ya da yakalandığından şüphe duyulan kimseler, önce, hekimler ve papazlar tarafından kontrol edilir, hastalığın var olduğu teşhis edilirse, kişi kiliseye götürülür, kendisi için okunan ölüm dualarını dinler arkasından “miskinhane” ya cüzzam hastaları için ayrılan tecrit bölgesine bırakılırdı (Hot, 2007: 43).

Hastalık hakkında spekülasyonlar sürekli varlığını korumuştur. Hastalığın sebebi olarak cinsel tercihler gösterilmiş ya da hastalığın Doğu’dan Avrupa taşındığı iddia edilmiştir. Hastalık kişinin işlediği günahların kefaretidir; Tanrı cüzzam hastalarına kasten cezalandırmıştır, bu bakış açısıyla, cüzzamın varlığı toplumun etik kurallarıyla çelişmektedir. Cüzzam hastaları toplumdan uzak olmayı hak etmektedirler, dini etik değerler hastalığın patolojisinde belirleyici rol oynamıştır. Biyolojik bir olgu olarak kabul edilmeyen cüzzam hastalığı, etik normlar ve dinsel kaygılarla değerlendirilmiş ve hastalığın etiyojisini belirleyen unsurlar arasında en önemli etkenler olarak belirleyici olmuştur. Cüzzam hastalığının sebep olduğu deformasyonlar ve şekil bozuklukları hastalığın günah ile özdeşleşmesine ve hastalık-ceza ilişkisini temellendirmiştir (Akın, 2014: 355).

Veiba, sıtma ve kolera gibi diğer bulaşıcı hastalıklar kısa bir sürede yayımlaşıp ölümle sonuçlandığı için hastalar kronik bir süre devam eden cüzzam hastalığında olduğu gibi yaşayan ölümler olmamışlardır.

Ognjen Spahic, “Hansen’in Evlatrı”nda, devrimden birkaç ay öncesinde, Avrupa’nın Tekeli (Tichilesti) Köyün’ de tedavi gören cüzzamlı hastaların yaşamını konu edinir. Hastalar yaşadıkları deformasyon ve sakatlıklardan dolayı içlerine kapanmış, dış dünyayla ilişkileri kesilmiştir. Eser’de cüzzam hastası olan Yaşlı Zoltan ve kurgunun sonunda Amerikalı Robert umutsuzluk içerisinde intihar ederler. Spahic, bu küçük cüzzamlı kolonisinin arasında gelişen insana ait, dostluk, sevgi, nefret ve umutsuzluk duygularından söz eder; eserin “Giriş” kısmında Nick Thope’un söylemiyle, Avrupa’nın unutulmuş, son cüzzam hastanesi “Avrupa’nın olağanüstü, güzel, korkunç paradisi”dir, bir yanda kanlı bir devrim vardır bir yanda ise birbirlerine tutunmuş birkaç cüzzam hastası.

Orta Çağ’da yaygın olan cüzzamlı hastaların günahkâr olduğu görüşü, eser de devam eder. Devrim öncesi protesto yapan işçilerin eylemlerine hastane çitlerinin arkasından katılmak isteyen Yaşlı Zoltan bir anlık sessizlikten sonra “Günahkâr” diye suçlanıp, taşa tutulmuştur. Karanlık bir mahzen olarak tanımlanan hastaneye, 16 Nisan 1989 yılında cüzzam teşhisi konularak getirilen romanın anlatıcısı, on iki kişiden oluşan bir kolonide, cüzzamın bedensel zorlukları birlikte yarattığı psikolojik süreci de anlatır. Spahic, hastaların yaşamları üzerinden, Romanya’nın tarihsel geçmişi ve geçirdiği siyasi ve iktisadi zorluklara da değinir. Spahic, cüzzam hastalarının deformasyonlu bedenleri ve yaşadıkları psikolojik zorluklardan söz ederken aynı zamanda Romanya ve cüzzam hastalığı arasında paralel bir ilişki kurarak, Romanya’nın siyasi sürecinden, acılarından ve umutlarından söz eder.

Kaynakça

- Akın, H. (2014). Antik Çağ’dan Yeni Çağ’a Delilik ve Cinlenme: Avrupa’da Aykırı Olma Üzerine Tarihsel Bir İnceleme (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi).
- Aybar, M. (2018). “İllet-i Cüzzam: Osmanlı Dağılma Dönemi.” Tarih Okulu Dergisi, (XXXIII).
- Bozkurt, G. S. (2008). “Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar.” Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, (2).
- Hot, İ. (2007). “Orta Çağ’da Batı Tıbbı”. Tıp Tarihi ve Tıp Estetiği Kitabı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Matbaası.
- Kardaş, A. “Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları ve Cüzzamla Mücadele.” YYUSB Dergisi, (34).

- Kılıç, O. (2018). “Cüzzam Hastalığının Osmanlı Sosyal Hayatındaki Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme (XVI. XIX. Yüzyıllar)”. Tarihsel Süreçte Anadolu’da Cüzzam. Haz. Fevzi Çakmak, Şükran Köse, Çağrı Büke, Eren Akçipek. Ankara: Gece Akademi.
- Nikiforuk, A. (2001). Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı hastalıklar Tarihi. Çev. Selahattin Erkanlı. İstanbul: İletişim Yayınları
- Özlu, Z. ve Tiryaki K. (2018). “Osmanlı Dönemi Cildiye Uzmanlarından Doktor Muallim Ali Rıza Bey’in Cüzzam Hastalığı Hakkındaki Görüşleri”. Tarihsel Süreçte Anadolu’da Cüzzam. Haz. Fevzi Çakmak, Şükran Köse, Çağrı Büke, Eren Akçipek. Ankara: Gece Akademi.
- Özko, U. H, Bulut, G. ve Güdücüoğlu, H. (2015). “Yeni Tanımlanmış Laepramatöz Lepra Olgusu ve Mikrobiyolojik Görüntüleri” Abant Medical Journal (2).
- “Romanya’daki Cüzzamlı Köy: Tekeli.” (Haber Türk, E.T. 14.09.2019)
<https://haberturk.ro/2018/01/28/romanyadaki-cuzzamli-koy-tekeli/>
- Sancaktar, C. (2019). “Balkanlar’da Devletçi Sosyalizmden Kapitalizme Geçiş: Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya.” Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, (05).
- Serdar, M. (2014). “Orta çağ Avrupası’nda Tanrının Laneti Cüzzam ve Cüzzam Evleri.” Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, II.